

NU WE HIER TOCH ZIJN

Kwalitatieve studie op basis van semigestructureerde interviews met ontmoetende zorgverleners

Aantal woorden: 49464

Luna Terkessidis

01511152

Begeleiders: Evi Verbeke en Abe Geldhof

Promotor: Stijn Vanheule

Masterproef II Ugent

2020 – 2021

“Binnen de perken zijn de mogelijkheden even onbeperkt als daarbuiten.”

- Jules Deelder

“... dat alles omver wordt gegooid wat zo keurig overeind leek te staan én dat er een onmetelijke ruimte achter deze ruïnes blijkt te liggen, die tegelijkertijd beangstigend en verruimend werkt.”

- Gerrit Borgers

Joan Miró, het bewerkte veld

WOORDEN VOORAF

DAG BESTE LEZER

Welkom bij deze masterproef over de ontmoeting. Ik ben blij dat U er bent.

De ontmoeting raakt. En door hierover te schrijven, of neen beter gezegd door hierover te willen schrijven, ben ik mezelf tegengekomen. Dat was niet een zeer fraai proces. Vooraleer ik nu eindelijk begin te schrijven, heb ik meer dan een halfjaar overhoop gelegen met mezelf. Daarnaast ben ik ook ten strijde getrokken tegen Het Woord, Het Weten, de abstracte complexiteit en het achteloze mee marcheren in een institutioneel getrappel. Kortom, tegen zo goed als alles wat een masterproef incarneert. Ik merkte dat ik de ontmoeting moeilijk kon laten bestaan in het stramien dat van mij verwacht wordt. Het voelde alsof ik de ontmoeting begroef in het protocol. Het voelde alsof er binnen een universitaire opleiding Psychologie geen plek werd gelaten voor het laten zijn. En zo werd het plots iets (te) persoonlijk, het belang van de ontmoeting.

Voor het eerst ontmoette ik de ontmoeting samen met een bewonderenswaardig groepje ontmoetende zorgverleners op de Vleugel Flipperflapper (de psychiatrische afdeling in een gevangenis). Daar liep ik een halfjaar stage. En zoals een ontmoeting betaamt, ben ik sindsdien niet meer dezelfde. Het lukte me nadien niet langer om een masterproef over de lateralisatie van neuro-ontwikkelingsstoornissen te produceren. En dus koos ik ervoor om terug van nul te beginnen. Ik wou schrijven over iets wat er in mijn ogen toe doet. Meer nog, ik wou over iets schrijven wat er in mijn ogen het meest van al toe doet, plaats laten voor iedereen om te zijn.

Niet alleen waren de ontmoetende zorgverleners van Vleugel Flipperflapper mijn bron van bezieling, zij zijn ook degenen aan wie ik deze masterproef dank. Toen ik me ingesloten voelde bij het schrijven van deze thesis (met mijn rug tegen de universitaire muur) namen ze me terug in huis. Ik weet niet of ik iets op papier had kunnen zetten, was dat niet gebeurd. In hun doen en laten, gniffelt de essentie van deze masterproef. En na al mijn geworstel, besloot ik terug naar deze essentie af te zakken. Ik schrijf om te ontmoeten en ik schrijf omdat ik heb ontmoet.

Nu, over 'de ontmoeting' schrijven, is iets moeilijks (om niet te zeggen onmogelijks). Het betreft iets wat gebeurt, keer op keer opnieuw. Iets dat gevoeld en geleefd wordt. En hoeveel woorden men erop kan en wil kleven, 'de ontmoeting' zal uiteindelijk door de woorden heen glippen. Net zoals een gevoel of een moment nooit volledig kan samenvallen met de woorden die men eraan offert (wat niet wegneemt dat woorden natuurlijk wel deel kunnen uitmaken van een gevoel of een moment, en zo ook van een ontmoeting). En dus verschijnt de ontmoeting volgens mij vooral in de ademhaling tussen de woorden. En wat tussen de woorden ademt, wordt bepaald door hoe ik plaats laat om de ontmoeting op z'n minst soms heel even te laten glinsteren. Daarom leek het me van belang om met

mensen in contact te treden voor deze masterpoef. Het leek me van belang mensen te spreken (en in het beste geval te ontmoeten) die hun dagen vullen met het ontmoeten van mensen.

De hoop is om met wat me verteld werd, met wat ik gelezen heb, met wat ik schrijf, ook U, beste lezer, eventueel te ontmoeten. Dat U geraakt mag worden. Dat er iets resoneert. Want het is enkel in dat raken en resoneren, dat de ontmoeting kan weerklinken.

Dat het mag gaan zoals het gaat,

Luna Terkessidis

BEDANKT

Deze masterproef hing als een mist rond en in m'n hoofd. Gelukkig ben ik omgeven door levenslustig blazend volk, zodat de dikke nevel nooit verdichtte tot mijn ganse wereld. Ik heb vele mensen te danken en daarvoor ben ik dankbaar.

Dank aan de bewonderenswaardige werktjes van Vleugel Flipperflapper, de hardhorende siddhartha, de nostalgische psychoanarchist, de ondeugende opvoeder en de bonte nachtegaal. Mijn doods manifest van de leegte werd door jullie een nipte overleving van de masterproef. Keer op keer leren jullie me dat op glad ijs, best gedanst wordt.

Dank aan de ontmoetende zorgverleners, allemaal hebben jullie me tijdens een wereldwijde pandemie in levende lijve ontvangen. En alleen al daarom wist ik dat ik goed zat.

Dank aan Ilse, Max en Wim om door wind, netels en takken te ontmoeten. Het Wijland gniffelt nog na en de kleine prins van de vrede neemt me sindsdien steeds vaker bij de hand om stil te staan bij de weelderige stroming.

Dank aan Franky Croes, de legende, strijdend in Ninove tegen de hiërarchische vervreemding. I know a warrior, when i see a warrior.

Dank aan Bavo voor het zoets tijdens de laatste bittere dagen.

Dank aan Sander voor de dans, onbesuisd en onbeheerst. Vrijheid, jij bent de onze!

Merci à Penelope, la beauté radieuse, you are so honest and your gaze is so pure. Your words always mean the world to me. Like little children they play in my head, to rumble, to yell, to tear the whole place down. Until they peacefully fall asleep, and absorb into my mind.

Dank aan Stef voor wie hij was, is, wordt en zal zijn. Hoe zou het komen dat een zoekende ziel zo schoon klinkt? Hoe zou het komen dat een schone ziel zo zoekend is?

Dank aan Yasmin voor de onvoorspelbaarheid. Dartel en stoutmoedigheid schop je het heelal bijeen om het daarna liefdevol een pleister op te plakken.

Dank aan Maarten voor de vriendschap. Zo wild als ik soms kan waaien, zo breed is jouw glimlach waarmee jij in de wind blijft staan. Een kameraad met een groot hart, die mij leerde dat wie niet oordeelt een aardbol vol vrienden heeft.

Dank aan het zonnestelsel van verwonderde anarchisten, hemellichaam per hemellichaam, vind ik jullie prachtig. Namen zijn niet nodig, jullie weten wie jullie zijn. Ik zoen en dank jullie.

Uit het zonnestelsel pluk ik toch de kleine broer August om hem even in het licht van de aandacht te baden. Lil frère, geen mens die zoveel steun kan bieden met zo weinig woorden als jij. Het moet niet gezegd, want het is altijd al geweten, i gots u and u gots me. Voilà, bij deze is het toch geschreven.

Dank aan Jimmy en Elke om mij op te vangen, om mij een sleutel in de handen te stoppen met de verzekering dat ik heel de kast mag opvreten. Om te luisteren. Een prachtig stel met goed wat vijsjes los, een heerlijk koppel met een immer uitgerolde deurmat. Ik kan me geen beter, geen schoner, extra paar ouders wensen.

Dank aan mijn oma en opa, onze ontmoeting is de eerste die ik me kan herinneren. En nog steeds veruit de schoonste. In deze masterproef wordt gezegd dat een ontmoeting een heel leven kan veranderen. Om daar achter te komen had ik geen wetenschappelijke literatuur nodig. Van kleins af aan weet ik het al, want jullie zijn er, en mijn leven zou mijn leven niet zijn, moesten jullie er niet zijn. Ik zie jullie immens graag en dank jullie om zo onvoorwaardelijk te blijven openstaan voor de wonderen van de wereld, want enkel zo blijven ze zich openbaren.

Dank aan Karel, als ik iemand meetrok in de mistige contreien van mijn overwoekerde gedachtenoevers, dan ben jij het. Toch bleef je pootjebaden in mijn zee van verwarring, toch bleef je plonsjes wagen in mijn bad van oneindigheid. 't Is dat we allebei zoveel denken en toch zo graag leven. Gulzig naar kennis en nieuwsgierig naar de wereld, zie jij in alles en in iedereen een bron van schoonheid. In die mate, Karel, dat het niet anders kan dan dat jij die bron zelf bent.

Dank aan Mootje, een verrukkulluk kind, een prachtexemplaar van een mens. Gelukzalig spreid je de armen voor ieder moment, om zo iedereen die dat moment binnenwandelt te verwelkomen in jouw levensvreugde. Was ontvankelijkheid een kunst, dan jij een meester.

Dank aan Ilona en Pol om met lede ogen aan te zien hoe er maar geen schot kwam in de zaak. En om toch, zoals altijd, in mij te vertrouwen. Iedere dag kus ik mijn pollekes om jullie als ouders te hebben. Twee exotische vogels die een nest vol wirwar bijeen verzamelen. Een stelletje ongeregeld, met liefde, o zoveel liefde.

DE NIPTE OVERLEVING VAN DE MASTERPROEF

het is dat alles in beweging is
en de mens gemaakt is om vast te zetten
(maar laat dat niet vaststaan).

wat volgt, gaat over
verwondering, over loslaten
zodat niemand verankert
binnen de blinde muren
zodat niemand vervreemdt
binnen de normaliteit
zodat niemand verzielt
binnen de genezing.
de onmogelijkheid, deze
weelderige stroom
te huizen in het stollende woord.

de ontmoeting laat zich niet wegcijferen, verbeelden of vertalen.

wat telt, wat van betekenis is
hapt naar adem tussen woorden en beelden
zij dienen niet als barricades rond de waarheid
maar als vensters openen zij de tussenruimte.

Gedoemd om te mislukken,
begin ik deze masterproef
(die eerst verwoest moest worden voor geschreven).

CORONAVERKLARING

De wereldwijde pandemie heeft zich ook laten gelden binnen deze masterproef. Het werd onmogelijk geacht om mensen voor wie instituten worden opgericht, te betrekken binnen dit onderzoek. De reden hiervoor was dat een interview over hun ervaring binnen bepaalde instituten (zoals de psychiatrie) veel zou kunnen losmaken en dat dit gesprek bijgevolg in levende lijve moest doorgaan. Door corona kon dit niet.

De boeg werd omgegooid en de focus verlegd: het oor werd te luisteren gelegd bij de ontmoetende zorgverleners.

ABSTRACT

Problematiek: Institutionele Psychotherapie is een denkkader dat voortdurend ontstaat in de praktijk van alledag. Een loutere theoretische benadering is bijgevolg nietszeggend. Wat maakt dat Institutionele Psychotherapie als denkkader enkel betekenisvol is voor mensen die al binnen dit werkveld staan. Om iedereen uit te nodigen binnen het denkkader van de Institutionele Psychotherapie, wordt de dagelijkse verwezenlijking van het denkkader onderzocht binnen deze masterpoef.

Methode: om een inzicht te verwerven in de praktijk van de Institutionele Psychotherapie wordt een kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Hierin worden zes zorgverleners binnen het werkveld van de Institutionele Psychotherapie bevraagd aan de hand van semigestructureerde interviews. Daarna worden de bekomen data verwerkt door middel van een thematische analyse. De resultaten van de dataverwerking worden ook visueel weergegeven in een thematische kaart.

Resultaten: ontmoetende zorgverleners zetten in op een voortdurende afstemming op mensen om zo in contact te komen. De arbeid van de afstemming komt neer op oog en oor hebben voor de noden van mensen en vindt plaats op individueel en collectief vlak. Het instituut wordt zo georganiseerd dat van alles kan gebeuren zodanig dat contact kan ontstaan. De manier waarop het instituut is ingericht, de manier waarop het samenleven gebeurt, de manier waarop de zorgverlener zich opstelt, komt in de praktijk neer op het onvoorwaardelijk aanvaarden van mensen.

INHOUDSTAFEL

INLEIDING	10
DE INSTITUTIONELE PSYCHOTHERAPIE.....	1
PROBLEEMSTELLING EN ONDERZOEKSVRAAG	7
METHODE	10
OPZET.....	10
STEEKPROEF.....	11
MATERIAAL.....	14
PROCEDURE.....	15
KWALITEITSCONTROLE	21
RESULTATEN	23
DE THEMATISCHE KAART	23
DE MENSEN	24
HET CONTACT	26
HET INSTITUUT.....	31
BEMIDDELEND MIDDEL	35
ASIEL.....	38
EXPERIMENTEERVELD	40
DE ONVOORWAARDELIJKE ACCEPTATIE.....	42
DE VEILIGHEID.....	45
HET SAMENLEVEN	56
DE VOLGEHOUDEN OPENHEID	62
AUTHENTIEK IN FUNCTIE	72
DE THEMATISCHE KAART IN WOORDEN.....	77
CONCLUSIE EN DISCUSSIE	79
REFERENTIELIJST	85
BIJLAGEN	88
ADDENDUM, HET GETUIGSCHRIFT VAN ONTMOETINGEN	89

DE INSTITUTIONELE PSYCHOTHERAPIE

De Institutionele Psychotherapie is een beweging voortgevloeid uit psychoanalytische inzichten. Deze beweging verstart niet in een vooraf uitgestippeld model noch in een proper afgelijnde theorie, eerder gedijt zij in een denkkader dat aanzet tot het stilstaan bij hoe een instelling wordt ingericht om mensen te ontvangen. Het denkkader kan bijgevolg geïnterpreteerd worden als een ethiek (hoe in een werkveld te staan) of architectuur (hoe een werkveld in te richten) (Donckers, 2016). Hoewel Institutionele Psychotherapie niet gezien wordt als een klassieke theorie, ontwaren we wel meerdere kernbegrippen en denkbeelden die zich als hoekstenen laten gelden.

Een stellingname gelegen in het hart van de Institutionele Psychotherapie luidt als volgt: het is de instelling of het instituut dat ziek is en bijgevolg is het de instelling die behandeld moet worden. De ziekte die elk instituut aantast, heet vervreemding (Donckers, 2017). Oury (1980) onderscheidt twee soorten vervreemding, de psychische en de sociale. De psychische vervreemding is het vervreemdzijn van zichzelf en de wereld rondom, voornamelijk eigen aan de psychotische structuur. De sociale vervreemding vindt plaats wanneer men uit het dagelijkse leven wordt geplukt en in een instelling belandt. Een instelling heeft namelijk de neiging te standaardiseren tot een geoliede machine met een vast stramien. In deze machine bestaat het gevaar dat mensen gereduceerd worden tot schakels of nummers op een ellenlange lijst. Waarneembare manifestaties van standaardisering zijn bijvoorbeeld de bureaucratie met haar vele protocollen en de rigide hiërarchie met haar segregatie. Hierdoor wordt een kloof geslagen tussen de hulpverleners en patiënten: er zijn zij die het protocol uitvoeren en zij op wie het protocol wordt uitgevoerd, er zijn zij die weten wat het probleem is en zij die het probleem hebben (Donckers, 2017). Binnen deze tweespalt krijgen de patiënten een passieve rol toebedeeld en nemen hulpverleners de actieve rol op zich. De sociale vervreemding werkt in op de psychische en zal de verschijningsvorm mee bepalen (De Bisschop, 2009). Er is sprake van pathoplastie wanneer er symptomen voorkomen waarvan de bron in het milieu ligt en de symptomen dus een reactie zijn op het milieu (Oury, 1996). Door oog te hebben voor de effecten van de omgeving en bewust zorg te dragen voor de omgeving, probeert men binnen de Institutionele Psychotherapie de pathoplastie te verhelpen.

Sociale vervreemding ontstaat in een instituut waarbinnen men er niet in slaagt iemand in zijn menszijn te onthalen. In de Institutionele Psychotherapie wordt vertrokken van het a priori dat elke mens een specificiteit in zich draagt (Oury, 1996). Vandaar dat het in de Institutionele Psychotherapie fundamenteel gaat over het steeds ontvangen van ieders anders-zijn. De Institutionele Psychotherapie bestaat bijgevolg niet, het ontstaat, voortdurend (Oury, 2001). De arbeid van de Institutionele Psychotherapie kan niet worden vastgepind tot iets vaststaands, aangezien de werking net draait rond een plek laten voor iedereen én iedereen zo volstrekt anders is. Donckers (2016) spreekt over een onvoltooide instelling: een instelling die nooit samenvalt met zichzelf. Alleen zo kunnen patiënten ook niet-patiënten zijn en bewoners niet-bewoners. Oftewel, wanneer een

instituut niet samenvalt met zichzelf, kunnen mensen meer zijn dan wat het instituut hun voorschrijft en zo laat het plaats voor mensen om te verschijnen in hun volslagen eigenheid.

Nu, hoe wordt verhinderd dat een instelling verstart tot zichzelf? Hier komen Zenoni (2010) zijn inzichten van pas: een instelling kan een plek van voortdurend ontvangst (i.e. een asiel) worden, wanneer het ideaal niet wordt ingevuld. Onder ideaal wordt een verlangde uitkomst verstaan, een richting die vastligt los van de persoon die deze richting wordt uitgestuurd. Concreet kan dit de gestalte aannemen van een therapeutisch behandelplan met een beoogd doel. (Een kanttekening: hiermee wordt niet geïmpliceerd dat instellingen die te werk gaan met een bepaald behandelplan niet betekenisvol kunnen zijn voor sommigen, wel dat zo'n instituten geen asiel zijn.) Wordt de finaliteit niet gestuurd door het beleid van een instelling of zorgverlener, dan is het aan de persoon in kwestie om deze zelf te betekenen. In het leeg laten van de finaliteit, wordt een persoon erkend in zijn onvatbare specificiteit. Of met de letterlijke woorden van Lacan (1986): *“C’est un fait d’expérience – ce que je veux, c’est le bien des autres à l’image du mien. Ça ne vaut pas si cher. Ce que je veux, c’est le bien des autres, pourvu qu’il reste à l’image du mien. Je dirai plus, ça se dégrade si vite que ça devient – pourvu qu’il dépende de mon effort.”*

Om een aansluitend aspect van de singulariteit te belichten, doen we weer beroep op Lacan (1956) en deze keer met zijn gevleugelde woorden *“Gardez-vous de comprendre.”* Begrijpen kan uiteindelijk enkel maar gebeuren vanuit een eigen referentiekader, een eigen geschiedenis, een eigen uitzonderlijkheid. Iemand ontmoeten in zijn eigenheid vraagt om het besef dat die ander niet begrepen kan worden: het eigen referentiekader kan niet aan de haak worden gehangen om daarna in iemand anders kader te duiken. Wat wel kan, is proberen de ander niet te reduceren tot iets wat zich in een eigen referentiekader schikt. In zo'n attitude huist een inzicht over de singulariteit van de ander en van zichzelf. Dit overlapt gedeeltelijk met het openlaten van de finaliteit: wanneer het besef vooropstaat dat men de ander niet kan begrijpen, kan men niet weten welke richting de ander uit moet of hoe een behandeling eruit gaat zien.

Binnen de literatuur over Institutionele Psychotherapie zijn de ontmoeting, het onthaal en het asiel courante begrippen en alle refereren ze op een manier naar het anders-zijn. De ontmoeting slaat terug op het moment waarop iemand wordt geraakt door het onverwachte en daarna nooit meer dezelfde is (Lacan, 1973). Een ontmoeting behoeft verwondering. Verhoeven (1967) beschrijft de verwondering als volgt: *“... een zelf-ervaring tussen de bevestiging van het zo-zijn en het anders-zijn van een werkelijkheid, het smeltpunt tussen liquiditeit of verdamping en opaciteit of verstening. Omdat zij de werkelijkheid op dit punt ontmoet, is zij de zwevende toestand tussen begrip en onbegrip. Zij is het een en het ander of het een noch het ander, nooit het een zonder het ander. Verwondering is een zekerheid die pas is bevestigd en nog niet de verwachting heeft verloren dat haar tegendeel zal blijken.”* Het onthaal verwijst meestal naar de arbeid van het voortdurend verwelkomen van de ander in zijn anders-zijn en de afstemming tot het anders-zijn die daarmee

samen gaat (De Zitter, 2009). Het asiel vindt zijn etymologische oorsprong in het Griekse woord asylon, wat zoveel betekent als vrijplaats. Hiermee wordt meteen de belangrijkste betekenis van het concept prijsgegeven, namelijk de plaats waar mensen blijvend ontvangen worden en op deze manier vrij zijn om te zijn wie ze zijn. Zoals eerder al werd vermeld, is de Institutionele Psychotherapie geen zuivere theorie en bijgevolg zijn niet alle gehanteerde begrippen binnen het denkkader eenduidig begrensd. Deze drie termen (ontmoeting, onthaal en asiel) worden dikwijls dooreen gehaspeld en sowieso vertonen ze een grote overlap.

In de Institutionele Psychotherapie wendt men zich tot instituties om iedereen te verwelkomen in zijn eigenheid en zodoende rond de vervreemding te werken. Een instituut is de voorziening die een contract of conventie sluit met de Staat omwille van een sociale reden en een economische opdracht, bijvoorbeeld een psychiatrie of een school (Oury, 1996). De instelling is het organiserende orgaan waarin instituties aanwezig zijn. Ledoux (2019) beschrijft institutie aldus: *“...een proces waarbij we op beslissende momenten elementen uit het sociale netwerk zo instellen (institueren) dat ze transformeren tot werktuigen om het vervreemdende te bewerken en de mensen in het psychiatrische veld in dit werk te verzamelen. Niet in één verzameling (bijvoorbeeld een groep of een vereniging) maar in verschillende en onderscheiden gehelen, verspreid over het gehele veld.”* Hierin valt te lezen dat de instituties dienen voor de omgang met vervreemding en voor het verzamelen van mensen binnen een gedeeld en heterogeen veld. Het gedeelde veld waarin mensen worden verzameld en waar er bijgevolg sprake is van collectiviteit, behoort heterogeen te zijn aangezien enkel zo de uitzonderlijkheid van allen plaats kan nemen. Zo'n heterogeen veld wordt verzorgd door aandachtig om te springen met de collectiviteit van iedereen en de singulariteit van elkeen. Dit gebeurt via het collectief, waaronder het logische apparaat wordt verstaan waarin enerzijds het singuliere zich kan ontplooiën in de collectiviteit en anderzijds de collectiviteit zich afstemt op het singuliere (Ledoux, 2019). Langs de instituties kunnen mensen zichzelf betekenen en kan iedereen op zijn hoogst eigen manier verschijnen in een gedeeld veld. De instituties regelen dus het niveau van uitwisselingspatronen (Oury, 1996). Met andere woorden, met de instituties wordt een rode draad geweven die het collectief op gang trekt door de kansen op ontmoetingen te institutionaliseren.

Het collectief is dat wat de collectiviteit ervan vrijwaart niet te verdichten tot een bewegingsloos en massief geheel van mensen die zich passief schikken binnen een geprogrammeerd aanbod (Ledoux, 2019). Volgens Oury (1996) heeft een 'levende' collectiviteit een dynamisch evenwicht tussen het scheppen en afsterven van dingen. Dit neemt niet weg dat de aanwezigheid van invariabelen, pilaren die een werking overeind houden, ook een 'levensbehoefte' zijn. Het werkveld eist dus een behoud van structuur en tegelijkertijd hoort het de heterogeniteit binnen de collectiviteit op te vangen. Derhalve betaamt het werkveld geen dode, vastgelegde structuur, maar een structuur waarin er zich een voortdurend proces van dialectisering afspeelt (Oury, 1996). Oftewel, de structuur wordt niet

uitgemergeld tot een statisch kadaver, maar vormt een bedrijvig kader met als levenssap het collectief.

Het collectief opereert aan de hand van transversaliteit. Transversaal slaat op een dwarslijn en transversaliteit op de 'dwarse orde' waarin uitwisselingen verlopen (Guattari, 2003). Zoals eerder werd beschreven, werkt een rigide hiërarchische orde vervreemding in de hand. Mensen worden gereduceerd tot het statuut dat een instelling hen aanmeet en hierdoor miskent men hun bijzonderheid. Ook een strikt horizontale orde vervreemdt mensen, aangezien hierin wordt uitgegaan van een homogeniteit en mensen juist bestaan (of ontstaan) in hun singulariteit. Transversaliteit wordt verwezenlijkt wanneer een maximale uitwisseling plaatsvindt tussen verschillende niveaus en in alle mogelijke richtingen (De Bisschop, 2009). De verwezenlijking van transversaliteit toont zich wanneer mensen niet enkel worden betekend vanuit een statuut, maar zichzelf kunnen betekenen naargelang hun persoonlijke interesses en vaardigheden. Hierdoor worden opgenomen taken en verworven rollen niet louter geregisseerd door iemands statuut (Rimaux et al., 2009). Binnen een 'dwarse werking' is het statuut enkel nog een erkenning vanuit het instituut, terwijl een bekomen functie of rol zich ontvouwt vanuit de arbeid die verricht wordt naast het statuut (Ledoux, 1996). Het doet denken aan de eerder vermelde onvoltooide instelling, een instelling die nooit versteent tot zichzelf en waar patiënten ook niet-patiënten kunnen zijn. Bij het opheffen van het ideaal, verliest het statuut aan betekenis en hierdoor kunnen mensen zichzelf betekenen vanuit hun eigenheid. Een statuut overstijgende werking vertaalt zich voornamelijk naar het dagelijkse leven, waaraan iedereen op zijn eigen manier deelneemt (De Zitter, 2009). De kwaliteit van het dagelijkse leven, als leidraad doorheen tijd en ruimtes, vormt volgens Oury (1996) de meest belangrijke pathoplastische index.

De transversaliteit draagt bij tot de vrije circulatie van mensen, wat wilt zeggen dat mensen ongedwongen bewegen tussen ruimtes en personen (Rimaux et al., 2009). Aan de hand van het vrije circuleren door het dagelijkse leven en langs de instituties worden mensen onthaald in hun eigen omgeving (De Zitter, 2009). De Bisschop (2009) spreekt van een pathisch landschap, een wereld die openspat doorheen de eigen investeringen. Tussenin de beweging van het ene naar het andere ankerpunt hebben mensen de ruimte zichzelf te betekenen.

Het is niet mogelijk om te schrijven over een psychotherapie geworteld in de psychoanalyse, zonder het ook over de overdracht te hebben. Aan de hand van de tekst 'Werk dat 'niet te doen' is: een reflectie' van Donckers (2017) wordt de Institutionele Psychotherapie benaderd vanuit het concept van de institutionele overdracht. Communicatie gebeurt verbaal en onverbaal, bewust en onbewust. Daarnaast is communicatie voortdurend, zonder begin of einde omdat mensen onafgebroken receptief zijn voor andere mensen en daar reflectief op reageren. Zo kunnen ook psychiatrische problemen begrepen worden als een reflectie van of over de omgeving waarin ze ontstaan zijn. Zodra deze problemen deel uitmaken van een nieuwe omgeving, zoals bijvoorbeeld een instituut, zijn

ze een reflectie van of over die omgeving. Binnen instituten zijn mensen geneigd blind of doof te zijn voor deze voortdurende communicatie. Deze blindheid of doofheid ontkiemt uit een verondersteld verschil: de één zou meer weten dan de ander, de één zou gezonder zijn dan de ander,... Dit verschil is een illusie aangezien patiënt en zorgverlener door de niet aflatende toestand van communiceren, bewust en onbewust, ongedifferentieerd zijn. De blindheid of doofheid voor de constante communicatie grondvest de vervreemding binnen een instelling. Om hier bewust mee om te gaan worden psychiatrische problemen binnen de Institutionele Psychotherapie niet enkel beschouwd als een eigenschap van de patiënt, maar ook als een reflectie van het instituut en de zorgverleners. Eerder dan een probleem dat dient opgelost te worden, worden psychiatrische problemen begrepen als een uitdrukking van een verstoorde onbewuste communicatie tussen een mens en zijn omgeving. De institutionele overdracht is de wijze waarop mensen hun ervaringswereld overdragen op de mensen die met hen werken. Met andere woorden, de onbewuste verstoorde communicatie wordt gedeeld: de verstoring in communicatie gebeurt tussen patiënt en zorgverlener en tussen patiënt en instituut. Dit is onvermijdelijk en daarom wenselijk. Enkel door de verstoring te ervaren, wordt de kans geboden om stil te staan bij wat er gebeurt. Dat is het dagelijkse werk van de zorgverlener; stilstaan bij wat er gebeurt, zijn bij wat er gebeurt, onthalen van wat er is, zodat de eigen reacties weer acties worden en de spiraal van reflecties wordt onderbroken. (Ook Goethe (1833) wist het al: *“Der denkende Mensch irrt besonders, wenn er sich nach Ursach und Wirkung erkundigt: sie beide zusammen machen das unteilbare Phänomen. Wer das zu erkennen weiß, ist auf dem rechten Wege zum Tun, zur Tat.”*) Door stil te staan bij wat is en hierdoor terug daden te stellen, laat men ruimte voor mensen met psychiatrische problemen om zelf aan het werk te gaan, om zelf acties te stellen. Oftewel met de woorden van De Bisschop (2009): *“In de therapeutische omgang leren we dat de dingen reeds veranderen op het ogenblik dat we ze onthalen.”* Binnen deze visie zijn mensen niet langer het passieve voorwerp van de zorg, maar dragen ze actief mee de verantwoordelijkheid voor het geheel. Wat ons herinnert aan de volgende uitspraak van Oury (1996): *“Er is enkel sprake van behandeling wanneer men zelf de verantwoordelijkheid draagt voor de verantwoordelijkheid van de andere.”*

De Institutionele Psychotherapie is ontstaan uit het werk met mensen met een psychotische structuur. Derhalve kan de psychotische overdracht beschouwd worden als de bakermat van de Institutionele Psychotherapie. Om dit te kaderen, grijpen we terug naar de Laciaanse psychoanalyse, waarin een psychotische structuur wordt gekenmerkt door de forclusie van de Naam-van-de-Vader (Lacan, 1966). Bij een psychoticus kent het genot geen onderwerping aan de fallische wet. Wat erop neerkomt dat de psychotische verhouding wordt gekarakteriseerd door de dualiteit waarin de psychoticus de objectpositie bekleedt (Billiet, 1996). In mensentaal: de gedeelde grond, de conventie, de ongeschreven maar alom begrepen regel is de psychoticus vreemd. Gebeurtenissen, andere mensen, noem maar op, kunnen niet vanuit de veilige haven van een gedeelde grond betekend worden en zijn bijgevolg massief en intrusief. Binnen het contact zijn anderen zo massaal

aanwezig dat de psychoticus niet de ruimte heeft zichzelf te ontplooiën als subject. Wat inhoudt dat de psychoticus binnen het contact in de absolute passiviteit wordt geworpen. Denk maar aan de paranoia, waar mensen de psychoticus continu achtervolgen, iedereen moet hem hebben. De psychoticus is 'het lijdende voorwerp' van andermans handelingen. Vanuit deze logica beoogt een behandeling 'de subjectivering' van de psychoticus. Aangezien de Institutionele Psychotherapie de psychotische overdracht als een reflectie van het eigen instituut ziet, wordt 'de subjectivering' bewerkstelligd door de eigen vervreemdende, objectiverende, facetten binnen de werking te behandelen. Het onthaal is al wat de klok slaat binnen Institutionele Psychotherapie. Onthalen kan beschouwd worden als iets passiefs, hoewel deze arbeid actief gebeurt. Met deze actief ingenomen 'passiviteit' behoeden zorgverleners en het instituut er zich voor de psychoticus in de vervreemdende rol van 'het lijdende voorwerp' te dwingen. Oftewel de zorgverleners en het instituut passen zich actief aan om een veilige plaats te vrijwaren waarin de psychoticus zichzelf kan ontvouwen tot subject. Deze vrijgehouden plaats, de omkaderde leegte, vindt men terug in elke vezel van de werking. Binnen het beleid heeft men geen vooraf bepaalde finaliteit voor ogen, waardoor de psychoticus niet wordt vervreemd tot een object van de geboden hulp. Aan de hand van vrije circulatie en transversaliteit wordt ook de effectieve ruimte binnen een werking open gehouden: de psychoticus is vrij om bewegen zoals hij belieft, waardoor hij in zijn eigen pathische landschap kan ontstaan. Daar waar de psychoticus vaak ten prooi valt aan 'een objectivering' wordt ingezet op 'een subjectivering' door vanuit de omgeving zo min mogelijk op te leggen en zoveel mogelijk uit te nodigen. Deze uitnodigingen worden geïnstitutionaliseerd aan de hand van instituties. Instituties bieden de kans om in contact te treden zonder de massieve dualiteit te verharderen. Langs de omleiding van instituties wordt het contact bemiddeld. Mensen worden verzameld in een heterogeen veld, waarin de dualiteit van een verwacht(ingsvol) contact wordt omgeleid. In dit veld wordt contact niet opgedrongen vanuit statutaire overwegingen, maar worden hechtingen geënt vanuit een eigenheid. Deze hechtingen, deze ankerpunten, vinden plaats via de instituties en tussen dit gebeuren door kunnen mensen met een psychotische structuur zichzelf betekenen. Dit is belangrijk aangezien de ontbrekende symbolisatie (vanuit een gedeelde grond zich) zich ook manifesteert in een verbrokkeling of uiteenspatting: de psychoticus is nergens en hangt in flarden uit elkaar (Oury, 1996). Via instituties worden mensen niet alleen als collectief verzameld in een heterogeen veld, maar verzamelen ze zichzelf ook langs hun eigen ankerpunten. De uitnodigingen tot 'verzameling' kunnen enkel maar plaatsvinden wanneer een werking kan steunen op een structuur of een kader. Binnen een doorsnee instelling behoort een kader tot de orde van de ongeschreven en alom begrepen regel, de conventie die geen uitleg behoeft, 'dat wat zo is'. Voor de psychoticus is deze conventie vreemd en een werking inrichten aan de hand van zo'n vaststaande en dus dode structuur, bestendigt de psychoticus in de vervreemding. Vandaar dat de Institutionele Psychotherapie werkt met een levende structuur, een structuur die bestaat in een proces van dialectisering. Kortom, de psychoticus wordt voortdurend onthaald, wat garant staat voor het

openhouden van een veilige plaats waarin de psychoticus 'zijn ding kan doen'. 'Zijn ding kunnen doen' is een grondvoorwaarde voor een behandeling, want enkel zo kan de psychoticus werken rond de objectpositie die hem ontredder achterlaat.

Tot slot een getuigenis van Guattari (1973) waarmee hij de Institutionele Psychotherapie in essentie weet te verwoorden: *“On met en place autour du malade un système d’objets de médiation pour le prendre au piège de la relation. On tisse une immense toile d’araignée avec les itinéraires des circuits, des branchements. Dès qu’une petite connexion s’amorce on la renforce. On fait des nœuds au point de couture pour que ça tienne.”*

PROBLEEMSTELLING EN ONDERZOEKSVRAAG

“De term Institutionele Psychotherapie duidt noch een model aan waaraan de praktijk zich spiegelt of aanpast, noch een objectief dat men nastreeft vanuit voorgeschreven uitgangspunten. Institutionele Psychotherapie is een beweging die enkel zin heeft wanneer ze daadwerkelijk in de praktijk plaatsvindt.” Deze woorden van Ledoux (2019) herinneren ons eraan dat Institutionele Psychotherapie wordt betekend in de praktijk. Hiermee worden we erop gewezen dat een loutere definiëring van de bakens waarop Institutionele Psychotherapie rust, zoals hierboven werd ondernomen, in feite zinloos is. De Institutionele Psychotherapie bestaat hoegenaamd niet, ze ontstaat voortdurend in de praktijk van elke dag (Oury, 2001). Wanneer Institutionele Psychotherapie onderzocht of besproken wordt, loert deze valkuil altijd om de hoek: de Institutionele Psychotherapie is een denkkader met grondstromen en kernbegrippen én dit denkkader wordt enkel betekenisvol in de praktijk. Het één is dus niet zonder het ander.

Deze constatactie leidt ons tot de prangende lacune binnen het onderzoeksveld van Institutionele Psychotherapie en de onderzoeksvraag van deze masterproef:

- Hoe krijgt Institutionele Psychotherapie binnen een instituut vorm in de praktijk?

met als deelvragen:

- Hoe manifesteert het instituut zich in de praktijk?

- Hoe stelt de zorgverlener zich op in de praktijk?

- Hoe ziet het samenleven eruit in de praktijk?

Deze onderzoeksvraag met haar deelvragen omvat veel. De literatuur leert ons dat al deze zaken (hoe men het instituut inricht, hoe men als zorgverlener in het instituut staat, hoe het samenleven plaatsvindt) samenhangen. Na vele en lange overwegingen, kon er niet anders dan besloten worden om de onderzoeksvraag ruim te houden. De behoefte aan een juiste weergave van het werkveld primeert boven die van een nauw afgebakende onderzoeksvraag.

De onderzoeksvragen worden geboren uit het onderwerp van de Institutionele Psychotherapie zelf. Daarenboven wint deze onderzoeksvraag aan relevantie wanneer we ons ervan bewust zijn dat

Institutionele Psychotherapeutische literatuur die niet in verband wordt gebracht met de praktijk, enkel betekenisvol is voor mensen die Institutioneel Psychotherapie al hebben 'geleefd'. Het doel van deze masterproef bestaat erin een onderzoek uiteen te zetten waardoor er ook iets van de Institutionele Psychotherapie kan resoneren bij mensen die geen ervaring hebben binnen dit werkveld.

De behoefte hiervoor is groot en urgent. Binnen de geestelijke gezondheidszorg worden zij die nood hebben aan intensieve en residentiële zorg geregeld uitgesloten. Dit kan (deels) verklaard worden vanuit bepaalde investeringen van de overheid, met name Artikel 107. Deze richtlijn uit 2008 legt de klemtoon op de vermaatschappelijking van de zorg door het construeren van zorgcircuits (Denys, 2014-2015). Met het gehanteerde kernprincipe van rehabilitatie, zet men in op een ambulante werking met ambulante behandelteams en snelle interventies. Als een residentiële opname toch nodig wordt geacht, dient deze doelmatig en intensief te verlopen zodat er een vlugge doorstroom mogelijk is naar de ambulante zorg. Met oog op efficiëntie worden (financiële) middelen herverdeeld, gaande van de residentiële zorg naar de ambulante zorg. De vooropgestelde efficiëntie wordt begrepen als het bereiken van een doel zonder verspilling van middelen (Kabinet van Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 2010). Hierin past de idee van een ambulante zorg, want een ambulante netwerk brengt minder kosten met zich mee dan een residentieel netwerk (WHO, 2005). In een loutere herverdeling van (financiële) middelen schuilen echter meerdere gevaren (Denys, 2014-2015). Het risico bestaat dat mensen met een langdurige en ernstige psychische problematiek minder snel de weg vinden naar de ambulante gezondheidszorg (Van Hecke et al., 2011). Voor deze mensen worden dan specifieke woonvormen ingericht. Er wordt echter geconstateerd dat de opnamedrempel voor zulke woonvormen meer dan eens te hoog wordt gelegd voor de doelgroep die ze beoogt op te vangen (Verniest et al., 2008). Zo wordt bijvoorbeeld verwacht dat de psychiatrische stoornis al gestabiliseerd is, dat er geen druggebruik aanwezig is of dat men in zekere mate zelfstandig kan functioneren. Voor mensen met ernstige en chronische psychiatrische stoornissen is dit niet (altijd) haalbaar (Verniest et al., 2008). De herverdeling van middelen ten voordele van de vermaatschappelijking van de zorg creëert een restgroep van mensen met chronische en ernstige problematieken die nergens nog terecht kunnen. Joos (2019) verwoordt het als volgt: *"De psychiatrie dreigt een resort te worden voor mild depressieve mensen. Dat maakt me kwaad. Die tendens manifesteert zich momenteel in de meeste ziekenhuizen, precies omdat de overheid inzet op korte opnames. En dus is het verleidelijk voor ziekenhuizen om de groep op te nemen waarmee je dat het best kan realiseren."* Deze kritiek klinkt ook vanuit het beleidsplan van de geestelijke gezondheidszorg in Vlaanderen, waarin er wordt opgemerkt dat de de-institutionalisering op zijn limieten stuit, zeker bij personen met een ernstige problematiek (Kabinet van Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 2010). Het zijn deze uitgesloten mensen die meestal worden opgevangen binnen instituten waarin de Institutionele Psychotherapie (gestut op de asiel functie) zich ontvouwt (Ledoux, 2004). Daarnaast moet ook worden opgemerkt hoe de doorstroom van mensen

met een interneringsstatuut naar de psychiatrie regelmatig dichtslibt. Er zijn geïnterneerde mensen die op zwarte lijsten belanden binnen instituten die erop gericht zouden moeten zijn om hen een plek te bieden. Dus zelfs zij, die het recht op een behandeling worden toegekend door een rechter en voor wie een speciaal soort psychiatrisch ziekenhuis werd opgericht, worden vaak nog uitgesloten omdat ze 'on(be)handelbaar' zijn of vanwege een nijpend gebrek aan opvangplaatsen. Volgens De Standaard zaten 595 geïnterneerde personen eind 2020 vast in de gevangenis (Verbergt, 2021). De heropflakking van het aantal geïnterneerde mensen in de gevangenis wordt mogelijks verklaard door de vermaatschappelijking van de zorg (De Kock, 2021). Mensen met aanhoudende en complexe problematiek belanden op straat en komen zo sneller in aanraking met het gerecht.

Mensen zo ziek dat er geen ogenblikkelijk vooruitzicht is op beterschap, kunnen dikwijls nergens terecht door het gebrek aan vooruitzichten. Mensen zo ziek, dat ze te ziek blijken voor de hulpverlening, zijn met steeds meer. Dit is een schrijnende toestand, die iedereen binnen de geestelijke gezondheidszorg aangaat. Institutionele Psychotherapie, het denkkader dat van een instituut een asiel maakt, kan hier mogelijks en gedeeltelijk een antwoord op bieden. Met deze masterproef wordt bedoeld op een verruiming van de toegang tot dit denkkader via een inkijk in de dagelijkse praktijk. Iedereen, wees welkom, in het denkkader van het onthaal!

METHODE

OPZET

Met de onderzoeksvraag (*Hoe krijgt Institutionele Psychotherapie vorm binnen een instituut in de praktijk?*) wordt er gepolst naar belevingen en bevindingen van mensen die ervaring hebben binnen een werkveld waar het denkkader van de Institutionele Psychotherapie wordt gerealiseerd. Het onderzoek opzet betreft dus niet een kwantificatie van bepaalde fenomenen, eerder een verkenning van persoonlijke inzichten en verworven expertise. Het woord 'verkenning' mag vrij letterlijk genomen worden: het onderzoek naar de praktijk van Institutionele Psychotherapie staat nog in zijn kinderschoenen. De wetenschappelijke literatuur hierover is uitermate beperkt en het onderzoeksveld ligt bijgevolg nog helemaal open. Door het exploratieve karakter van het onderzoek en de nadruk op subjectieve ondervindingen, wordt er geopteerd voor een kwalitatieve benadering. Zowel de dataverzameling als data-analyse binnen dit onderzoek verlopen aan de hand van kwalitatieve methodes. De data worden vergaard door middel van semigestructureerde interviews met zorgverleners in een Institutioneel Psychotherapeutisch werkveld. De data-analyse verloopt via de thematische analyse van Braun en Clarke (2006).

Binnen een kwalitatief onderzoek wordt ervan uitgegaan dat de taal de sleutel is tot een inkijk in de subjectieve wereld van mensen (Marecek, 2003). Ook binnen dit onderzoek trachten we via het gesproken woord open te staan voor zorgverleners wiens persoonlijke ondervindingen gestoeld zijn op hun werkervaring. Een geschikte methode om deze data te verzamelen is een semigestructureerde interview. Dat een interview semigestructureerd is, duidt op een structuur die op voorhand in een interview wordt gebied. Wel bewaart men omwille van de flexibiliteit van deze methode de vrijheid om de participanten spontaan hun verhaal te laten doen (Smith, 1995). Kortom, met semigestructureerde interviews hebben zorgverleners de kans om hun ervaringen met hun eigen woorden uit de doeken te doen, wat het subjectieve aspect van de onderzoeksvraag recht aandoet. Verder staat de mogelijkheid om door te vragen toe om dieper tot iemands leefwereld door te dringen zonder dat de interviewer het gesprek te veel stuurt (Decorte & Zaitch, 2010). Daarnaast komt deze methode ook het exploratieve luik van de onderzoeksvraag ten goede: er wordt ruimte gelaten voor zorgverleners om hun ervaringen te delen en voor de interviewer om hierop door te vragen. Zodoende kunnen er fenomenen aan het licht komen waar de onderzoeker nog geen weet van had.

Vervolgens worden de bekomen data geanalyseerd aan de hand van een thematische analyse. Deze methode biedt de mogelijkheid om op een overzichtelijke wijze tot een rijke beschrijving van de data te komen (Braun & Clarke, 2006). Voordelen van de thematische analyse zijn de toegankelijkheid en de flexibiliteit. Deze methode vereist bijvoorbeeld geen gedetailleerde theoretische en technologische kennis van epistemologische benaderingen, waardoor het inwint aan

toegankelijkheid voor een beginnende onderzoeker. Een andere meerwaarde van de thematische analyse binnen dit onderzoek schuilt erin dat de bewoording van de zorgverleners letterlijk behouden kan worden in het uiteindelijke resultaat. Zo koesteren we, ook na de verwerking van de data, de initiële blik van ontmoetende zorgverleners¹ in het werkveld.

STEEKPROEF

In het onderzoek wordt gepeild naar de ervaringen en ondervindingen van zorgverleners die geïnspireerd en beïnvloed door de Institutionele Psychotherapie te werk gaan in een bepaald instituut. Dit impliceert dat de steekproef wordt getrokken op basis van de relevantie met betrekking tot de exploratie van de onderzoeksvraag in plaats van dat deze een correcte representatie moet zijn van een hele populatie. De gekozen steekproef is dus select en doelgericht. Participanten worden niet geselecteerd met oog op generalisatie, maar aan de hand van eigenschappen of ervaring (Billiet & Waege, 2010). Concreet, de inclusievoorwaarden voor deze steekproef zijn dat de personen in kwestie (1) zorgverleners zijn (2) die indachtig de institutionele psychotherapeutische principes (3) werken binnen een instituut (4) in België. Voor de consistentie wat betreft het afnemen van de interviews en de analyse van de data, wordt ervoor gekozen (5) enkel Nederlandstalige zorgverleners te betrekken. Eveneens wordt ervoor geopteerd dat de zorgverleners in kwestie (6) geschoold zijn in de psychologie. Deze voorwaarde is toegevoegd vanuit de verwachting dat als participanten theoretische bedenkingen aanhalen, deze dan zullen kaderen binnen het terrein van de psychologie. Een exclusievoorwaarde is dat (1) de zorgverlener niet te werk is gesteld binnen een instituut dat uitsluitend is opgericht om rond de ontmoeting te werken, zoals ontmoetingshuizen. Dit besluit vertrekt vanuit dat aanname dat zorgverleners binnen een instituut dat (ook) voor andere doeleindes is ingericht, voor andere uitdagingen staan dan zorgverleners binnen ontmoetingshuizen.

Een kleine bedenking behoort gemaakt te worden omtrent inclusievoorwaarde (2): binnen dit onderzoek werd ook een zorgverlener opgenomen die met kinderen werkt en wiens denkkader vooral werd gevormd vanuit de Institutionele Pedagogiek. Deze pedagogiek is in de nasleep van de Institutionele Psychotherapie ontstaan. Na opzoekingswerk omtrent Institutionele Pedagogiek, werd geconstateerd dat de hoofdprincipes (in 'de inleiding' beschreven) dezelfde zijn en dat deze zorgverlener dus een geschikte participant is voor dit onderzoek.

De steekproef bestaat uit slechts zes participanten² (zie onderstaande tabel), de externe validiteit zal bijgevolg laag zijn. De lage externe validiteit vormt in dit geval echter geen bezwaar, aangezien (zoals hierboven al vermeld is) dit onderzoek een oriënterend doeleinde kent en er geen generalisatie

¹ De term ontmoetende zorgverlener verwijst vanaf nu naar zorgverleners die werken aan de hand van een Institutioneel Psychotherapeutisch of Pedagogisch denkkader.

² De namen gebruikt in deze masterproef zijn pseudoniemen.

wordt beoogd. De plaatsen in België waarbinnen er gewerkt wordt rond Institutionele Psychotherapie vormen een niche, bijgevolg is het geen sinecure om ontmoetende zorgverleners op te sporen. Om deze reden wordt de sneeuwbalsteekproef gehanteerd: participanten worden geworven via doorverwijzingen van andere participanten. Een sneeuwbalsteekproef is gebruikelijk voor lastig bereikbare onderzoeksgroepen. In concreto, Arnie en Aghata werden aanbevolen door de eerste promotor van dit onderzoek, Evi Verbeke. Nog twee anderen zijn aangeraden door een zorgverlener die eerder werd geïnterviewd voor deze masterproef, namelijk Harry en Samuel werden voorgedragen door Agatha. De zorgverlener te werk gesteld in de gevangenis, Anna, leerde de opsteller van deze masterproef een jaar geleden kennen tijdens haar stage. Tijdens een studiedag over 'grensoverschrijdend in grensverleggende tijden' sprong Noach in het oog. Allen werden gecontacteerd via e-mail, behalve Samuel die telefonisch werd gecontacteerd omdat er geen mailadres ter beschikking was. Iedereen die werd gecontacteerd, nam deel aan de studie.

De zes zorgverleners werken allemaal in verschillende instituten. Dit berust op een bewuste keuze, namelijk om, met de exploratie van het onderwerp indachtig, op zoveel mogelijk verschillende plaatsen te horen hoe zorgverleners de Institutionele Psychotherapie in de praktijk implementeren. Daarnaast worden er zorgverleners uit verschillende soorten instituten (i.e. school, gevangenis, psychiatrie) bevraagd, wederom is dit een weloverwogen beslissing. Ook hier lijkt het bevorderlijk voor de verkenning van dit onderbelichte onderwerp om het oor te leggen bij mensen die hun expertise verwierven in verschillende vertakkingen van de Institutionele Psychotherapie. Dit besluit heeft implicaties op het ruwe materiaal: de data verzameld via de zorgverleners te werk gesteld binnen een andere context dan de psychiatrie (i.e. school en gevangenis) zullen naar alle waarschijnlijkheid in een bepaalde gradatie afwijken van de overige ruwe data. Uit de onderstaande tabel, blijkt meteen dat Noach en Anna met een andere doelgroepen aan de slag gaan. Waar de overige zorgverleners voornamelijk werken met psychotische mensen, is de inclusievoorwaarde binnen Noachs werkveld Autisme Spectrum Stoornis of gedragsproblemen. Daarnaast werkt Noach met kinderen in plaats van met volwassenen. In Anna's werkcontext wordt de inclusievoorwaarde opengetrokken tot een indicatie van een psychiatrisch probleem. De overlappende karakteristiek van mensen die Anna ontvangt, is dat ze zich niet aan de wet houden. Ook op organisatorisch vlak onderscheiden de werkvelden zich van de rest. In de gevangenis hebben mensen niet de vrijheid om ongecontroleerd rond te lopen en worden ze door cipiers uit hun cel gehaald. De school kent als grote verschil met de andere instituten dat er les wordt gegeven. Over mogelijke afwijkingen in de uitvoering van Institutionele Psychotherapie door de divergente werkcontext (in vergelijking tot de rest van de steekproef) wordt uitgeweid in 'data-analyse'.

<p>TABEL VAN PARTICIPANTEN (PSEUDONIEMEN)</p>	<p>INSTITUUT</p>	<p>AFDELING</p>	<p>MENSEN MET WIE MEN WERKT</p>
<p>ANNA PAVLOVA</p>	<p>Gevangenis (arresthuis)</p>	<p>Psychiatrische afdeling</p>	<p>Mensen die geïnterneerd, veroordeeld of beklaagd zijn en indicatie van één of meerdere psychiatrische problemen</p>
<p>NOACH VAN ARARAT</p>	<p>Buitengewoononderwijs type 3 en type 9</p>	<p>Overkoepelend (over verschillende klassen heen)</p>	<p>Kinderen met gedragsproblemen of Autisme Spectrum Stoornis</p>
<p>SAMUEL SILO</p>	<p>Psychiatrie</p>	<p>Open afdeling, langdurige opname</p>	<p>Voornamelijk mensen met psychose</p>
<p>ARNIE AHAZ</p>	<p>Psychiatrie</p>	<p>Gesloten opname- en behandelafdeling</p>	<p>Jongvolwassenen met psychose waarvan 80% gedwongen opgenomen via een gerechtelijk bevel (i.e. collocatie) en 90% drugsgebruik</p>
<p>AGATHA MARPLE</p>	<p>Psychiatrie</p>	<p>Dagcentrum</p>	<p>Mensen met langdurige psychiatrische problematiek, voornamelijk psychose of druggebruik. Geen criteria leeftijd.</p>
<p>HARRY DISSIUSCH</p>	<p>Psychiatrie</p>	<p>Rehabilitatie afdeling</p>	<p>Mensen met 'ernstige psychiatrische aandoeningen', 95% psychose en vaak toxicomanen.</p>

MATERIAAL

De semigestructureerde interviews zijn zowel opgesteld als afgenomen door de schrijver van deze masterproef, Luna Terkessidis. Zoals eerder beschreven betreft het hier een semigestructureerd interview, wat erop neerkomt dat er ruimte is voor de participanten om hun verhaal te doen terwijl er op voorhand al een structuur in het interview werd gelegd. Bij het opstellen van een interview is het essentieel om de eerste vragen algemeen te houden. Het doel hiervan is de visie van de participanten te verkennen zonder dat er te veel genavigeerd wordt door de interviewer (Decorte & Zaitch, 2010). De ingebedde structuur bestaat uit drie hoofdvragen, waarvan de derde vraag is opgesplitst in twee subvragen. De drie hoofdvragen zijn gerangschikt van open naar meer specifiek. Wat tussen haakjes staat, zijn bijkomstige vragen. Deze worden pas na de hoofdvraag gesteld, om het initiële antwoord van de zorgverleners zo min mogelijk te sturen. Wanneer door de interviewer wordt doorgevraagd op een gegeven antwoord, wordt er getracht om zoveel mogelijk terug te grijpen naar de praktijk door onder andere vragen te stellen als: “hoe merk je dit in de praktijk?”, “kan je hier concrete voorbeelden van geven?”, “ondervind je hier moeilijkheden bij?”.

1) In het begin van het interview wordt er gevraagd naar *de plaats waar men werkt* (als het niet wordt vermeld, wordt er doorgevraagd naar de werking, hoe een week eruit ziet, de mensen die men opvangt en de functie van de zorgverlener).

2) Daarna volgt de vraag naar *het gebruik van de ontmoetende/ontvangende/asielfunctie* (als het niet wordt vermeld, wordt er doorgevraagd naar wat men hieronder verstaat, hoe het komt dat men zo te werk gaat en hoe deze functies zich verhouden tot de therapeutische functie).

3) Tot slot wordt er gepolst naar de praktijk, *hoe krijgt de ontmoetende/ontvangende/asielfunctie concreet vorm op een afdeling*. Dit onderdeel kent twee aspecten namelijk (1) *hoe ziet het samenleven eruit* (als het niet wordt vermeld, wordt er doorgevraagd naar welke rol de groep speelt, welke regels er gelden, hoe die regels vorm krijgen en hoe er wordt omgegaan met conflict) en (2) *hoe stelt men zich als zorgverlener op* (als het niet wordt vermeld, wordt er gevraagd of er een verschuiving van het weten plaatsvindt en naar de mogelijke rol van twijfel, toeval en het onverwachte).

De aandachtige lezer merkt op dat er in de vragen weinig theoretische constructen werden opgenomen. Dit vertrekt uit de redenering dat er binnen dit onderzoek een exploratie van de praktijk wordt beoogd. De theoretische constructen zijn gekend en werden opgesomd in de inleiding. Het doel van het onderzoek is onbevange te luisteren naar hoe de Institutionele Psychotherapie zich in de praktijk onttolt. Om deze onbevangeheid te garanderen, worden de interviews zo min mogelijk gestuurd vanuit een theorie. Wel is de onderzoeker er zich van bewust dat de praktijk is ingericht via het denkkader van de Institutionele Psychotherapie (dit vormt namelijk een inclusievoorwaarde) en dat het dus onontbeerlijk (en wenselijk) is dat dit denkkader ter sprake zal komen wanneer men de

praktijk beschrijft.

PROCEDURE

Het onderzoeksvorstel van deze studie is ingediend door de student (Luna Terkessidis) en goedgekeurd door de ethische commissie van de faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen van de Universiteit Gent.

De selectieprocedure van de steekproef en contactopname met de participanten werd en beschreven in het onderdeel 'steekproef'. Gezien de gesprekken tijdens een wereldwijde pandemie werden gevoerd, werd de optie opengehouden om het virtueel te laten verlopen. Toch opteerden alle zorgverleners ervoor om in levende lijve af te spreken. Bij vijf zorgverleners gingen de gesprekken door op hun werkplaats, ofwel buiten op een bankje ofwel binnen met genoeg afstand of met een mondkapje aan. De zorgverlener tewerkgesteld in de gevangenis, werd ontmoet in haar privé praktijk. Gemiddeld duren de interviews anderhalf uur en alle gesprekken werden opgenomen met een Zoom H4n.

Bij aanvang van de interviews werden alle zorgverleners gewezen op hun rechten aan de hand van een informed consent (bijlage 1). De dataverzameling gebeurt door middel van semigestructureerde interviews. Waarom er voor deze open vorm van dataverzameling is gekozen, werd eerder beschreven in het onderdeel 'opzet'. Hoe de semigestructureerde interviews er concreet binnen dit onderzoek uitzien, is terug te vinden in het onderdeel 'materiaal'. De gegevens bekomen via semigestructureerde interviews bieden uitgebreid, gedetailleerde en rijk materiaal voor bijkomende analyses (Howitt & Cramer, 2007).

De verwerking van het verkregen materiaal verloopt aan de hand van een thematische analyse. Zo'n analyse stelt de onderzoeker in staat om, via een recursief proces van zes fases, thema's te identificeren, analyseren en rapporteren binnen kwalitatieve data (Braun & Clarke, 2006). Daarenboven sluit deze methode van data-analyse mooi aan bij de verzamelingsmethode: via semigestructureerde interviews wordt een uitgebreide dataset verkregen en de thematische analyse is wel degelijk geschikt om gedetailleerd en rijk materiaal te analyseren (Howitt, 2010). De andere voordelen van deze methode (i.e. toegankelijkheid, flexibiliteit en eigen bewoording) werden al eerder toegelicht in het onderdeel 'opzet'.

De flexibiliteit van een thematische analyse kan echter ook een valkuil zijn wanneer er niet volgens een systematische en transparante manier te werk wordt gegaan (Braun & Clarke, 2006). Daarom wordt er nu bewust stilgestaan bij vijf keuzes die inherent zijn aan een thematische analyse (Braun & Clarke, 2006).

1) *Welke maatstaf fungeert voor het bepalen van de thema's?* Gedreven door de onderzoeksvraag zal

binnen dit onderzoek een thema opgemaakt worden via de relevantie van de data (i.e. in hoeverre wordt er iets essentieel ontsluit over de onderzoeksvraag) in plaats van via kwantificeerbare eenheden binnen de data (i.e. door hoeveel verschillende respondenten wordt iets vermeld). Met andere woorden, de prevalentie binnen dit onderzoek is niet cruciaal en wordt bijgevolg geteld op het niveau van data-item (i.e. verscheen een thema tijdens een gesprek).

2) Een uitgebreide beschrijving van de dataset of een gedetailleerd verslag van een bepaald aspect?

Met de eerste mogelijkheid wordt een rijke thematische analyse van de hele dataset beoogd, wat wil zeggen dat de thema's die geïdentificeerd, gecodeerd en geanalyseerd worden een accurate reflectie moeten zijn van de vergaarde data. Dit gaat ten koste van de diepte en complexiteit van de analyse. Bij de alternatieve gebruikswijze van een thematische analyse komt het erop neer een meer gedetailleerd en genuanceerd verslag te maken van bepaalde thema's of groepen van thema's binnen de data. Om een uitgebreide exploratie binnen dit onderzoek te garanderen, zullen alle bekomen thema's een accurate reflectie zijn van de vergaarde data in plaats van dat er al wordt toegespitst op bepaalde aspecten. Dit scheidt de verwachting dat de thema's veel zullen omvatten, aangezien de vragen open werden gelaten (wat een uitgebreide dataset oplevert) en de hele dataset wordt weerspiegeld in de thema's.

3) Inductieve of deductieve thematische analyse? Thema's kunnen voornamelijk op twee manieren geïdentificeerd worden, namelijk inductief/bottom up of deductief/top down. Bij de inductieve methode ontpopt de data zich als vertrekpunt om thema's te herkennen, terwijl bij een deductieve benadering een bepaalde theorie vooropstaat bij het identificeren van thema's. In dit onderzoek wordt er aan de slag gegaan met de inductieve benadering. Het onderzoek omtrent de in praktijk gebrachte Institutionele Psychotherapie beperkt zich in die mate dat er geen bestaand model beschikbaar is en de open exploratie bijgevolg een noodzaak blijkt. De geïdentificeerde thema's zullen dus sterk gelinkt zijn aan de data zelf, aangezien er niet wordt gecodeerd met de intentie om de data in een vooraf bestaand coderingsschema te passen. Met deze aanpak kan het zijn dat de gevonden thema's weinig overlap vertonen met de vragen die werden gesteld aan de participanten. Daarenboven worden de thema's niet geboren uit een theoretische interesse van de onderzoeker. Essentieel hierbij is het gegeven dat onderzoekers zichzelf nooit ten volle kunnen bevrijden van de theoretische en epistemologische ketens: data zullen nooit worden gecodeerd in een epistemologische lacune.

4) Semantische of latente thematische analyse? Op twee niveaus kunnen thema's geïdentificeerd worden, namelijk op semantisch/expliciet niveau of op latent/interpretatief niveau. Met een semantische benadering worden thema's geïdentificeerd binnen de expliciete of aan de oppervlakte gelegen betekenissen van de gegevens. Hanteert men echter latente thema's dan identificeert of onderzoekt men de onderliggende ideeën, assumpties, conceptualisaties en ideologieën waarvan wordt aangenomen dat ze de semantische inhoud hebben voortgebracht. Binnen dit onderzoek

zullen de data op semantisch niveau benaderd worden. Een belangrijke kanttekening, de zorgverleners haalden zelf vaak onderliggende zienswijzen en theoretische handvaten aan. Hierdoor zullen de thema's die op een semantisch niveau worden bekomen mogelijks de schijn hebben van thema's geïdentificeerd op latent niveau.

5) *Epistemologie: essentialistisch/realistisch of constructivistische thematische analyse?* De thematische analyse kan zowel uitgevoerd worden binnen een realistisch/essentialistisch als een constructivistisch paradigma. De opvattingen over epistemologie binnen een onderzoek zullen echter wel bepalen wat er kan gezegd worden over de data en hoe de betekenis ervan wordt getheoretiseerd. Binnen een essentialistische/realistische perspectief kunnen motivaties, ervaringen en betekenis op een eenvoudige manier in theorie worden gebracht. Er wordt namelijk verondersteld dat taal louter de werkelijkheid weergeeft en zo de mens in staat stelt om betekenis en ervaringen te articuleren. Vanuit een constructivistische perspectief wordt aangenomen dat betekenis en ervaring sociaal zijn geconstrueerd, en taal dus mee de realiteit opbouwt. Binnen een constructivistisch onderzoek spits een analyse van de data zich niet toe op de motivatie of individuele psychologie, maar wordt er in plaats daarvan geprobeerd de sociaal-culturele contexten en structurele omstandigheden te theoretiseren die mogelijks tot individuele verklaringen hebben geleid. De onderzoeker van deze masterproef heeft het moeilijk met de veronderstelde dichotomie tussen de twee paradigma's. Dooyeweerd (1953-1958) stelt dat het hele idee van een werkelijkheid op zich, los van betekenissen en waarden, een abstractie is en niet meer voorstelt dan een product van verabsolutering van de theoretische denkhouding (De Block & Adriaens, 2012). Hij beschouwt de kwaliteiten en betekenissen die ontsloten worden in de betrekking tot de wereld, als kwaliteiten en betekenissen van de wereld zelf. Met andere woorden, kan het niet dat de objectieve werkelijkheid juist openspat in talloze subjectieve ondervindingen? Waarom zou taal niet én een weerspiegeling kunnen zijn van de werkelijkheid én een facet die deze werkelijkheid mee vormgeeft (als taal de werkelijkheid mee vormgeeft is het dan niet juist daarom ook een essentiële weergave van die werkelijkheid)? Net zoals de wetenschap en een weerspiegeling poogt te zijn van de werkelijkheid en de werkelijkheid mee opbouwt. (De vraag stellen, constructief of essentialistisch, is hem beantwoorden.) Waarom kan een uitspraak niet én een blijk zijn van een zorgverlener z'n eigenheid én gekaderd worden binnen de context waarin die zorgverlener werkt? De verstrengeling tussen 'iemand's kern' en 'iemand's leefwereld' wordt door de onderzoeker van deze masterproef te eindeloos geacht om voor een paradigma te opteren dat voornamelijk vanuit één van deze twee aspecten is ontsponnen. Het lijkt de onderzoeker dat wetenschap juist de veelheid aan waarheden en verstrengelingen, kortom de chaos, zou moeten kunnen verdragen in plaats van het filteren door en tot één behapbaar paradigma. Hiermee sluit de onderzoeker zich aan bij wat Bagemihl (1999) omschrijft als de taak van de wetenschapper, namelijk, de feiten verveelvoudigen om de mogelijke interpretaties ervan te verveelvoudigen. Enkel zo worden de feiten in een onverbetterlijke meervoudige wereld recht aangedaan. Bijgevolg zal er binnen dit onderzoek gekeken worden naar de

persoonlijke ondervindingen van de zorgverleners en zullen deze ondervindingen (wanneer het zinvol is) gekaderd worden binnen een bepaalde context.

Nu de beslissingen omtrent de thematische analyse toegelicht zijn, kan de beschrijving van de zes iteratieve fases volgens Braun en Clarke (2006) beginnen.

1) Gedurende de eerste fase hoort de onderzoeker zich onder te dompelen in de data. In dit onderzoek was de eerste kennismaking met de data, het verzamelen van de data buiten beschouwing gelaten, het transcriberen van de audio-opnames. De zes audio-opnames werden in hun volledigheid getranscribeerd door de onderzoeker. Nadien werden de uitgeschreven interviews herhaaldelijk gelezen. Tijdens het doorlezen werden de eerste bedenkingen in de kantlijn genoteerd en wanneer participanten verwezen naar theoretische concepten of ongekenne begrippen, las de onderzoeker zich hier verder over in. In het onderdeel 'steekproef' werd de verwachting aangehaald dat in de ruwe data een contrast zou schuilgaan in de uitvoering van Institutionele Psychotherapie naargelang het soort instituut (psychiatrie, school of gevangenis) waarin de zorgverlener te werk was gesteld. Al bij al valt dit behoorlijk mee. De principes die gehanteerd worden binnen de gevangenis en school stammen in gelijke mate met de psychiatrie voort uit de Institutionele Psychotherapie en ook de gestalte die het aanneemt komt grotendeels overeen met de andere instituten. Wel kan gesteld worden dat door de 'extreme context' van de gevangenis de principes van de Institutionele Psychotherapie zich scherp aftekenen: er is niet dan de ontmoeting.

2) Met de onderzoeksvraag in het achterhoofd wordt tijdens de tweede fase een code toegekend aan de data die als interessant worden beschouwd. Onder een code wordt een compacte en betekenisvolle eenheid (i.e. naam) verstaan. Tussen de toegekende code en de initiële bewoording van de participant bestaat een duidelijke link. Via het coderen wordt het verzamelde materiaal door een eerste filter gehaald en gestructureerd in betekenisvolle fragmenten. Manueel werd er door de onderzoeker systematisch en nauwgezet door de hele dataset gegaan, waarbij elk onderdeel onder de loep van volledige aandacht belandde. Deze fase was tijdrovend door de grote hoeveelheid aan materiaal en het exhaustief coderen. Overeenkomend met de verwachting toen er werd geopteerd voor een uitgebreide beschrijving van de dataset, bekomen we een zeer omvangrijke dataset.

3) Vervolgens wordt tijdens de derde fase de focus verlegd van individuele codes naar potentieel overkoepelende thema's waarin die codes worden gesorteerd. Op dit punt wordt er nagedacht over de relatie tussen codes, tussen thema's en over de hiërarchie van thema's (i.e. hoofdthema's en subthema's). Sommige initiële codes kunnen een hoofdthema vormen, andere dan weer subthema's, en nog andere kunnen wegvallen. Hierbij kan een visuele representatie gemaakt worden van de thema's en hun onderlinge relaties, namelijk een thematische kaart. Door de zeer omvangrijke dataset werden bij het schuif- en zoekwerk verscheidene kladversies van een thematische kaart gemaakt, om al doende een overzicht over de hele dataset te behouden.

4) De bekomen potentiële thema's worden in de vierde fase verfijnd. Tijdens deze fase worden sommige thema's weggelaten (bijvoorbeeld wanneer er niet genoeg data zijn om een thema te ondersteunen) en andere thema's worden samengevoegd of juist opgesplitst. Pattons (1990) criteria voor het beoordelen van categorieën komen hier van pas: data binnenin thema's moeten op een betekenisvolle wijze samenhangen (i.e. interne homogeniteit) terwijl er duidelijk herkenbare verschillen moeten zijn tussen thema's (i.e. externe heterogeniteit). Binnenin deze fase zijn er twee niveaus om de thema's te beoordelen en verfijnen. Het eerste niveau betreft het nalezen van alle verzamelde fragmenten (voorzien van een code) van elk thema en de overweging maken of ze een coherent patroon lijken aan te nemen. Wanneer de potentiële thema's niet werken, moet de bron van het probleem opgespoord worden, namelijk bevindt het zich bij het thema of bij data-extracten die niet binnen het thema horen. Zo wordt ofwel het thema aangepast, een nieuw thema gecreëerd, een gepaste plek gevonden binnen een al bestaand thema voor de extracten die niet in het initiële thema thuishoorden of het extract eventueel weggelaten uit de analyse. Pas wanneer de potentiële thema's adequaat de contouren van de gecodeerde data omsluiten, wordt er overgegaan naar het tweede niveau. Dit onderdeel verliep verrassend vlot, bijna elk thema leek een coherent patroon te vormen. Enkel de fragmenten binnen het thema 'de zorgverlener' werden na het overlopen te talrijk en uiteenlopend bevonden en zo werd het thema opgesplitst in twee aparte thema's, namelijk 'verwondering' (later omgedoopt tot 'volgehouden openheid') en 'authentiek binnen functie'. Het tweede niveau omvat een gelijkaardig proces, maar dan in relatie tot de hele dataset. Er wordt gekeken naar de validiteit van de individuele thema's in relatie tot de hele dataset en ook of de potentiële thematische kaart accuraat de betekenissen (duidelijk in de dataset als geheel) weergeeft. Heel de dataset wordt herlezen met als doel om na te gaan of de thema's kloppen in verhouding met de dataset en om aanvullende gegevens die eerder gemist werden binnen thema's te coderen. Pas wanneer de thematische kaart overeenkomt met de dataset wordt er overgegaan naar de volgende fase. Aan dit onderdeel had de onderzoeker een immense kluit. Een heikel punt bij het verfijnen van de thema's bleek de grote verstrengeling van de thema's onderling. Veel van de thema's hangen samen en dus werd de afweging voortdurend gemaakt of het aparte thema's betrof of één overkoepeld thema en of bepaalde data-extracten dan wel in het ene thema of toch in het andere thema thuishoorden. De enorme verstrengeling binnen de data biedt overigens een verklaring waarom het eerste onderdeel van deze fase zo uitermate vlot verliep. 'Ontmoeting' werd geschrapt als thema omdat de codes een te grote overlap vertoonden met 'contact', de overgebleven data die niet pasten binnen het thema 'contact', werden gesorteerd onder 'acceptatie' (later hernoemt tot 'onvoorwaardelijke acceptatie') of 'verwondering' (later verandert naar 'volgehouden openheid'). Voor de logica van de thematische kaart bleven 'contact' en 'acceptatie' twee aparte thema's, ondanks een redelijk grote mate van overlap.

5) Deze volgende fase komt neer op het benoemen en definiëren van de thema's. Van ieder thema wordt de essentie gedefinieerd en wordt bepaald welk aspect van de data ze vastleggen. Er wordt

teruggegrepen naar de verzamelde dataextracten voor ieder thema en deze worden versmolten in een samenhangend en intern consistent verslag voorzien van een narratief. Essentieel is dat niet alleen de inhoud van de data-extracten worden geparafraseerd, maar dat er ook wordt aangegeven wat interessant is en waarom. Naast het individueel analyseren van ieder thema wordt ook gekeken hoe het narratief van het thema past in het overkoepelend geheel en in verhouding tot de onderzoeksvraag. Voor ieder thema wordt ook afgewogen of het bestaat uit subthema's (thema's binnen thema's). Hoewel de thema's al voorzien zijn van een werktitel, wordt in deze stap ook nagedacht over definitieve namen. De namen betamen beknopt en gevat te zijn en zouden de lezer meteen een idee moeten geven waar het thema zich aan wijdt. Ook dit karwei bleek geen peulenschil. Zoals eerder werd vermeld, wordt er met de data-analyse op een brede beschrijving van de dataset gedomd. De thema's omsluiten veel data en zijn bijgevolg omvangrijk. Om deze reden werd voor de duidelijkheid iedere beknopte naam voorzien van een ondertitel waarin het hele narratief huist. Wederom werd in deze fase gestruikelend over de verstrengeling van de thema's. Alle thema's kunnen op een manier wel in verband gebracht worden met elkaar. Voor de helderheid van het narratief en van de thematische kaart werd gekozen op basis van de data (op item niveau) welke thema's gelinkt worden aan elkaar. Was dit niet gebeurd, dan oogde de thematische kaart als een kluwen van linken en vertoonde die meer overeenkomsten met een spinnenweb dan met overzichtelijk schema. Verder werd besloten om met grondstromen binnen de thematische kaart te werken. Deze duiden op verschillende thema's die onlosmakelijk verbonden zijn. Vele data-extracten passen namelijk binnen meerdere thema's. Toch konden die thema's niet worden versmolten omdat ze nog te veel eigen materiaal in zich dragen. Om de overlap tussen de thema's recht aan te doen, werden de grondstromen in leven geroepen. Dit ligt binnen de mogelijkheden van de onderzoeker, aangezien de thematische analyse ervoor dient om onderlinge relaties tussen thema's bloot te leggen.

6) Met compleet uitgewerkte thema's kan de zesde fase van start gaan, namelijk de finale analyse en het opmaken van het verslag. Hierin wordt de complexe verhaal van de data overge dragen op een coherente, logische, niet-repetitieve en interessante manier. De beschrijving dient bewijs te leveren voor het prevalentie van de thema's binnen de data door voldoende fragmenten op te nemen. Deze fragmenten zijn levendige voorbeelden waarin de essentie schuilt van het thema zonder dat ze onnodig complex zijn. Zulke extracten worden ingebed in een analytisch narratief dat boeiend illustreert wat de data aangeven en wat dit betekent met betrekking tot de onderzoeksvraag. Voor een vlotte leesbaarheid van de resultaten werd ervoor geopteerd om de non-verbale elementen (zoals 'gekuch', 'gehoest', 'gegniffel') en woorden zonder inherente betekenis (zoals "euhm" en "hé") niet mee op te nemen in de citaten, tenzij het van essentieel belang is voor de inhoud van het citaat. Voor de rest werden de passages van de ontmoetende zorgverleners wel letterlijk aangehaald.

KWALITEITSCONTROLE

Kwantitatief en kwalitatief onderzoek stellen verschillende doelen voorop, dus logischerwijs vallen de kwaliteitscontroles voor deze verschillende soorten onderzoek niet helemaal samen. Bijvoorbeeld, zoals eerder opgemerkt, kent deze studie een kleine steekproef die niet representatief is voor een hele populatie. Voor een kwantitatief onderzoek zou dit een onverbiddelijke dooddoener zijn door de lage externe validiteit. Binnen een kwalitatief onderzoek wordt er echter geen representatie van een gehele populatie beoogd, waardoor de kleine steekproef aanvaardbaar is. Er werd op zoek gegaan naar kwaliteitscriteria voor een kwalitatief onderzoek en dat werd gevonden bij Meyrick (2006). Binnen dit onderzoek worden de kwaliteitscriteria transparantie en systematiek gehanteerd.

Onder transparantie wordt verstaan dat alle onderzoeksprocessen gedeeld worden en op een uitgebreide en overzichtelijke wijze worden beschreven. Voor de lezer moet elke fase van een onderzoek inclusief de bijhorende keuzes, helder vermeld worden. De onderzoeker geeft expliciet informatie over de aangewende methodes, de ingenomen positie en de concrete context waarin het onderzoek plaatsvindt. Daarenboven dienen conclusie controleerbaar te zijn en wordt er transparant gecommuniceerd over de zaken waarop de conclusies gebaseerd zijn. Dit concept overlapt met het idee van intersubjectieve navolgbaarheid: wanneer een onderzoeker zijn activiteiten en de gemaakte keuzes zo helder mogelijk beschrijft, kan de lezer het onderzoeksproces in principe stap voor stap reconstrueren (Van IJzendoorn, 1988). Om aan dit criterium te voldoen werd in de verschillende onderdelen (i.e. 'opzet', 'steekproef', 'materiaal' en 'procedure') uitgebreid beschreven hoe dit onderzoek in elkaar zit, welke keuzes hiervoor werden gemaakt en waarom bepaalde keuzes werden gemaakt. Zo werd bijvoorbeeld bij 'opzet' beargumenteerd waarom er gebruik wordt gemaakt van een kwalitatieve studie, bij 'steekproef' werd nauwkeurig beschreven hoe de participanten werden geselecteerd en de redenen hiervoor, bij 'materiaal' werden de vragen overlopen en uitleg verschaft over hoe ze werden opgesteld. In het onderdeel 'procedure' heeft de onderzoeker de lezer meegenomen doorheen heel het proces van de data-analyse inclusief alle beslissingen die op voorhand werden genomen. Daarenboven werd er voor de thematische analyse geopteerd omdat zelfs na de verwerking van de data, de lezer letterlijke fragmenten uit de interviews krijgt voorgeschoteld. Dit verhoogt de transparantie wat betreft de genomen besluiten aanzienlijk.

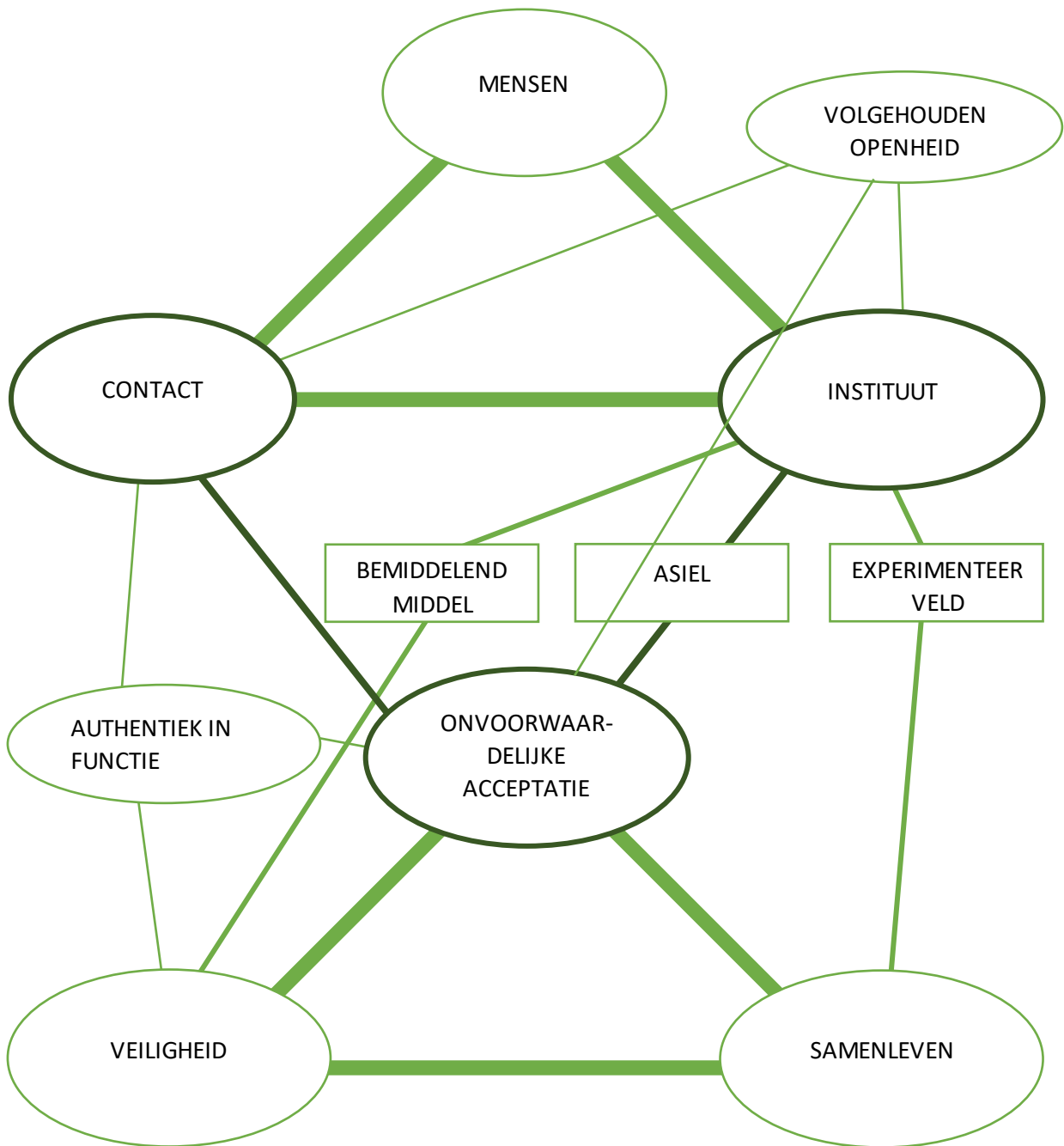
Systematiek verwijst naar het gebruik van een systematische en consequente aanpak tijdens het volledige onderzoeksproces. Mochten er eventuele afwijkingen opduiken tijdens het proces, dan horen deze voldoende gemotiveerd te worden. Binnen dit onderzoek werd ook aan dit criterium veel belang gehecht. Al de verschillende stappen in het proces werden bewust genomen met oog op de onderzoeksvraag, met als resultaat dat verschillende zaken (zoals de steekproef, de dataverzameling, de data-analyse) zich als vanzelf op elkaar leken af te stemmen. Verder bood de thematische analyse van Braun en Clarke (2006) een grote hulp bij het aanbrengen van een systeem binnen dit onderzoek. De zes fases zijn rigoureus nageleefd.

De onderzoeker zelf neemt een ander statuut in binnen de twee verschillende soorten onderzoeken. De inbreng van een onderzoeker wordt zoveel mogelijk gemeden of buiten spel gezet bij een kwantitatief onderzoek, terwijl deze bij een kwalitatief onderzoek onontbeerlijk is. Stiles (1993) gaat zelfs zover om te stellen dat rekening houdend met de betrouwbaarheid van een onderzoek, het niet wenselijk is om de rol van de onderzoeker uit te schakelen, maar om deze juist zo zichtbaar mogelijk te maken. Het is bijgevolg niet vreemd dat de reflexiviteit van een onderzoeker vaak naar voor wordt geschoven als een kapitaal kwaliteitscriterium (Stiles, 1993). Concreet, voor een kwalitatief onderzoek is het van essentieel belang dat de persoonlijke oriëntatie, context en interne beleving van de onderzoeker in aanmerking worden genomen en dat hierover wordt gerapporteerd (Stiles, 1993). Bij dit onderzoek is een addendum à titre personnel toegevoegd, waarin de persoonlijke struikelblokken, uitgangspunten en bezielingsbronnen van de onderzoeker vrijelijke aan het licht worden gebracht. Volgens de onderzoeker legt zo'n addendum meer bloot van de persoonlijke oriëntatie en interne beleving dan een droge opsomming van enkele persoonlijke eigenschappen.

RESULTATEN

DE THEMATISCHE KAART

De aandachtige kijker merkt twee grondstromen (i.e. de driehoeken met de dikke lijnen) op. Het thema 'instituut' is via zijn subthema's verbonden met alle thema's van de tweede grondstroom. Naast de twee grondstromen pronken nog twee andere thema's (i.e. 'volgehouden openheid' en 'authentiek in functie'). De kaart werd zo in elkaar gemetseld dat 'contact' en 'instituut' ook visueel de hechtingpunten zijn waaraan het epicentrum van de kaart, de 'onvoorwaardelijke acceptatie', zich vasthaakt.

DE MENSEN, GEKWETST IN DE ONGANG

Binnen het eerste thema wordt beschreven wat ontmoetende zorgverleners te vertellen hebben over de mensen die een instituut bevolken (werknemers buiten beschouwing gelaten). Samen met de thema's 'instituut' en 'contact' maakt dit thema deel uit van de eerste grondstroom. Volgens de onderzoeker is het niet mogelijk om over dit thema te informeren zonder de aansluitende thema's erbij te betrekken.

Het ontvangen publiek wordt door de zorgverleners voornamelijk omschreven als mensen met een langdurige en complexe problematiek. Daarnaast halen alle zorgverleners (behalve Noach) aan dat er sprake is van druggebruik op de afdeling. In de volgende passage zijn al deze componenten omsloten.

“95 procent, denk ik, bestaat uit psychotische mensen. Ja, vaak mensen met alleen superlang traject in de psychiatrie. Ze noemen dat met een lelijke term: de epa patiënten, met 'ernstige psychiatrische aandoeningen', complexe problematiek vaak ook toxicomanen, justitie, intenerings... vanalles.” (Harry)

De onverzettelijkheid van de problematiek van mensen zet aan tot een alternatieve inrichting van het instituut. In Noachs woorden is te lezen hoe de aanhoudendheid van de problematiek, zorgverleners leert dat er iets anders moet gebeuren dan het bedwingen van problemen. Dit impliceert een asielfunctie binnen een instituut: mensen worden in de eerste plaats onthaald in plaats van behandeld (hier later meer over in het subthema 'asiel' van het thema 'instituut').

“Het zijn natuurlijk die kinderen met die problemen, die zo aanhoudend zijn, die u natuurlijk leren dat er iets anders moet gebeuren dan het willen beteugelen of wegwerken van de problemen. Het is omdat het niet lukt dat je natuurlijk moet begrijpen dat er iets anders moet gebeuren. En je moet ervoor openstaan.” (Noach)

De problematieken worden door de zorgverleners begrepen als iets wat in essentie draait rond een moeilijke interactie met de medemens en omgeving. Daarom, zo geven de zorgverleners aan, hoort er rond het contact gewerkt te worden (hierover later meer over in het thema 'contact'). Anna geeft als voorbeeld de psychotische overdracht met de paranoïde en erotomane elementen. Daarnaast trekt ze het veld van zulke problematieken verder open: ze verwijst naar de weerstand, wat begrepen kan worden binnen een neurotische overdracht, en ze vermeldt verschijningsvormen zonder deze te koppelen aan een specifieke structuur binnen de psychoanalyse. Harry verwoordt mooi hoe er juist op de dimensie van het contact moet gewerkt worden, omdat mensen daar gekwetst zijn.

“... maar dan echt klinisch gezien binnen uwe overdracht verschijnen er ook gewoon overdrachtvormen waarin dat de essentie van de problematiek van sommige mensen daar

is. Dan kom je dus dreiging tegen, of weerstand, of paranoïde elementen, erotomane elementen, veel agressie, mensen die echt niet stabiel, heel psychotisch zijn.” (Anna)

“Maar mensen zijn net geraakt in dat veld van..., ja, hoe maak je contact, hoe maak je connectie, hoe maak je verbinding, hoe maak je dat er iets samen gedeeld wordt of niet. Men is net in die dimensie heel erg geraakt dus moet je daarop werken.” (Harry)

Door de hardnekkigheid van de problemen, de manifestatie ervan binnen het contact en het gebrek aan vooruitzichten op beterschap, worden mensen vaak van de ‘doorsnee hulpverlening’ uitgesloten. In de gevangenis werkt Anna onder andere met geïnterneerde mensen die geen doorstroom vinden naar de psychiatrie. In de eerste passage geeft ze de verklaring van het gebrek aan vooruitzichten. Met haar tweede uitspraak vult ze dit inzicht aan met het tekort aan opvangplaatsen en met het feit dat er sprake is van zware agressie-incidenten. De zware agressie kan beschouwd worden als een uiting van een problematiek die in essentie gaat over het contact met anderen. Arnie verheldert hoe zowel de uitsluiting als de uitblijvende resultaten, zorgverleners aansporen om nieuwe wegen te verkennen, wat getuigt van een non-conformistische regeling van een instituut.

“Een deel van ons mensen hebben ook niet meer veel vooruitzichten. Een groot deel van ons publiek, dat was een paar jaren anders maar nu is dat terug, ja die worden ook niet beter. Ik bedoel, dat is wat dat het is. Dus daar moet je het dan gewoon maar mee doen. De reden waarom dat die ook niet meer terechtkunnen de psychiatrie, is omdat die gewoon niet beter gaan worden.” (Anna)

“... mensen waarvan we weten dat die lang gaan moeten blijven zitten omdat er nergens eigenlijk nog plaats is en ook dat er in het recente verleden zware agressie-incidenten geweest zijn.” (Anna)

“Onze populatie bestaat van oudsher vaak uit patiënten die elders niet meer welkom zijn of die naar ons verwezen werden omwille van uitblijvende resultaten. Dit maakt dat we niet de geijkte paden kozen omdat die faalden.” (Arnie)

Samengevat, ontmoetende zorgverleners gaan hoofdzakelijk aan de slag met mensen met een complexe en aanhoudende problematiek. Vaak gaat de problematiek in essentie over het in contact treden met de medemens en omgeving, daarom (zo geven de zorgverleners aan) wordt er juist rond deze dimensie gewerkt. Door de aanwezigheid van zulke problematieken waarbij geen (direct) vooruitzicht is op beterschap, vinden mensen geen aansluiting tot de doorsnee hulpverlening. Dit zet de ontmoetende zorgverleners aan om de werking van hun instituut in vraag te stellen en in te richten aan de hand van de asielfunctie.

HET CONTACT, DE TOCHT NAAR HET GEDEELDE LANGS DE DANS VAN HET GEBEUREN

Zorgverleners gaven in het vorige thema aan dat de onthaalde mensen gekwetst zijn in de dimensie van het contact. Hierdoor zien ze zich genoodzaakt om rond het contact te werken. Nu, wat wordt er precies verstaan onder contact en hoe wordt het gemaakt?

Zorgverleners beschrijven hoe er op twee niveaus contact gemaakt kan worden: iemand kan aansluiting vinden met de collectieve grond op een afdeling en er kan sprake zijn van persoonlijk contact. Arnie schetst de ontubbeling van het contact als volgt:

“Wij denken vaak, of één van onze inspiratiebronnen is het denken van de antropopsychiatrie van Léopold Szondi en Jacques Schotte. En in hun denken is ook de vector van het contact, één van de meest fundamentele vectoren. En dat gaat ook heel de vraag zo, bijvoorbeeld hoe kan iemand contact maken op de afdeling? En dan gaat dat opnieuw over de ritmiek van de afdeling. Hoe dat ze hier kunnen aanhaken of niet. Maar het contact gaat ook in het persoonlijke, lukt het om ons op elkaar af te stemmen, en wat moeten wij doen om ons op de ander af te stemmen?” (Arnie)

Doordat mensen zo geraakt zijn in het contact maken, springen zorgverleners niet om met het contact als een vanzelfsprekend gegeven. Ze staan bewust stil bij hoe ze een afdeling vormgeven zodat mensen kunnen aanhaken en bij hoe ze zelf in het contact staan zodat er iets van een afstemming plaatsvindt. Dit komt tot uiting in het vorige citaat van Arnie en ook Agatha geeft aan dat de afstemming zich op de twee niveaus bevindt.

“Hoe we dat hier proberen vormgeven is door enerzijds het collectieve stuk te gaan bewerken en gaan proberen zodanig te organiseren dat dat ruimte maakt en anderzijds dat we ook voor iedereen op zich gaan bekijken wat de beste manier is om hier aanwezig te zijn en de beste acties van ons zijn.” (Agatha)

In dit thema wordt er gekeken naar het individuele contact en in het thema ‘samenleven’ wordt de collectieve grond besproken. Essentieel is het besef dat deze zaken niet losstaan van elkaar en dat beide thema’s zijn ontstaan uit dezelfde notie van psychiatrische problemen waarvan de bron in het contact met de medemens en omgeving ligt. Aangezien het probleem schuilt in het contact, vergt het een arbeid om tot een contact of overdracht te komen. Contact kan volgens de ontmoetende zorgverleners begrepen worden als iets gedeelds tussen twee mensen en de arbeid bestaat eruit om daartoe te komen. Vanuit het oogpunt van de ontmoetende zorgverlener wordt deze arbeid als een voortdurende afstemming verstaan, zoals hierboven al werd besproken. Kortom, via de arbeid van de afstemming probeert men tot iets gedeelds te komen. Arnie maakt als enige zorgverlener het onderscheid tussen contact en ontmoeting. In deze analyse nemen we dit gemaakte onderscheid niet over, aangezien de meerderheid van de zorgverleners deze termen door elkaar gebruiken. De

achterliggende denkwijze daarentegen maken we ons wel eigen. Helder haalt Arnie aan hoe contact maken, betekent dat er iets gedeelds ontstaat en dat dit voor sommigen allesbehalve evident is. Hierdoor vraagt het maken van contact, het komen tot iets gedeelds, om een arbeid.

“Want je zou ook het onderscheid kunnen maken tussen een ontmoeting en een contact: de intentie van een ontmoeting is dat het tot een echt contact komt, maar dat lukt daarom niet altijd. Dat is een nuanceverschil. Een contact is er als je echt in iets gedeelds terecht komt, waarin de mogelijkheid er is om iets te delen met elkaar. En dat kan een gevoel zijn van ik snap iets, of ik voel iets wat jij voelt. Of onze taal, nu spreken we echt over hetzelfde. Dan is er echt een contact. Een ontmoeting is iets ruimer.” (Arnie)

“Hoe meer contact dat er ontstaat, hoe therapeutischer het wordt. Of dat is misschien een getuige van het feit dat er therapeutisch veel verandert. Omdat mensen terug de capaciteit krijgen om terug in contact te komen. Psychose wil vaak zeggen dat het contact niet meer mogelijk is. Omdat ze volledig in gedachten weg zijn, of ze zijn volledig gedissocieerd van hun lichaam. Psychose is een extreme vorm van een contactverlies. En contact opbouwen via de ontmoeting dat is een therapeutische arbeid.” (Arnie)

Ontmoetende zorgverleners stellen dat het contact of de overdracht, het begin is van al het werk en daarom ook het belangrijkste (en in sommige gevallen zelfs enige) werk vormt. Ook in Noachs uitspraak wordt duidelijk dat de overdracht een gevoel van gemeenschappelijkheid vereist en dat dit de grondvoorwaarde is voor al de rest.

“Zonder overdracht is er niets mogelijk en de overdracht is natuurlijk gefundeerd op het gevoel van herkenning... Dat is natuurlijk iets moeilijks want dat kan illusoir zijn, maar een gevoel van herkenning, wil toch zeggen, er moet een gevoel van gemeenschappelijkheid zijn.” (Noach)

Het contact, het komen tot iets gedeelds, zijn uitzonderlijke momenten. Wat maakt dat voor ontmoetende zorgverleners mislukken het werk van alledag is, om dan soms heel even te lukken. Arnie benadrukt dat contact een zeldzaamheid is. Noach breidt hierop verder met de ondervinding dat mislukken in het contact evenzeer tot het takenpakket van een ontmoetende zorgverlener hoort als het lukken. In Anna's passage wordt duidelijk hoe je jezelf als zorgverlener moet kunnen relativeren: een gesprek kan wel aanvoelen als een ontmoeting (we zijn tot iets gedeelds gekomen) maar eerder maakt het deel uit van een ontmoeting (we gaan naar iets gedeelds).

“Dat echte contact waar ik het nu over heb, dat zijn ook zeldzame momenten.” (Arnie)

“Zeker als je ons soort werk doet moet je o zo veel keren, je moet o zo veel gemiste ontmoetingen hebben. Dat is even belangrijk om de ontmoeting mogelijk... je zit er o zo veel keren compleet naast, je zit o zo veel keren verkeerd. Het is o zo veel keren toch mis wat je...

je kan zeggen de gemiste ontmoeting maakt evenzeer deel uit van de ontmoeting als de af en toe gelukte ontmoeting.” (Noach)

“Ik ben iemand van eerder de langdurige, voldragende ontmoeting. Want je moet uzelf ook kunnen relativeren. Wij zeggen dat zo gemakkelijk 'Ja, want ik heb daar dan dat gesprek gehad. En wow wat een ontmoeting ofzo.' Maar dat was gewoon een gesprek meestal. En een ontmoeting kan dat worden. Ik denk wat dat jij bedoelt met ontmoeting dat dat iets is dat in een contact tussen twee mensen gebeurt.” (Anna)

Daarnaast geven zorgverleners aan dat contact of de overdracht niet iets is wat hoort vast te staan. Wat impliceert dat de arbeid zich ook niet laat vastzetten. In Anna's woorden wordt helder hoe contact tussen mensen beweegt en mensen bewegen in het contact.

“Tuurlijk, als het gaat over twee mensen bijvoorbeeld. Ja, die twee leven, dus die gaan overal naartoe. Een ontmoeting, als iets niet eenmalig of iets niet incidentieel, maar een ontmoeting tussen mensen dat verandert en dat beweegt. In vorm maar ook in hoe dat mensen daarin zitten.” (Anna)

Nu blijft de vraag: hoe wordt dat contact dan gemaakt? Het gegeven antwoord blijkt even simpel als complex: door er te zijn. Anna geeft dit op een treffende manier weer: doordat iedereen er is, kunnen dingen gebeuren en dit gebeuren is de stuwende kracht die het contact op gang trekt.

“Gewoon er zijn. Dingen laten doorgaan. En de tijd doormaken.” (Anna)

“Maar de realiteit bij ons is dat, wij zijn daar gewoon, en zij zijn daar. Iedereen is daar. Dus vanaf 's morgens als het begint dan gaan de celdeuren open en dan ben je daar en je komt mensen tegen, gewoon omdat je daar bent. En op basis van wat dat er dan gebeurt, verschijnen er, ja gebeurt er, van alles en beginnen er dingen te werken en te lopen of vragen.” (Anna)

Het gebeuren maakt contact mogelijk. Dit wilt echter niet zeggen dat contact te organiseren valt, integendeel. De ontmoetende zorgverleners geven aan dat contact niet kan worden geregeld, geforceerd of gecontroleerd. Het proberen beheersen van contact werkt eerder verlamdend dan wat anders. Wel kan een sfeer geschapen worden waarin dingen kunnen gebeuren. Dit alles neemt overigens niet weg dat individuele contactmomenten worden ingelast, wel betekent het dat deze momenten niet worden verplicht. Noach geeft aan hoe een ontmoeting zich niet als iets doelbewust laat installeren. Wat wordt aangevuld met Arnie's uitspraak dat er wel een klimaat kan geschapen worden waarin mensen elkaar kunnen tegenkomen. (Wat dit klimaat is en hoe het tot leven wordt geroepen, zal bevattelijker worden met het passeren van de verschillende thema's.) In Harry's stelling wordt duidelijk hoe het contact in de praktijk meestal gebeurt wanneer het niet is gepland.

Helder geeft Anna aan hoe het (eerste) contact niet wordt gepland en hoe individuele contactmomenten in de praktijk verschillende vormen aannemen zonder ooit opgelegd te worden.

“Maar die ontmoeting is natuurlijk, van het moment dat je dat toch weer een doelbewust onderdeel van de behandeling wordt gaat het ook mislukken hoor.” (Noach)

“Dus het is essentieel dat het iets tegengesteld heeft van dat dat moet. Wat maakt: je kunt dat ook niet organiseren. Je kunt niet zeggen, wij gaan elkaar tussen twee en drie ontmoeten. Dus dat vereist een bepaalde sfeer, waarin je iemand kunt ontmoeten. Dus dat het eigenlijk, zonder dat het de bedoeling was om elkaar te ontmoeten, dat je elkaar treft en dat er iets gebeurt. Dat is iets essentieels. Zeker bij zware psychiatrische problematieken. Dan heb ik het over zware stemmingsproblematieken, zware traumaproblematieken, zware psychoseproblematieken. Volgens mij is daarin een bepaalde sfeer nodig die mogelijk maakt dat er iets kan en iets mag gebeuren. Maar je kunt dat niet organiseren. Je kunt dat niet beregelen of disciplineren... Je kunt de sfeer organiseren, het klimaat dat de voorwaarden schept dat er ontmoetingen kunnen ontstaan.” (Arnie)

“En dat wil niet zeggen dat er daar niets kan gebeuren, ofzo van die formele aanspreekmomenten, maar meestal niet eigenlijk (lacht). Toch blijf ik mensen zien, individueel, maar vaak... het essentiële van het werk gebeurt in de auto, onderweg, ertussen, erlangs, daarvoor of daarna. Soms heb je een manier dat je even 2 minuten bij iemand gaat zitten in het zonnetje, die meer uitmaken dan dat je iemand om 11 u ziet tot 11u30.” (Harry)

“Wij hebben geen informatie op voorhand. Wij doen geen intakes. Ineens zijn die daar, dus vanaf de eerste moment dat die daar zijn komen die buiten of als ze niet buitenkomen uit het cel dan gaan we ernaar toe. En dat is het enige startpunt. Dus vanaf daar is er één van ons die het eerste contact heeft. En zelfs dat, verder wordt dat ook niet gepland. De tweede die dan nog contact heeft dat is ook maar gewoon omdat er de volgende is, die daar is.” (Anna)

“Als je met iemand gaat werken dan is dat ofwel op vraag om dan op dat moment iets te doen of ietske later als het dan niet past ofzo. Ofwel omdat je het hebt afgesproken met de gasten zelf de dag ervoor dat je het gaat doen. Dat varieert van: nogal incidenteel, op vraag, op de moment, al naargelang wat dat er is ofwel wat dat er misschien al van langer werk of groter werk bezig is met iemand van de gasten. En dat dat ook gewoon zijn vorm of gewoonte heeft door de maanden of de jaren dat er zijn.” (Anna)

Het in contact treden, het ontmoeten, laat zich niet inplannen. Eerder gebeurt het langs het gebeuren. Daarnaast gebeurt in het contact van alles wat niet gepland kan worden. Aldus, wordt de rol van toeval door de zorgverleners onderkend. Met Anna haar woorden wordt uit de doeken gedaan dat een omgeving waarin te veel wordt gecontroleerd, het toeval wordt uitgesloten. Dit is

niet wenselijk voor het contact. Harry geeft aan hoe het toeval in twee richtingen werkt: en in het toeval ontstaat het contact en in het contact ontstaat het toeval. Wat toeval kan betekenen binnen het contact, wordt weergegeven in een tot de verbeeldingsprekende illustratie van Harry.

“Uit wat ik daarjuist bijvoorbeeld zei, als je teveel dingen probeert te controleren zo van die instanties, organisaties die zo onder het mom van de ontmoeting 'we gaan dat zo doen, en dat zo, want dan is dat goed voor de ontmoeting'. Dat werkt langs geen kanten, vind ik, persoonlijk. Maar toeval is overal. Dat kun je niet controleren, dat gebeurt gewoon. En in zo'n omstandigheden dat je alles probeert te controleren 'we gaan 't zo doen, want dat is dan goed'. Daar bestaat bijna geen toeval niet meer. Misschien alleen in taal, maar niet meer in ageren of in doen of in zijn. Toeval is super belangrijk. Omdat je, in toeval zie je gewoon de mens in zijn essentie. Zowel de andere als jij of de wereld of wat dan ook dat er gaande is op dat moment. Er gebeurt gewoon iets. En dat is goed.” (Anna)

“Soms kan iets onverwacht een ontmoeting initiëren, om het zo te zeggen. Of kan er net in de ontmoeting iets gezegd worden of gebeuren die zo onverwacht is dat er iets bougeert. Dus in alle richtingen speelt het onverwachte.” (Harry)

“... En op een bepaald moment komt die vrouw haar shift werken, ze had laafdienst en zegt: 'een uur voordat ik naar hier moest komen stond mijn hek open en er is een struisvogel ontsnapt' en die was helemaal over haar toeren. En dan kregen we een ingeving, laat ons even met 15 man gaan zoeken naar die struisvogel. Ja, dat bedenkt je niet op voorhand, dat gebeurt, je onderneemt een actie en je ondervindt, door de vreemdheid van de vraag heel veel geïnteresseerde mensen die willen meegaan. Dan begin je dat te doen. Je pakt een busje, je rijdt naar de plek waar die struisvogel het laatst gezien is, je gaat door berg en dal met een heel stel vreemde mensen. Door velden, over prikkeldraad, in beken, dat was al niet zonder slag of stoot. We hadden doeken mee omdat we wisten eigenlijk moet je die insluiten en moet je het duister maken en dan is die mak en kan je die meepakken. Goed, op een bepaald moment vinden we de struisvogel. Prachtig he? We sluiten die in, we jagen die een beetje op... en dat beest sterft. Die zijn blijkbaar zeer angstig en die heeft gewoon een hartaanval gedaan. Dus, je zit er dan, op een veld met 15 man en een dode struisvogel. Achteraf is dat briljant, maar bon, je komt dan met dat nieuws terug, dat doet iets met die ben de. Dat verbindt u. Iedereen brengt associaties over de dood. Of mensen die zij verloren hebben en wat dat met hen gedaan heeft. Dat heeft eigenlijk nog jaren daarna nog zijn effecten geressorteed. Zo van: 'ge moest erbij geweest zijn'... Dus dat heeft iets gebonden. Is dat een ontmoeting?... Ja, dat heeft wel iets gedaan. Dat is zeer onverwacht en dat heeft een overdracht gemaakt, dat heeft verhalen losgemaakt, dat heeft een werk verder kunnen zetten, dat heeft mensen op andere terreinen doen spreken dan dat ze normaal spreken... Dus ja, een geslaagde interventie. Maar totaal onverwacht. Zo'n dingen continu.” (Harry)

In het contact met mensen gebeurt er van alles, en dus kan het contact beschouwd worden als een mini gedeelde grond waarnaar verwezen kan worden. Deze 'gedeeldheid' brengt een veiligheid met zich mee en kan gebruikt worden om op een niet-invasieve wijze in contact te blijven of opnieuw contact te maken. Weergaloos beschrijft Anna dit.

“Je waart er, je blijft er en je zijt er en je blijft er. En wat voor mij belangrijk is, klinisch, is dat je kunt refereren naar die momenten dat je er bent in de tijd. Ongeacht welk jaar dat het is, welke maand het is, welke situatie mensen inzitten, of ze heel slecht zijn, of dat het beter gaat. Er is altijd als je momenten samen meemaakt, kun je dus ook vanuit uw klinisch werk refereren aan die momenten die er samen geweest zijn. En dat is klinisch, vind ik, super nuttig om mee te werken. Want dat is ook een gedeelde grond, maar een mini gedeelde grond, eigenlijk. En dat geeft ook veiligheid. Als je kunt refereren aan die plaats daar, waar je toen samen geweest waart, ik kan tegen iemand zeggen 'weet je nog drie maanden geleden, als je mij niet meer herkende, en dacht dat ik iemand anders was?'. Dan kun je het dus hebben over het feit of iemand psychotisch was of niet op diene moment, zonder dat dat bedreigend hoeft te zijn. Want ik hoef niet te zeggen 'ja maar je was toch ziek'. Ik kan gewoon zeggen 'twee weken geleden herkende je mij niet. Wat was er? Hoe komt dat?'. En dat wilt zeggen dat je er bent op die momenten en dat je dus ook ongeacht, je moet niet naar anderen wijzen, je kunt vertrouwen op de dingen die je samen meemaakt en dat dus ook gebruiken.” (Anna)

Samengevat, contact kan gemaakt worden met een afdeling en tussen personen onderling. Het wordt beschouwd als de grondvoorwaarde voor al de rest. Ontmoetende zorgverleners beschrijven contact als iets wat gedeeld wordt en als iets beweeglijk. Aangezien mensen net geraakt zijn op deze dimensie, vraagt de opbouw van contact om een intensieve arbeid. Deze arbeid bestaat eruit dat de zorgverleners en de omgeving zich voortdurend afstemmen op het individu zodat contact kan plaatsvinden. De problematiek van mensen situeert zich op de dimensie van contact, en dus is het niet verwonderlijk dat mislukken evenveel hoort bij de dagdagelijkse arbeid als lukken. In contact treden, iets delen, is een zeldzaamheid die zich niet laat forceren. Wel kan een klimaat welig tieren waarin dingen gebeuren en het toeval zijn kans krijgt. Doorheen tijd en doorheen gebeuren, ontstaat een gedeelde grond en dit scheidt een veiligheid voor verder contact.

HET INSTITUUT, DE BEDRIJVIGE (OM)GANG VAN DE VRIJPLAATS

In de vorige thema's kwam al aan het licht hoe mensen geraakt zijn in de dimensie van het contact en hoe ontmoetende zorgverleners hierrond werken door zich af te stemmen doorheen het gebeuren. In dit thema wordt aan de hand van drie subthema's besproken welke rol het instituut hierin speelt.

Om de bespreking van de functie van het instituut vlot te laten verlopen, kijken we allereerst naar de inrichting ervan in de dagdagelijkse praktijk. Alle zorgverleners, behalve Noach, geven aan dat ze op

de afdeling werken met een ochtendmoment of een dagzaal, waarin zowel 'bevolkers' als personeel samenkomen. De meerderheid van de zorgverleners geven aan dat op zo'n moment het aanbod van de dag wordt overlopen. Binnen alle instituten bestaat het aanbod uit gemeenschappelijke ateliers, activiteiten en uitstappen (met als voor de hand liggende uitzondering de gevangenis waarbinnen uitstappen geen structureel onderdeel zijn van de werking). Daarnaast vinden ook individuele contactmomenten plaats (deze werden al besproken in het onderdeel 'contact'). Voorbeelden van aangehaalde ateliers zijn: muziek, yoga, relaxatie, lezen, radio, zonnebloem verdeelactiepunt, repaircafé, groepsgesprekken, drama, houtatelier, enzovoort. Ontmoetende zorgverleners geven aan dat er vaste en tijdelijke ateliers zijn. Daarnaast zijn er ook activiteiten die horen bij het dagelijkse leven zoals koken. Binnen sommige werkingen wordt het onderscheid tussen ateliers en activiteiten niet gemaakt. De meerderheid van de ontmoetende hulpverleners vertellen dat de aanwezigheid van mensen binnen de ateliers en activiteiten vrijblijvend is. In vogelvlucht neemt Agatha ons mee door een dag en ze beschrijft beeldend hoe mensen zich ongedwongen kunnen bewegen langs de vrijblijvende ateliers en activiteiten.

“Dus er is altijd een dagopening, dat is eigenlijk het enige moment waarop we echt met aandrang vragen om daartoe te zijn. Da's om half tien en daar wordt er altijd overlopen wat er die dag allemaal te doen is. Dat is ook altijd een van de patiënten die dat voorzitter is van die dagopening. Er wordt gezegd wat er te eten is, er wordt gevraagd wie zin heeft om af te wassen. En dan zijn er zo op elk moment eigenlijk wel een aantal ateliers aan de gang en mensen kiezen gewoon. Mensen komen toe en schrijven zich eventueel 's morgen als in maar dat kan ook in de loop van de dag zijn dat iemand aansluit bij een bepaald atelier. Dat is wel in evolutie, maar dat ligt wel voor dit moment vast. En als er een atelier gepland is, gaat dat ook door. Dus of dat er nu veel volk is, of weinig dat gaat sowieso door. Het is niet dat dat zo onvoorspelbaar is, dat is echt wel belangrijk ook. In die dagopening is iedereen van het personeel ook aanwezig. Dus iedereen dat werkt op dat moment, moet er zijn eigenlijk ook. Voilà, en dan zijn er mensen die alles meedoen, en anderen die niets meedoen. Die heel de dag koffie drinken of buiten een sigaretje roken of naar tv zitten kijken, dus iedereen beweegt daar zo'n beetje door zoals hij zelf wil.” (Agatha)

Daarnaast vertellen alle zorgverleners, behalve Anna, dat er op de afdeling of binnen het instituut groepsvergaderingen met iedereen worden georganiseerd. Hierin kunnen mensen hun beklag doen over de gang van zaken en kunnen er nieuwe initiatieven (voor ateliers of activiteiten) worden voorgesteld. Noach toont aan hoe ook kinderen betrokken kunnen worden bij de werking van hun school. Samuel schetst de omvang van zo'n vergaderingen en hoe deze in de praktijk ervoor kunnen zorgen dat er nieuwe ateliers tot stand komen.

“Er is ook wekelijks de schoolraad. Dus dat is eigenlijk een soort van vergadering met

kinderen over het reilen en zeilen binnen de school.” (Noach)

“Een club is een orgaan dat automatisch alle personeelsleden en alle patiënten omvat. En in de club worden alle aspecten van het dagelijkse leven, van het afdelingsgebeuren op uitzondering van het medische bepaald. Dus eigenlijk je zou kunnen zeggen, dat is het platform, dat is de scene waarop beslissingen worden genomen omtrent de atelierwerking, omtrent de activiteiten, omtrent heel banale nuttige dingen. Er zijn huisdieren die moeten eten krijgen. Die moeten verzorgd worden, mogen niet over-verzorgd worden. Al die zaken moeten gereguleerd worden en de club is eigenlijk het overkoepelend orgaan waarin dat dat gebeurt.” (Samuel)

“Dus die clubvergadering staat ook open voor initiatieven. Jij doet graag bijvoorbeeld fotografie, je wilt iets doen met analoge fotografie. Dan denken we, wat zou dat kosten om dat te doen, is daar interesse voor, hoe zouden we dat kunnen organiseren, kunnen we daar een donkere kamer voor maken ergens? Dus je ziet, direct wordt dat instituut ook gemobiliseerd als iets dat mogelijkheden biedt om zulke dingen te doen.” (Samuel)

Zoals eerder werd vermeld in het thema ‘contact’ stemmen zorgverleners zich af op de mensen die ze ontvangen om zo tot iets gedeelds te komen. Volgens ontmoetende zorgverleners hoort ook een instituut (of een afdeling binnen een instituut) zo georganiseerd te worden dat het zich aanpast aan de mensen. Zodoende kunnen mensen zichzelf plaatsen in hun eigen omgeving. Uit Noachs woorden blijkt dat het zich aanpassen eigenlijk neerkomt op oog en oor hebben voor de nood van de ander. Wanneer dit gebeurt, heeft die persoon het gevoel zijn omgeving zelf te hebben geconstrueerd. Anna bespreekt hoe het aanpassen van de omgeving aan een individu, meestal niet geïncorporeerd zit in een cultuur van een ziekenhuis. Daarnaast wordt geopperd dat de weekstructuur geen afbraak doet aan het feit dat de omgeving zich aanpast, aangezien deze in hun geval niet is verplicht.

“Winnicot zegt, een idee dat mij heel genegen is, een onaangepast kind is een kind aan wie men zich onvoldoende heeft aangepast. Voilà, dat wil zeggen, fundamenteel moet het kind het gevoel hebben... ‘de omgeving is iets wat oog en oor heeft voor wat ik nodig heb’. Dat wil helemaal niet zeggen dat ik mijn goesting moet kunnen doen, dat heeft daar eigenlijk niets mee te maken. Maar in een eerste tijd, wil dat natuurlijk zeggen dat het kind, doordat die omgeving tegemoet komt aan de noden van een kind, wil dat eigenlijk zeggen dat het kind de illusie heeft dat het die omgeving zelf gecreëerd heeft.” (Noach)

“We hebben de gewoonte om heel flexibel te zijn in hoe dat we ons organiseren. Eigenlijk is dat wat wij constant doen, is ons aanpassen aan wie dat er is. En aangezien dat die groep altijd anders is dan individuen wil dat zeggen, dat je eigenlijk uw omgeving constant moet aanpassen. En dat is eigenlijk het tegenovergestelde vaak, van in een ziekenhuis, waarin er

gevraagd wordt aan de patiënt om zich aan te passen aan een omgeving. Maar bij ons is het omgekeerd, in de zin dat wij ons aanpassen, los van de weekstructuur, die activiteiten zijn er. Maar ze hoeven daar ook niet aan deel te nemen. Dat is gewoon voor wie dat er wilt.” (Anna)

Uit Anna's eerdere opmerking blijkt al dat de structuur niet wordt opgedrongen en het daarom geen afbreuk doet aan het aanpassingsvermogen van de omgeving. We breien verder op deze bedenking. Hoe wordt een structuur gegarandeerd zonder dat dit tekortdoet aan het aanpassingsvermogen van de omgeving? Noach biedt hier een uitdrukkelijk en markant antwoord op: de zaken moeten log genoeg zijn om gevonden te kunnen worden en los genoeg zijn om de bewegingsvrijheid voor elkeen te vrijwaren. Een structuur is er zodat zaken ontdekt kunnen worden, om een houvast te bieden, én deze structuur mag niet verzakken tot een verplichting. Aan de hand van het houtatelier schetst hij hoe dit plaatsvindt in de praktijk.

“De dingen moeten vast genoeg zijn om te kunnen gevonden worden door de kinderen. Niet om zich op te dringen aan de kinderen. En dat is het grote verschil. Als het iets is van dat is vaak het probleem met de klassieke idee van structuur, structuur wil eigenlijk zeggen: dat is wat je opdringt aan de kinderen, wat ook weer niet, je voelt, ik heb dat niet graag, dat iets per definitie slecht genoemd wordt... Het is allemaal niet per definitie de hel ook hé. Maar je gaat natuurlijk kinderen hebben, zeker kinderen die op dat fundamenteel proces van omgang met omgeving gekwetst zijn. Ahja, het zijn net die kinderen die als je zegt, ‘ja maar hier is het zo en dat is het eigenlijk waar dat je je moet aan aanpassen’, die natuurlijk fundamenteel in opstand komen en zeggen ‘dat gaat niet voor mij, mij aanpassen, want er moet eerst nog iets anders gebeuren’. Een klaswerking, de atelierwerking, de architectuur van de school met klasraden, schoolraden, instituties, schooltaken, dat moet een beetje robuust zijn. Maar doordat de kinderen er wel een soort bewegingsruimte in hebben kan je tussen die twee wel blijven spelen. Dat het niet iets is waar de kinderen zich moeten aan aanpassen, maar dat het bij wijze van spreken iets is wat de kinderen zelf voortdurend kunnen gebruiken. Dat is het grote verschil. Dus uw houvast moet er zijn zodanig dat de kinderen er gebruik van kunnen maken en dat is niet hetzelfde als zodanig dat ze zich eraan moeten aanpassen. Maar als je geen houvast biedt, dan maak je iedereen knettergek.” (Noach)

“Moest die structuur van de school er niet zijn, kunnen de kinderen er geen gebruik van maken. Maar er gebruik van maken wil natuurlijk zeggen dat je het zelf ontdekt. Maar het is er al. Dus het moet er al zijn om te kunnen ontdekt worden.” (Noach)

“Je moet goochelen met dat leeg blad. Ook in een atelier. Dat is eigenlijk elke keer opnieuw een leeg blad. Houtatelier is leeg: ‘Wat zou je willen doen? Maar we gaan wel iets met hout doen.’ Maar voor sommige kinderen is het heel nuttig dat die atelierbegeleider iets kan

aanbieden, omdat die anders te veel angst hebben van 'ik weet niet wat ik moet doen'. Dus opnieuw, iets aanbieden is niet mis hé." (Noach)

Binnen dit thema werd al weergegeven hoe het instituut in de praktijk gestalte krijgt door middel van dagopeningen, ateliers, activiteiten, uitstappen en vergaderingen. Daarna werd besproken hoe een instituut zo wordt georganiseerd dat het zich aanpast aan de noden van de mensen én hoe er op hetzelfde ogenblik een houvast van een structuur wordt geboden. In wat volgt, komen drie subthema's (bemiddelend middel, asiel en experimenteerveld) aan bod. Deze bieden een inkijk in de functies die een instituut vervult door de wijze waarop het wordt georganiseerd.

BEMIDDELEND MIDDEL

Zoals werd beschreven in de vorige thema's, schuilt de problematiek van mensen in het maken van contact. Ontmoetende zorgverleners geven aan dat het instituut een derde punt kan bieden binnen dit contact, om zo het contact te 'verlichten'. Met andere woorden, doordat men het instituut installeert als derde punt, buigt de dualiteit van het contact om tot iets gereguleerd s. Het instituut verleent de ontmoetende zorgverleners een middel om op meerdere vlakken niet in de dualiteit te verzanden. Anna verwoordt hoe ontmoetende zorgverleners het weten en het verlangen in de werking capteren, waardoor deze niet gericht hoeven te zijn op de mensen binnen een instituut.

"Ons weten zit in de vorming van omstandigheden. In de zin van, wij hebben die afdeling zo georganiseerd en daar zit ons weten in. Daar zit ons weten en ons verlangen in, dus dat zit in de vorm, maar niet in mensen. Dat zit in de vorm, in de zin van wij willen dat zo doen. En wij denken te weten dat dat dan een goede zaak is ofzo. Daar zit ook weten in. Je moet niet zeggen dat dat dan allemaal niet is, want dat is niet zo. Daar zit expertise in, daar zit een veronderstelling in van te denken 'dat gaan we dan doen'. Dus daar zit het weten in, in die vorm. Maar niet in het contact met de mensen. Wij lezen zelfs niet wat dat mensen gedaan hebben. Ik weet niets van de mensen als ze binnenkomen. Dus alles komt van de mensen."
(Anna)

Een andere manier waarop ontmoetende zorgverleners niet in de dualiteit verzinken, is door specifiek de instituties (in plaats van de algemene werking) aan te grijpen als derde punten. Noach verwoordt hoe de ateliers en vergadering begrepen kunnen worden als instituties die de dualiteit reguleren.

"Dus al die instrumenten, zoals een klassenraad, zoals de ateliers... zijn eigenlijk wat ze in de Institutionele Psychotherapie noemen... dat zijn eigenlijk de instituties... dat is het voortdurend creëren van instituties om de dualiteit te reguleren. Daarom noemt het institutionele, middels instituties dat iets gereguleerd wordt." (Noach)

Zoals hierboven werd verwoord door Noach, bieden instituties zoals een atelier de kans om op een bemiddelde manier in contact te treden. Hiervan werden gedurende de interviews vele voorbeelden gegeven. De illustratie van Samuel met het leesatelier wordt eruit gepikt, omdat het op een voelbare wijze voordraagt hoe de bemiddeling via een institutie in de praktijk verloopt. Daarnaast wordt ook Agatha's voorbeeld opgenomen: hierin wordt duidelijk dat binnen de ateliers het gebeuren een doel is op zichzelf. (Wat teruggekoppeld kan worden aan het thema 'contact': langs het gebeuren wordt contact gemaakt.)

“Iets waar ik veel voldoening uithaal is het leesatelier... Wat is daar dan therapeutisch aan, dat mensen eigenlijk binnen dat kader van dat lezen en dat medium dat die tekst is, dat de mensen iets over zichzelf kunnen vertellen op een manier dat het over de tekst gaat. En dat is een manier om bepaalde zaken aan te raken, een manier waarop mensen iets over zichzelf kunnen vertellen zonder dat het het massaal bedreigende kan hebben, mocht je erachter vragen, bijvoorbeeld. Mocht de persoon het gewicht op zichzelf krijgen van zo iets over zichzelf te moeten zeggen. Dus er kunnen daar bepaalde zaken verschijnen die onmiskenbaar vanuit de persoon zelf komen, maar die niet over de persoon zelf gaan, hoewel ze natuurlijk wel op de persoon betrekking hebben. Maar er is altijd de tekst als mediërende instantie die dat ook toelaat dat dat verschijnt. En als je ziet dat er iemand, dat dat gevaarlijk wordt, of dat dat te intiem wordt voor een persoon, dat dat niet wordt verdragen dan kun je altijd terug verwijzen naar de tekst. En kun je wat zich daar heeft geopend terug dichtdoen. En in die zin scheidt zo'n atelier, omdat dat ook in tegenstelling tot zo een face à face situatie, dat je heel duidelijk het medium hebt, waarlangs heen dat dat verloopt. En zo kun je voorwaarden scheppen, van je kunt dat een ontmoeting noemen, door middel van tekst ontmoet de persoon ook aspecten van zichzelf, die misschien anders niet hadden kunnen verschijnen.” (Samuel)

“... en ook dat we niet zeggen van iemand heeft zijn tekening gemaakt dus het is een goed atelier geweest, maar dat het gaat over 'wat is er daar gebeurd tussen ons?'. Ja, tussen de mensen zo, zowel tussen de begeleiders of hoe dat je het ook moet noemen, en de patiënten, als tussen de mensen onderling. Is er daar iets wezenlijks gebeurd, of is er daar iemand iets van zijn eigen tegen gekomen waar hij mee voort kan?” (Agatha)

Ook tijdens een conflict of spanning blijkt de bemiddelende rol van een instituut. Op een moment van agitatie kan het instituut als derde punt worden aangegrepen om zo uit de directheid van het contact te stappen en zodoende de spanning te ontzenuwen. Er wordt op zulke momenten verwezen naar de instituties, die het contact dus bemiddelen. De eerste twee illustraties van Noach en Agatha tonen aan hoe vergaderingen tussenkomende instituties zijn tijdens spanningen. Met het laatste citaat van Noach wordt geïllustreerd hoe ook de ateliers tijdens spanningen als mediërende instanties fungeren waardoor een verwijdering wordt vermeden.

“Een klassieker is bijvoorbeeld, dat is nu iets kleins, kinderen zijn aan het voetballen en er is iemand die van ploeg wisselt tijdens de voetbal. dat is niet ongebruikelijk, je krijgt dan actie en reactie en je krijgt conflicten en ruzies en vechtpartijen en dus een concrete manier die hier heel belangrijk is eigenlijk, ah bon, je probeert het uit de dualiteit te halen en je probeert het ook uit de directheid te halen, je probeert er letterlijk iets tussen te zetten. Zowel in tijd, als in afspraken, als in ruimte, ... je kunt zeggen... ‘ik snap wel dat je niet akkoord bent, dat die van ploeg is veranderd, maar in plaats van dat nu direct op te lossen kan je natuurlijk ook een klacht schrijven.’ Want dat gebeurt wel, je kan in je klassenraad een klacht schrijven en die gaan deponeren voor dat kind, dat dat moet besproken worden in de klassenraad. Elke klas heeft zijn klassenraad waarin dergelijke dingen kunnen besproken worden. En als het iets is dat belang is voor de school komt het dan op de schoolraad. Dus dat is bijvoorbeeld, jaren geleden, een belangrijk punt geworden op de schoolraad. Er zijn kinderen die van ploeg veranderen bij de voetbal en dan worden er oplossingen gezocht... Hoe kan je dat hier op school oplossen? En dan komt men natuurlijk bij hesjes uit... die ploeg moet dan die hesjes aan hebben... enfin, het zijn altijd bewegingen... Op die manier krijg je een soort gezamenlijk afgesproken oplossingen die na x aantal tijd van vooraf aan begint. We zijn nooit klaar voor de eeuwigheid, elke dag begint dat opnieuw.” (Noach)

“Conflict is leven ook. Dus dat mag er zeker ook wel zijn. En dan verwijzen naar andere plaatsen, maar ook naar andere momenten zoals bijvoorbeeld die Spinsels of de dagopening elke dag. Dus als er bijvoorbeeld iemand uit de wc komt en zegt ‘Gho, ‘t is hier altijd iets, de wc's zijn hier vuil. D'er heeft hier weer ene naast de pot gepist.’ In de Spinsels kan je daar iets over zeggen. Zowat kanaliseren naar die momenten, dan die momenten ook echt au sérieux nemen en ervoor zorgen dat er dan iets mee gebeurt. Want je kan zo spelen van inspraakje, maar dat is natuurlijk niet interessant.” (Agatha)

“Maar de ateliers hebben op zich ook die tussenkomende functie omdat vroeger had je hier de klassieke werking, dus je had de klassen en dan natuurlijk als het niet meer lukte in de klas of er kwam een crisis, dan werden die kinderen verwijderd naar een time-out ruimte. Terwijl dat je nu eigenlijk, die time-out ruimte die bestaat niet meer, de kinderen zelf de mogelijkheid hebben, van het moment dat je voelt... wat is een crisis, wel ja, dat je eigenlijk te dicht op mekaar zit, waarbij de één de ander niet meer kan verstaan. Het is een soort belangenconflict ook. De leerkracht wil lesgeven, het kind heeft op dat moment nood aan iets helemaal anders. Maar die leerkracht zegt, ‘ah nee, mijn job is lesgeven’, het kind zegt, ‘ha nee, ik heb nu nood aan iets anders’... Terwijl doordat dat circuit bestaat van die ateliers hebben de kinderen natuurlijk zelf de mogelijkheid van eigenlijk zelf ergens anders naartoe te gaan op het moment dat het niet gaat. Je zou kunnen zeggen... dat is structureel ruimtelijk iets heel belangrijk dat je zelf kan beslissen om ergens anders naartoe te gaan op het moment dat het

niet gaat. En dat dat geen verwijdering is, dat dat eigenlijk een plaats is waar je zelf naar toe gaat.” (Noach)

ASIEL

Volgens ontmoetende zorgverleners hoort het instituut ook de rol van asiel waar te maken. Het instituut ontrolt zich als een onvoorwaardelijke opvangplaats. Dit kan wederom verbonden worden met het thema ‘contact’: het instituut is de plaats waar ontmoetende zorgverleners de arbeid, het zich afstemmen op de ander, onvoorwaardelijk aangaan. Uit Arnie’s woorden blijkt hoe mensen een plek bieden waar ze kunnen zijn, de kans verleent om elkaar te ontmoeten. Noach illustreert glashelder hoe zo’n asiel er in de praktijk uitziet, welke implicaties het kent als een instituut als asiel wordt gepositioneerd en hoe het aan de werknemers is om die rol van asiel te realiseren via de voortdurende arbeid van het onthalen en afstemmen.

“In ons idee is de ontmoeting, het er kunnen zijn, een afdeling als een asiel of een herberg waar dat mensen er moeten kunnen zijn in de eerste plaats, en daar elkaar in kunnen ontmoeten, dat is eigenlijk het eerste en het belangrijkste werk. En dat is de voorwaarde om tot een ander werk te kunnen komen.” (Arnie)

“... maar ons principe is heel duidelijk: iedereen die dat type 3 of type 9 attest heeft, die is hier welkom. Er wordt niet geselecteerd: noch op IQ, noch op de zogenaamde ernst van de problematiek, wat al niet zo gebruikelijk is. De meeste gelijkaardige scholen gaan toch aan de poort al een beetje zorgen dat niet iedereen binnen kan. En dan is het belangrijkste principe: eens dat je hier ingeschreven bent, is het aan ons om ervoor te zorgen dat dit voor u als kind een goeie school is. Dus, vanaf dan, word je eigenlijk niet meer buitengezet, word je niet meer doorverwezen, je wordt niet doorgestuurd, je kan hier blijven, zolang als je wil. Dat is dus eigenlijk de harde, de betonplaat onder de ontvangende of asielfunctie: ge zijt hier onvoorwaardelijk welkom. Dat wil ook zeggen: wat je hier ook doet, je zult er niet voor bestraft worden met een uitsluiting of een verwijdering.” (Noach)

De asilaire functie van een instituut hangt dus samen met het onophoudelijke verwelkomen en onthalen van de ander, wat gebeurt via een afstemming op de persoon in kwestie. De waarde die wordt gehecht aan het onthaal, kan teruggevonden worden binnen meerdere facetten van de institutionele werking. Zo zullen ontmoetende zorgverleners stilstaan bij hoe ze mensen voor de eerste keer verwelkomen op een afdeling. Wat sprekend wordt geïllustreerd met de woorden van Arnie.

“Als iemand toekomt, beginnen we dan een psychiatrische vragenlijst af te nemen ‘wat is uw probleem’ of zeggen we ‘wees welgekomen, wat kunnen we doen voor u? Heb je honger? Heb je een bed nodig?’. Dat zijn kleine dingen die een bepaalde sfeer scheppen. En die sfeer maakt ontmoetingen makkelijker of moeilijker. Bijvoorbeeld vroeger was er een standaard als

mensen toekwamen, je colloqueert die, ze passeren via de isolatiekamer. Want je weet niet hoe ze zijn, ze zijn in opname dus dat wilt zeggen dat die eigenlijk niet goed zijn, dus ze passeren daarvan. Ja, dat maakt natuurlijk een ontmoeting moeilijker. Je kunt zeggen, hoe ze ook toekomen, we starten op de afdeling. We proberen vrijheid en ruimte te geven en dan zien we wel.” (Arnie)

Daarnaast hechten de ontmoetende zorgverleners ook belang aan het eerste onthaal van de dag, wat binnen quasi alle instituten in een ochtendmoment wordt gegoten. In de volgende passage wordt geïllustreerd hoe een ochtendmoment zich laat gelden als een eerste ontvangst van de dag.

“Ook wordt dagelijks op de dagopening gevraagd hoe het gaat, hoe de nacht was,... en kan er over alles gesproken worden. Het is met andere woorden ons dagelijks ‘accueil’ of onthaal. Ook is er daar ruimte voor personeel om iets te zeggen, bijvoorbeeld niet goed geslapen,...” (Arnie)

Het instituut als plek waar men de arbeid van de voortdurende afstemming aangaat ongeacht hoe iemand zich positioneert, toont zich ook in de vrijblijvendheid van de ateliers en activiteiten die hun heil van houvast weten te bewaren. (De vrijblijvendheid werd eerder in dit thema voortreffelijk geïllustreerd door Agatha en de structuur door Noach.) Enkel Samuel gaf te kennen de aanwezigheid van mensen niet als vrijblijvend te beschouwen. Deze stellingname situeert hij als volgt:

“De aanwezigheid, is niet verplicht maar evenmin vrijblijvend. Dat wordt nog eens misbegrepen, hier op andere afdelingen staat onze afdeling bekend als daar waar alles mag en niets moet. In zekere zin klopt dat wel. Ateliers of activiteiten zijn zeker niet verplicht. We gaan niet mensen verplichten om creatief te zijn of zulke dingen, dat gaan we zeker niet doen. Langs de andere kant gaan we dat wel problematiseren als iemand systematisch niet participeert. Dus uiteraard is dat heel individueel. Ik denk het belangrijkste is, niet zozeer doet iemand mee of hoe vaak doet iemand mee aan bepaalde activiteiten of ateliers. Maar hoe kunnen we een investering in iets ontlokken aan die persoon en dat is ergens de maatstaf, investeert die persoon in iets.” (Samuel)

“Ik denk ook dat een verblijf hier niet helemaal vrijblijvend mag zijn. Je hebt weliswaar een asilaire functie die we moeten invullen, maar daartoe mag het ook niet beperkt blijven. Ik denk dat we ook iets van het therapeutische rol dat we te spelen hebben. Ik denk dat dat toch de maatstaf is van het succes van onze werking. Dat we moeten proberen punten te maken waar dat zich iets van die persoon kan aan hechten. En ik denk dat het daar op neerkomt. En als dat niet gebeurt ja dan slagen we daar niet in, dan moeten we bijsturen, dan moeten we in dialoog gaan en zien van hoe kunnen wij ervoor zorgen dat er iets betekenisvol is voor u? Is het dat de omgeving te bedreigend is voor u? Is het dat je misschien elders in belangrijke

zaken investeert die voor u belangrijk zijn? Dan moeten we daarover in gesprek gaan.”

(Samuel)

EXPERIMENTEERVELD

De ontmoetende zorgverleners karakteriseren het instituut eveneens als een experimenteerruimte: een gedeeld oord waarin ontmoetingen zo verschillend kunnen zijn als mensen verschillend zijn. Ook deze institutionele functie kan teruggekoppeld worden aan het thema ‘contact’: men is gekwetst in de dimensie van het contact en het instituut wordt zo georganiseerd dat mensen elkaar ontmoeten. Wat volgt is een aftoetsen en zoeken, een experimenteren, naar hoe men contact maakt. Anna geeft weer hoe ‘samen de tijd uitdoen’ ervoor zorgt dat men elkaar tegenkomt en men zodoende probeert samen te leven, wat op zich al gezien kan worden als een experiment. Ook Agatha geeft aan dat het instituut zich ontvouwt tot experimenteerveld alleen al doordat mensen met elkaar in contact komen.

“Kort gezegd leg ik dat soms uit als, dat is eigenlijk een grootschalig, of een kleinschalig, experiment. En iedereen is daarin en je moet daar maar gewoon de jaren passeren in zeer slechte omstandigheden en ook nog een keer in situaties die niet goed zijn. Mensen zitten daar en er zijn rechtszaken bezig, soms verliezen die hun partner of hun kind. Alleen ik bedoel, veel loopt mis. Dus dat is niet gemakkelijk. En je moet trachten een beetje samen te kunnen leven, en dat kan zelfs heel beperkt zijn. Je hebt ook mensen die niet tot bij de groep geraken en gewoon afzijdig blijven. Maar die ook wel individueel bezig zijn en waarbij wij ook niet gaan aandringen om daar iets anders mee te doen. Maar iedereen maakt er wel een deel van uit. Want iedereen komt buiten. Uiteindelijk komt iedereen uit zijn cel. En dan kom je elkaar dus tegen, en liefst zonder al te veel accidenten of conflicten, maar die zijn er sowieso.”

(Anna)

“En dat dan ook enerzijds dat het hier dan ook een soort van experimenteerveld is voor veel mensen. Om in contact met de anderen, om in het sociale dingen aan te durven gaan enzo, want ja dat is voor veel mensen echt niet evident.” (Agatha)

Hoe men experimenteert binnen het instituut wordt op uiteenlopende manieren aangetoond door de ontmoetende hulpverleners. Allereerst kan ‘het experimenteren’ verstaan worden als een ruim houden van het overdrachtsveld. Hierdoor kunnen ontmoetingen zowel in collectief verband als individueel verlopen, zoals Anna hieronder uiteenzet:

“Ik denk niet dat er iets is dat maakt dat een ontmoeting of de ontmoeting daar dan wegens omstandigheden verschijnt. Ik denk dat dat gewoon afhangt van mensen. Sommige mensen komen maar tot ontmoeting vanuit een gedeelde grond en sommige mensen komen alleen maar tot ontmoeting vanuit het individuele. Dus alles daartussen en die twee extremen, zijn

waar denk ik, en mogelijk. Dat is gewoon omdat mensen zo verschillend zijn. Dus je moet eigenlijk het veld zo breed mogelijk openhouden.” (Anna)

Ontmoetende hulpverleners vertellen ook dat aan de hand van ateliers geëxperimenteerd kan worden. Zo illustreert Agatha hoe men via ateliers op uiteenlopende manieren in contact treedt. Daarnaast beschrijft Noach ateliers niet alleen als een relatiemiddel (beschreven in het subthema ‘bemiddelend middel’) maar ook als een expressiemiddel. Hiermee impliceert hij dat mensen zich op een eigen manier kunnen uitdrukken en er kan geëxperimenteerd worden met de manier van uitdrukken (de verscheidenheid aan ateliers ook indachtig).

“...Omdat je dan veel kan experimenteren in vormen van ontmoeting, zeker bij psychotische mensen merk je soms van ja, als je iemand aankijkt, kan dat al heel moeilijk zijn, dus als je dan gaat wandelen heb je al een andere manier van blik, dus je richt samen je blik naar voor. Sommige mensen vertellen meer als ze met vier samenzitten of in volle living dan individueel, omdat dat anders veel te bedreigend is dat één op één.” (Agatha)

“Het belangrijkste is eigenlijk de klassieke manier om het uit te drukken, het is niet het product dat voorop staat, maar het proces. Het is ook niet zo belangrijk in het houtatelier dat er iets schoon met dat hout gebeurt, het belangrijkste is dat ja dat het langs de ene kant: het is een expressiemiddel natuurlijk, hout, en aan de andere kant is het een relatiemiddel.” (Noach)

Dat het instituut ter beschikking staat als experimenteerveld, laat zich volgens ontmoetende zorgverleners ook voelen in de effectieve ruimte van het instituut. Dit wordt levendig beschreven door Harry.

“Iets wat ik zelf graag bezig, maar dat is mijn eigen concept, je kent het panopticon, zo iets waar dat alles zichtbaar is, in de gevangenis, waar dat... Jeremy Bentham schrijft erover, waarin dat alles zichtbaar is. Ik heb zo het gevoel dat men dat in psychiatrie ook vaak wil introduceren. Terwijl wij eigenlijk proberen op de afdeling een pleidooi te doen voor ruimtes waarin dat niet alles zichtbaar is. Ja, hoekjes en kantjes, verschillende kleuren en tonen, verschillende ambiances, dat valt samen in dat ruim overdrachtsveld, het beeld dat soms gebruikt wordt is een prisma... een zonnestraal, maar die wel heel veel kleuren en kanten heeft, dat is een schoon beeld om niet in dat destructief ik-duale te vallen. Een ruimte kan verschillende functies in zich dragen... dus dat zijn vaak echt ingrepen bijna op de ruimte, rechtstreekse ingrepen op de ruimte. Zoals onze atelier/crearuimte is soms ook vergaderplek, is soms soepdrink-plek, dan verschijnt er daar ineens iemand die veel met papier-maché bezig is ‘mag ik mijn figuur ontwikkelen’... ‘Een kolonel, ok maak uw kolonel in papier-maché’. En dan is de tafel ineens een... archief, wat dan ook weer heel veel effecten heeft want dat is precies een lichaam dat daar ligt waarbij men het idee heeft dat is een mortuarium. Dat zijn

die hoekjes en kantjes en kleuren en tonen dat je moet soigneren. Dus, dat is, denk ik belangrijk, en ook je moet wat foefelruimte geven. Mensen moeten een beetje kunnen marchanderen... want dat is het leven... je kan niet alles onder een stolp leggen.” (Harry)

Samengevat, het instituut wordt ingericht met ateliers, activiteiten en vergaderingen. Waar mensen zich vrij tot kunnen verhouden. De structuur van instituties is stevig genoeg om een houvast te bieden en flexibel genoeg om iedereen zijn eigen ding te laten doen. Ontmoetende hulpverleners hanteren het instituut als derde punt, waardoor het contact is bemiddeld. Daarnaast ligt aan het fundament van het instituut de belofte de arbeid onvoorwaardelijk aan te gaan. En tot slot wordt het instituut door de ontmoetende zorgverleners afgeschilderd als een experimenteerveld. Knopen we deze drie functies samen, dan kent het instituut als hoofdfunctie de organisatie van het gebeuren waarin een contact kan ontstaan. Dit gebeuren medieert (langs de instituties) het contact, wordt gegarandeerd door de asielfunctie en wordt opgehouden door de experimenteerruimte.

DE ONVOORWAARDELIJKE ACCEPTATIE, WEES WELKOM IN WIE JIJ BENT

In dit thema wordt het epicentrum van de thematische kaart onthuld, namelijk de onvoorwaardelijke acceptatie. Het voortdurend ontvangen, het zich afstemmen op de ander, de arbeid die het contact vraagt, kent volgens de ontmoetende hulpverleners als beginsel de onvoorwaardelijke acceptatie van iemand anders. Dit thema lag verborgen in de vorige thema's, hoog tijd om het op te graven.

Zoals weergeven op de thematische kaart, hangen de thema's 'contact' en 'instituut' (via het subthema 'asiel') vast aan dit thema. Deze keuze is bewust genomen: dit thema kan worden gezien als het onderliggende principe dat gestalte geeft aan de andere thema's. Ontmoetende zorgverleners geven aan dat de asielfunctie van een instituut, i.e. de garantie op de voortdurende arbeid van afstemming, bestaat uit een onvoorwaardelijke acceptatie van de ander. Noach doet uit de doeken dat een onvoorwaardelijke acceptatie zit ingekapseld in het aanbieden van een plaats waarin iemand kan zijn wie die is (i.e. een asiel). Verder zegt hij dat de onvoorwaardelijke aanvaarding, volgens hem, aan het fundament ligt voor een eventueel vervolg.

“Dat is een uitspraak van Mannoni die zegt, ‘bijvoorbeeld psychotische kinderen’ zegt zij, ‘hebben niet zozeer een behandeling nodig, maar hebben een plaats nodig om te kunnen zijn’. Ik denk dat dat toch fundamenteel, maar dat dat tout court voor iedereen belangrijk is. Dat is een heel moeilijk idee, de onvoorwaardelijke acceptatie. Dat wil niet zeggen dat de problemen er niet zijn, maar dat voorafgaandelijk aan elke behandeling of voorafgaandelijk aan elke remediëring of voorafgaandelijk aan elke opvoeding of pedagogiek moet er toch een soort onvoorwaardelijke acceptatie zijn. Dus de beste manier om iets te veranderen is om het eerst te accepteren. Dus de beste behandeling is eigenlijk, dat is eigenlijk wat paradoxaal, dus de beste behandeling is in eerste instantie het niet-behandelen.” (Noach)

“Dus natuurlijk komen hier kinderen toe met heel ernstige problemen zowel op gedragsmatig vlak als psychisch vlak, als emotioneel vlak... maar die toch bij wijze van spreken, eerst moeten voelen dat ze hier welkom zijn, wat eigenlijk al het grootste deel van de behandeling is. Als dat een beetje geïnternaliseerd kan worden dat je welkom zijt, op basis daarvan wel een soort kunnen meewerken aan een andersoortige behandeling ook. Het is natuurlijk niet dat het tout court welkom zijn, dat dat het antwoord op alles is. Maar het is misschien wel de noodzakelijke voorwaarde voor een eventueel vervolg. Maar dat eventueel vervolg dat is de rest van het leven ook.” (Noach)

De onvoorwaardelijke acceptatie klinkt idyllisch, maar wanneer het in de praktijk wordt gebracht, vergt het een uitvoerige arbeid en veel verdraagzaamheid. Deze arbeid is het continu onthalen van de ander, het openstaan voor die ander, de ander ontmoeten. Waar het contact om de arbeid van het afstemmen vraagt, vraagt de acceptatie om de arbeid van het contact. Dit wordt duidelijk in het eerste citaat van Anna: door mensen te herkennen en te herinneren binnen de gedeelde grond van het contact, erken je hen in hun bestaansrecht (i.e. het recht om te zijn wie ze zijn). Wanneer iemand geaccepteerd wordt, iemand erkend wordt in zijn bestaansrecht, dan wordt die persoon z'n problematiek verdragen, want die problematiek is deel van wie die (nu) is en die persoon wordt geaccepteerd voor wie die (nu) is. Dit treedt naar voor uit de andere twee citaten van Noach en Anna.

“Dat is ook de reden waarom ik over herkenning en herinnering, ik vind dat gemakkelijk om zo met mensen te werken. Omdat je ze dan ook bestaansrecht geeft. Als je mensen herinnert, en je houdt dingen van mensen bij, dan geef je ze ook bestaansrecht, ook al is dat maar binnen uzelf. Binnen wat dat jij van hen in uw hoofd, of in uw lijf bijhoudt. Maar dat is ook een bestaansrecht. Dat is belangrijk.” (Anna)

“Het gaat in de eerste instantie altijd over ontvangen, contact, welkom heten, tijd geven. ik zeg dat vaak, als je de gedragsproblemen wil veranderen, om het zo te zeggen, ga je ze eerst een tijd moeten verdragen.” (Noach)

“Ik ben een grote voorstander van ontmoeting, maar je moet wel weten, ontmoeting dat wilt wel zeggen dat je veel tegenkomt bij mensen. Als je dat echt doet. En niet een beetje doet ofzo. Dat wilt zeggen dat je dat dus ook moet kunnen verdragen dat in die ontmoeting dat mensen zijn wie dat ze zijn.” (Anna)

Om de onvoorwaardelijke acceptatie in praktijk te zetten, horen de ontmoetende zorgverleners zich af te stemmen op mensen en al doende de problematiek van mensen te verdragen. Arnie geeft aan dat het verdragen van een problematiek enkel maar kan als zorgverleners hun eigen angst kunnen verdragen die gepaard gaat met de arbeid van afstemming. In het volgende citaat wordt wederom duidelijk dat het onvoorwaardelijke aangaan van de arbeid (waarin een onvoorwaardelijke acceptatie

schuilgaat) zorgt voor duurzame veranderingen bij mensen. Daarnaast blijkt uit deze uitspraak dat ontmoetende zorgverleners moeten kunnen omgaan met de eigen angst om deze onvoorwaardelijke arbeid aan te gaan. Het is door de beveiliging van de onvoorwaardelijke arbeid van zorgverleners dat patiënten zelf in de arbeid blijven. Eigenlijk kan er gesteld worden (met de vorige thema's indachtig) dat de problematiek gedeeld wordt aangezien het zich in het contact (i.e. het gedeelde terrein) bevindt, en dat de arbeid dus ook gedeeld wordt. Als zorgverleners hopen dat patiënten in de arbeid blijven, dan horen ze zelf ook de arbeid te durven aangaan. Hierin schuilt de acceptatie van de problematiek, aangezien die erkend wordt als iets van beiden (het probleem van mensen ligt in het contact en het contact is iets tussen ons getweeën), net zoals de arbeid erkend wordt als iets van beiden (de arbeid bestaat uit het komen tot een contact en hiermee gaat angst gepaard).

“En wat heel belangrijk is, en dat zeggen ook sommige patiënten, waar ik zelf het gevoel van heb die zijn echt fundamenteel verbeterd. Die zijn, ja genezen is een heel discutabel woord, maar er is echt iets grondig duurzaam veranderd. Als ik dan vraag, dikwijls zijn dat mensen die ik al 6-10 jaar zie, als ik dan vraag wat zou nu gemaakt hebben dat dat gewerkt heeft. Het antwoord dat ik dan altijd krijg is: ‘gij waart niet bang om het aan te gaan’. En degenen daarvoor, waar ze dan afgehaakt zijn, die werden bang. En bang kan zijn: ik ga u toch laten colloqueren of je moet medicatie beginnen nemen ofzo. Dat is heel vaak een uiting van uwe waanzin: wij kunnen dat niet aan, dus jij moet maar iets doen. En als je daaruit kunt blijven en kunt zeggen ‘ik ben misschien wel bang, maar ik blijf gewoon luisteren en blijven zoeken en we zullen wel zien waar we uitkomen.’ Dat dat heel beveiligend werkte en maakte dat ze in die arbeid bleven. Hoe dat je met je eigen angst omgaat is daar een heel belangrijke. Ook daar hanteer je al een bepaald discours waarin je wel iets kunt zeggen als ‘Goh, als ik u dat hoor zeggen, dat is niet oké, want dat wijst op dit of dat.’ of ‘Als je daar niet meer toekomt dat is voor mij geen goed teken.’ Dus je kunt wel best veel zeggen, maar op een manier dat je wel in contact kunt blijven met elkaar. En dat zij niet bang worden van uw angst. Want dat gebeurt wel, allee dat hoor ik patiënten zeggen. Als de therapeut het niet aankan en de therapeut kan ook het team zijn, dat is heel beangstigend.” (Arnie)

Volgens ontmoetende hulpverleners mag de onvoorwaardelijkheid niet begrepen worden als een ongeremde laissez-faire. Integendeel, het doel is juist dat vanuit de onvoorwaardelijkheid een begrenzing ontstaat. Zo blijkt uit Arnie's passage:

“Wij hebben een leuze die komt van Ariane Bazan, ook een analytica, en die zegt: ‘onvoorwaardelijk maar niet onbegrensd’. En dat is ons idee. Dus wij proberen op een onvoorwaardelijke manier te zorgen, maar onvoorwaardelijk betekent niet dat je onbegrensd bent. En dus hebben wij de voortdurende vraag, welke grenzen hebben wij nodig om het onvoorwaardelijke ‘er zijn voor iemand anders’, de onvoorwaardelijkheid om samen op zoek te blijven gaan om dat te kunnen.” (Arnie)

Samengevat, met een ondergrond van onvoorwaardelijke acceptatie ontplooit het instituut zich als een asiel waar de (onuitgesproken) belofte van een aanhoudende arbeid door de gangen galmt. Vanuit de acceptatie probeert men tot een contact te komen middels een voortdurende afstemming aan de persoon (i.e. aan wie die is op dat moment). Deze voortdurende afstemming geeft blijk van de onvoorwaardelijke aanvaarding, aangezien men de problematiek erkent als iets wat in het contact ligt, en bijgevolg als iets wat gedeeld wordt. Hieruit volgt niet alleen dat de problematiek wordt gedeeld, maar ook de arbeid. Trachten de ontmoetende zorgverleners zelf de voortdurende arbeid aan te gaan, dan moeten ze de angst die ermee gepaard gaat, kunnen verdragen. Enkel zo kan men tot iets gedeelds komen, tot een contact, waarin de onvoorwaardelijke acceptatie kan huizen. Er wordt naar grenzen gezocht, een kader gebouwd, waarbinnen de onvoorwaardelijkheid kan bestaan. Wat ons naadloos bij de tweede grondstroom brengt.

DE VEILIGHEID, OP ZOEK NAAR EEN TEGEMOETKOMENDE BEGRENZING

Het thema van 'onvoorwaardelijke acceptatie' vertoeft in de kern van deze thematische kaart. Zoals in dat thema werd aangehaald, wilt dit allesbehalve zeggen dat er geen grenzen worden gesteld. Binnen dit thema wordt er gekeken hoe ontmoetende hulpverleners omgaan met conflict en regels en hoe grenzen worden opgebouwd. Kortom, wat doen de ontmoetende hulpverleners om het veilig te houden?

In het vorige thema werd al besproken dat er grenzen worden gesteld om er onvoorwaardelijk te kunnen zijn voor iemand anders. Deze onvoorwaardelijkheid wordt gewaarborgd door uit de dualiteit te blijven. Wanneer men in de dualiteit verzinkt, bestaat de kans op wraak: het gedrag van de zorgverlener is een reactie in plaats van een actie. Slaagt men erin om uit de dualiteit te blijven, dan worden de eigen acties weer echte acties. Dit is een tegemoetkoming aan de ander, want een eigen actie stellen is op zich een daad van aanvaarding van de andere. Aanvaarding bestaat er namelijk uit (zoals we in het vorige thema zagen) om de arbeid aan te blijven gaan door zich af te stemmen op wie die ander is en om zo (eventueel) tot iets gedeelds te komen. Wanneer een hulpverlener een eigen actie stelt (in plaats van te reageren) probeert hij zich dus af te stemmen op iemand anders, wat blijk geeft van de onvoorwaardelijke acceptatie. Ingrijpen is een belangrijk onderdeel binnen het beroep van een zorgverlener. De vraag heerst: grijpt de zorgverlener in om in de arbeid te blijven (wat neerkomt op een tegemoetkoming vanuit een acceptatie) of grijpt de zorgverlener in omdat hij het zelf niet meer aankan (wat neerkomt op een afwijzing vanuit de dualiteit)? In het eerste citaat van Noach wordt duidelijk hoe de asielfunctie niet wil zeggen dat er niet kan ingegrepen worden. Wel maakt hij een onderscheid tussen verschillende intenties waaruit een interventie kan ontstaan, namelijk een tegemoetkoming of een afwijzing. Vervolgens vult Noach aan dat zorgverleners anderen afwijzen wanneer ze het zelf niet meer kunnen verdragen, wat er mogelijk op wijst dat ze in dualiteit verzeild raken. Met het voorbeeld dat Harry aanreikt, kan

worden aangetoond hoe reacties zich manifesteren als wraak. Hiermee wordt de essentiële arbeid van afstemming afgebroken en wordt vervreemding in de hand gewerkt.

“Dat is wat de meeste kinderen nodig hebben, dat ze in een eerste tijd, ja dat ze écht welkom zijn. Dat wil dan zeggen, zelfs al gaat het heel moeilijk, maar dat dat toch niet op dat moment direct aangepakt wordt. Dat is heel, zoals je zelf wel voelt, heel moeilijk om te omschrijven omdat dat niet zozeer gaat over wat je doet of niet doet of wat je mag doen of niet mag doen, het gaat natuurlijk over een soort, eigenlijk de onbewuste boodschap die je ondertussen geeft he. Dat wil ook niet zeggen, dat als hier een kind toekomt en het stelt ontoelaatbaar gedrag, dat dan iedereen gaat zeggen, ‘ja we gaan niets doen want het moet zich welkom voelen’, dat zou fout zijn... Nee, het is soms heel juist van heel direct te interveniëren en te zeggen: nee niet op die manier... Maar kinderen voelen onbewust wel aan of de intentie van waaruit dat gebeurt een afwijzing is of eigenlijk een tegemoetkoming. Voor een kind dat heel impulsief is kan het juist heel juist aanvoelen... ‘Ah dat is tenminste iemand die mij durft tegemoetkomen en die mij niet maar gewoon een beetje laat doen’... Dus, inzetten op de asielfunctie of het ontmoeten ofzo wil helemaal niet zeggen dat je dan niks zou moeten doen of niet zou mogen interveniëren of niets zou mogen zeggen of niets zou mogen verbieden of... Nee, dat wil dat allemaal niet zeggen.” (Noach)

“Eigenlijk zegt Winnicot iets heel schoons daarover... het allerbelangrijkste is dat je geen wraak neemt. Wraak is natuurlijk een groot woord, maar het moeilijkste op het moment dat het heel slecht gaat met een kind, of als het iets doet wat bijzonder storend is, is geen wraak nemen. Omdat dat natuurlijk reactie... Het meest vanzelfsprekende is dat iemand gaat reageren en dan zal het hem natuurlijk gaan om: wat is de kwaliteit van die reactie? Is dat een vorm van wraak? Of is dat een vorm van tegemoetkomen? En het verschil zit hem erin of iemand... als het natuurlijk gaat om een persoonlijke kwestie, stel: iemand doet iets wat niet juist is en je wordt daar persoonlijk door getriggerd, wat bijna niet te vermijden is, maar afijn. Kinderen gaan altijd aanvoelen of uw reactie op een onbewuste manier juist is of niet juist is. Als ze het gevoel hebben van ‘ja maar... gij reageert hier omdat dat voor u niet te verdragen is, niet omdat het in algemene zin niet juist is’ als ze voelen van ‘ja, ik snap wel dat jij dat moet doen’, dan gaan ze dat altijd accepteren. Maar dan doe je natuurlijk beroep op iets gemeenschappelijks. Dat kan zich afspelen tussen twee mensen, maar dat zit in wat je in een theoretische vorm wel kent als je moet uit de dualiteit blijven. Eigenlijk, geen wraak nemen wil zeggen: uit de dualiteit blijven. En de dualiteit gaat altijd: wat jij zegt, roept dat bij mij op... Dus je krijgt een soort actie en reactie. Uw eigen actie moet een echte actie zijn... en geen reactie. Maar ja bon, dat is op papier gezegd... en dat dat natuurlijk belangrijk is van dus expliciet of impliciet verwijst je eigenlijk naar iets anders dan naar uzelf.” (Noach)

“We hebben een klein woonprojectje, hier HORTO. En het loopt niet goed. Het loopt in het honderd en de huidige mensen die er nu zijn, zijn zeer psychotisch, er is wat gebruik. En het eerste wat dan wegvalt zijn hygiëne en orde. Dus de kamers liggen vuil, de vloer is vies, de keuken is vies. Je hebt hier een kuisploegdienst. De kamers zijn voor de rekening van de patiënten of de bewoners. De gemeenschappelijke delen worden door het ziekenhuis verzorgd. Maar die zeggen: ‘tjens, we geven hier maar en we krijgen weinig respons terug. Wij zijn dat hier maar aan het schoonhouden, zelf doen ze er geen klop voor’. En je voelt dat er boosheid komt en op een bepaald moment begint men die boosheid te ageren. Bijvoorbeeld, de vaste poetsvrouw daar is in verlof en wat men normaal doet is dan vervanging sturen, zodat er toch een minimale dienstverlening is. Elke dag wordt de vloer een keer geboend ofzo. En nu ineens kregen we te horen dat die vloer niet wordt geboend: ‘we gaan niemand sturen van de week. Ze moeten maar ne keer voelen.’... Dat lijkt me dan een vervreemdende zaak. Want men communiceert dat niet naar de mensen die in dat huis bezig zijn, niet naar de bewoners. Men moet dat blijkbaar maar ruiken wat de bedoeling is van ineens niemand die daar komt kuisen. ‘Van ze gaan het wel voelen’ en volgens mij kortwiek je daar iets mee.” (Harry)

In het subthema ‘bemiddelend middel’ werd al uiteengezet hoe instituties door ontmoetende hulpverleners worden benut om uit de dualiteit te blijven. Hiernaast vermelden ontmoetende zorgverleners nog andere manieren om een verzanding in de dualiteit te voorkomen, namelijk de-escalatie. Een primaire vorm van de-escalatie bestaat uit een verrichting in de effectieve ruimte. De twee eerste passages illustreren gevallen waarin een spanning tussen twee andere mensen ontstaat. Ontmoetende zorgverleners interveniëren op de directheid van de dualiteit door zich fysiek tussen de mensen te zetten of door samen met iemand naar buiten te gaan. Ze gebruiken hun lichaam en aanwezigheid om de dualiteit in het contact tussen twee anderen te doorbreken. In het derde voorbeeld wordt de-escalatie geïllustreerd wanneer een spanning gericht is op de zorgverlener zelf. Een rechtstreekse ingreep om uit de geladenheid van het directe contact te geraken, is simpelweg weggaan. Zich verwijderen uit een gespannen situatie is geen doorbreking van de arbeid (i.e. een afwijzing vanuit de dualiteit), maar juist een erkenning dat het niet mogelijk is om op dat moment nog tot een veilig contact te komen (i.e. een tegemoetkoming vanuit de acceptatie). Zorgverleners ontladen de directheid van de situatie door een stap achteruit te zetten en zullen later, op een minder gespannen moment, weer tot contact proberen komen. Dit wordt geschetst in het vierde citaat. De vijfde passage werd opgenomen omdat hierin duidelijk wordt dat weggaan tijdens geladen momenten, niet zorgt voor breuken in het contact. Hierin wordt overigens ook geschetst hoe het omgaan met de eigen angst ervoor zorgt dat ontmoetende zorgverleners in de arbeid blijven (zoals werd vermeld in vorig thema). Kortom, situaties de-escaleren door als zorgverlener zelf een stap achteruit te zetten, toont de bereidwilligheid om in contact te blijven en de acceptatie dat dit enkel kan op minder geladen momenten.

“We zijn altijd met twee, dat is nu niet meer zo, maar dat is eigenlijk wel de bedoeling, zodanig dat als er iemand echt over de rooie dreigt te gaan, of gaat, dat er één van ons eigenlijk altijd mee kan gaan. Om de groep van het individu dan gewoon effe af te zonderen.”
(Anna)

“Dus is het ook wel belangrijk van dat te verzorgen, onze aanwezigheid hier en ook... Ja als bijvoorbeeld iemand uithaalt naar iemand anders. Ja we zorgen altijd dat er iemand in de living is eigenlijk, dagge daar echt wel een beetje tussen kunt gaan staan, of daar iets aan toevoegen ofzo.” (Agatha)

“Dat is gewoon de-escaleren, in de zin van, als je een conflict hebt: stel je voor dat je met iemand in een lokaal zit en het dreigt uit de hand te lopen, de beste strategie om conflicten niet te laten gebeuren, is weggaan dan. Van zodra dat er agressie is, ja dan gaan wij weg. En dan een paar uur later, ja dat is zo, mensen in crisis, je kunt dat fysiek niet. Dat gaat altijd over, dat is gelijk craving, een top dat gaat omhoog, agressie ook. En dan twee uur later is dat gewoon fysiek vanzelf al minder. Dus je kunt beter effe wachten. Zonder iemand onder druk te zetten op dat moment, want dat gaat toch niet lukken. Dus gewoon effe wachten, tot daarna. En als mensen echt fysiek agressief zijn, ja bon, het heeft geen zin om hun uit hun cel te halen om ze in een andere cel te zetten. Je kunt beter wachten tot de crisis over is en zien of het oké is diene moment.” (Anna)

“Wat wel zo is, iemand gerust laten. Als er te veel lading is, het wordt echt te bedreigend. Dan laten wij, of de persoon bij wie dat die lading is, gewoon door een stap achteruit te zetten. We laten die drie dagen gerust en dan zien we wel verder.” (Anna)

“Je moet niet stoppen met werken op het moment dat het probleem zich aandient, neen dan moet je verder doen. Maar is dat soms beangstigend, natuurlijk. Ik ben ook al weggegaan uit een gesprek omdat er iemand staat te roepen en te tieren, mij bijna vastheeft. En als die dan daarna zegt 'schrik zeker?' dan zeg ik 'Ja, natuurlijk had ik schrik. Je stond op 5 centimeter van mijn neus te brullen.' en dan zegt die 'ik ging niets doen' en dan zeg ik 'dat kan ik toch niet weten op die moment.' En dat is ook oké. Ik heb ook nog nooit meegemaakt dat zo'n dingen dat dat zorgt voor breuken in werk. Dat niet. Als je zegt 'ik had schrik, ik ben weggegaan', mensen vinden dat meestal oké. Dat gebeurt nu niet zoveel.” (Anna)

Een andere manier waarop ontmoetende zorgverleners uit de dualiteit blijven, is door te verwijzen naar grondregels. De ontmoetende zorgverleners beschouwen deze grondregels dus ook als een derde punt. Opvallend, meer dan een opsomming van wat niet mag, vormen de grondregels een kader waarmee de veiligheid binnen de samenleving wordt beoogd. Bijgevolg kunnen ze beschouwd worden als een tegemoetkoming in plaats van een afwijzing: ze zijn in het leven geroepen om voor iedereen een onvoorwaardelijke en veilige plaats te vrijwaren waarbinnen de arbeid kan aangegaan

worden. Arnie en Noach verwoorden de grondregels van hun instituut (of afdeling) en tonen aan hoe deze in functie staan van de collectieve grond. Met Agatha's uitspraak wordt geïllustreerd hoe een grondregel in de praktijk als derde punt wordt gehanteerd. Daarenboven wordt duidelijk dat de grondregels voornamelijk worden gebruikt binnen een groep om zaken te reguleren en dat er daarnaast op individueel vlak een andere arbeid kan plaatsvinden.

"En in zijn algemeenheid, onze enige regel, ons enige principe is 'geen agressie op de afdeling'. Agressie maakt het onveilig. Mensen zouden zich hier veilig moeten kunnen voelen." (Arnie)

"Er zijn 3 basisregels: je mag niemand anders pijn doen, je mag niets kapot maken, en de groep gaat voor. Dat zijn de basisregels van de school. Maar je kan zeggen, op het moment dat het met u niet goed gaat, dat je niet kan verder werken in de klas, of op de speelplaats niet kan spelen, is het belangrijkste op dat moment dat anderen kunnen verder werken... Dus de groep moet kunnen verder functioneren." (Noach)

"Ja, vorige week is er iets voorgevallen, want een vrouw had fles porto in haar zak zitten en die was kapot gegaan, dus dat was een heel Porto-bad in de living. Een aantal mensen met alcoholproblemen reageerden daarop en dan op dat moment hebben ze opgekuist enzo. Maar dan de dag daarna begon er iemand over van 'Kan dat hier zomaar?'. Het was toen die vergadering, Spinsels noemt dat hier. 'Kan dat hier zomaar dat er alcohol binnengebracht wordt en wat zijn de regels en de gevolgen enzo?' En dan heb ik verwezen naar een hele basisregel waar dat er heel veel onder past: de enige regel dat hier is, is dat je mekaar uw werk moet laten doen. Dus als je iemand met zijn neus in zijn probleem duwt door hier alcohol binnen te brengen dan zorg je dat die mens hier geen veilige plek heeft om zijn werk te doen, dus dat is het eerste zo, verwijzen naar iets heel algemeen, waar dat er wel enorm veel binnen past eigenlijk. En anderzijds gaan we dat ook individueel oppakken. Dus iemand meepakken en vragen: 'Zeg wat was dat daar? Waarom zei jij dat?'. En dan proberen kijken kan je er iets van zeggen als er nu een conflict is tussen twee mensen zo, maar dan in meer, los van de groep zo. En in de groep zelf, denk ik, vooral proberen iets heel algemeen en niet iemand echt aanspreken in de living ofzo op zijn persoonlijke interventie." (Agatha)

Het is onvermijdelijk dat de grondregels worden gebroken. Met regels wordt namelijk gerefereerd naar een interactie tussen mens en omgeving die juist zit. Regels zijn pertinente stellingnames van de omgeving waarin een verwachting schuilgaat dat mensen zich kunnen aanpassen aan die omgeving. De problematiek van mensen bestaat er juist uit dat dit niet lukt. In de eerste passage wordt duidelijk hoe regels beroep doen op iets intiems, namelijk de interactie tussen mens en omgeving, en dat dit precies de dimensie is waar het schoentje knelt. De tweede passage verduidelijkt hoe de acceptatie van het feit dat mensen zich niet kunnen aanpassen aan hun omgeving, ervoor zorgt dat men tot iets

bijna leegs komt. De leegte kan binnen deze context geïnterpreteerd worden als 'het verwachtingloze' van de omgeving. Binnen instituten waar vele regels worden gehanteerd, heerst de verwachting van een aanpassingsvermogen van mensen. Instituten waar zo min mogelijk regels worden gehanteerd, daar wordt de verwachting tot aanpassing opgeheven.

“Dus er ook niets per definitie juist of niet juist aan regels. Waar je natuurlijk aanspraak op maakt of aan refereert is natuurlijk iets bijzonder intiem, dus vooraleer iemand het gevoel heeft dat hij is en mag zijn en kan zijn zoals hij is, dat veronderstelt natuurlijk dat de interactie tussen die mens en zijn omgeving dat die heel juist zit. Dus dat is geen vanzelfsprekend gegeven. En meestal is het net daar dat die vanzelfsprekende interactie tussen kind en omgeving dat het op dat vlak is dat het al heel vroeg ergens fout is gegaan. Dat blijf je altijd opnieuw meedragen in elke nieuwe ontmoeting natuurlijk.” (Noach)

“Het feit dat we niets kunnen controleren, wij kunnen niet beslissen wie dat er binnenkomt, wij kunnen niet mensen zeggen 'ah jij wel, jij niet', wij doen geen intakes, wij kunnen niet beslissen wanneer dat ze daar zijn. Je zit daar met iedereen, niet alleen mensen in crisis of mensen die stabiel zijn, het is gewoon iedereen, van 17 tot 99. In alle toestandsvormen. Dus ja dat is wat dat 't is en dan moet je zien dat al die mensen daar gewoon kunnen zijn. En dan kom je tot zo iets dat bijna leeg is ook om den duur. Leeg dat klinkt, negatief maar zo bedoel ik het niet. Als al die mensen daar moeten zijn. Het enige wat al die mensen gemeenschappelijk hebben, is dat die zich niet aan de regels houden. Dus ja, dan moet je nadenken over hoe je dan toch al die mensen daar toch kunt laten zijn.” (Anna)

Nu, grondregels worden ingezet voor een veiligheid binnen de collectieve grond én het is onontkoombaar dat ze zullen overschreden worden. En dus rest de vraag: hoe gaat men om met de overschrijding van grondregels? Uit de antwoorden van de ontmoetende hulpverleners onderscheiden zich twee verschillende wegen: er zijn ontmoetende zorgverleners die teruggrijpen naar het uniforme en er zijn ontmoetende zorgverleners die op zo'n moment in de arbeid blijven. In de eerste paragraaf vertelt Harry dat er wordt teruggekoppeld naar iets uniforms wanneer een grondregel wordt overschreden. Hij beschouwt deze terugkoppeling als een bijhouden van het kader. Daarnaast geeft hij te kennen dat het uniforme op limieten stuit, want op den duur is men meer bezig met de regeling van het uniforme dan met de arbeid zelf. Een belangrijke kanttekening: de uniforme maatregel van verwijdering is een tijdelijke onderbreking van de arbeid en geen definitieve stopzetting. Arnie schetst in het tweede citaat hoe agressie onvermijdelijk is, wat niet wegneemt dat de grondregel van geen agressie op de afdeling bestaat. Daarna beschrijft hij de zoekende arbeid die gepaard gaat met een overschrijding van deze grondregel. Deze arbeid ontstaat in het samenleven (hieraan wordt het volgende thema gewijd). Het komt erop neer om samen op zoek te gaan naar hoe het veilig kan gehouden worden voor iedereen. In de andere uitspraak van

Arnie wordt duidelijk hoe een vaste terugkoppeling aan een overtreding, deze arbeid evacueert.
(Met de term 'AK' wordt verwezen naar de isolatiekamer.)

"We hebben eigenlijk twee heilige regels... Nee eigenlijk drie heilige regels. Als er gebruik is, dan vragen we om dat gebruik niet op de afdeling of op het domein te doen. En we proberen ook te vragen om niet te gebruiken samen met mede-patiënten of mede-bewoners. Soms is er gebruik, maar niet elkaar daarin meetrekken. En ook, ge moet niet op mekaars kop slaan, dat proberen we ook niet te doen, toch een beetje mekaar respecteren in het werk dat men aan het doen is en het parcours dat men aan het lopen is. Dat zijn de drie handvaten dat we wel bezigen en dat we ook meegeven aan het begin bij de start van een opname. Ja, het gebeurt dat dat overschreden wordt en dan proberen we wel uniform daar iets aan te koppelen."
(Harry)

"Ah ja?" (Interviewer)

"Ja, omdat dat de sfeer helemaal verziekt. En dan moet men een week elders zijn, en dan mag men terugkomen. Ja een verdedigbaar of een onverdedigbaar... Soms merken we ook dat we onszelf daarop vastlopen, op alles wat uniform is... Uiteindelijk nek je jezelf daar ook mee. Op den duur zijn we veel meer bezig met time-outs te organiseren dan met het werk... Dus daar zijn we zelf over aan het nadenken van misschien ook daar dan iets anders mee doen. Maar bon, je moet natuurlijk wel... Je kan zeggen een breed veld met heel veel gaten, maar je moet wel iets hebben dat iets probeert bijeen te houden. Er wordt dan soms gezegd: je moet een kader hebben, maar je moet wel iets hebben wat je bijeenhoudt." (Harry)

"Agressie is vaak een ultieme uiting van een hulpvraag of om veiligheid te creëren voor zichzelf. Iemand op afstand te kloppen is vaak de enige manier nog om zichzelf toch veiligheid te geven. Dus je weet dat dat gaat gebeuren. Maar dat is toch ons idee, geen agressie want dat maakt dingen onveilig. En je moet dus zoeken naar, hoe kun je toch begrenzingen maken om het veilig te houden. Voor die persoon, maar voor iedereen. Want soms kom je in situaties dat je heel goed voor één iemand aan het zorgen bent, maar hier staan 20 bedden en die 19 anderen zijn dan de dupe. Want die zijn allemaal bang. En dat zijn afwegingen. Hoe ga je daarmee om? Door het samenleven samen proberen te denken, door erover te spreken. Wij hebben de gewoonte om zo transparant en open mogelijk te spreken. Door te vragen aan patiënten 'Gaat het voor jullie ook nog?', als er één iemand heel ziek is. Of als ze zelf klagen, daar gewoon over in gesprek te gaan, zeggen van 'inderdaad het is moeilijk'. Uitleggen wat we proberen te doen, waarom we iets wel of niet doen. Waarom we iemand niet isoleren. Waarom we verdragen dat er een hoop ramen kapot zijn en we toch niet ingrijpen. Dat uitleggen. En in de uitleg proberen aanvoelen 'maar is het wel oké?'" (Arnie)

"Ik kan eigenlijk geen antwoord geven, want er is ook geen antwoord. Maar er is wel een arbeid daarrond. En daar gaat het over. En dat is het probleem als je er een regel van zou

maken, dan stopt de arbeid. Want dan wordt het, 'ja agressie dat is AK'. 'Drugsgebruik dat lokt vaak agressie uit, dus, ' ik zeg maar iets, 'dan vlieg je buiten'. Je kunt regels maken, maar die regels evacueren de arbeid. En daar is niemand iets mee. Maar om samen voor die arbeid te staan: oké we hebben het hier toch veilig te krijgen, hoe gaan we dat doen? Daar gaat het denk ik over, wat maakt dat alle regels voortdurend veranderlijk zijn, maar het principe niet. "
(Arnie)

De arbeid waarnaar verwezen wordt is dezelfde arbeid die in het thema 'contact' werd beschreven, namelijk een voortdurende afstemming om zo tot iets gedeelds te komen. Deze afstemming laat zich niet uniformiseren tot vaste antwoorden. Net zoals al werd aangetoond bij het de-escaleren, bestaat de afstemming er vaak uit om, bij een teveel aan lading tussen patiënt en zorgverlener, zich als zorgverlener terug te trekken. (Waar bij een uniforme verwijdering de patiënt een stap achteruit moet zetten.) In de drie gegeven illustraties wordt de arbeid van het afstemmen duidelijk. Hieruit blijkt ook dat de onvoorwaardelijke acceptatie waarover in het vorige thema werd gesproken, geen rozengeur en maneschijn is. Mensen zijn ziek, en dit verdragen betekent elke dag weer opnieuw in een intensieve arbeid kruipen. De eerste en tweede uitspraak geven blijk van hoe een afstemming eruit kan bestaan om zich terug te trekken als zorgverlener. In het tweede citaat wordt daarnaast ook de rol van de collectieve grond benadrukt (wat verder wordt uitgewerkt in het volgende thema 'samenleven'). In de derde passage wordt duidelijk hoe Anna de gedeelde grond van het contact gebruikt, namelijk het parcours dat samen al is afgelegd, om opnieuw tot een afstemming te komen. Zo wordt wederom geïllustreerd hoe naar een gedeelde grond van het contact wordt verwezen om (op een veilige manier) in contact te blijven (wat eerder al werd beschreven in het thema 'contact'). Uit de verschillende voorbeelden blijkt dat de afstemming zowel op collectieve als op individuele grond plaatsvindt, dit verbaast ons niet, want het contact situeert zich op deze twee dimensies (zoals eerder werd besproken in het thema 'contact').

"Het is een voortdurende vraag van afstemming. En dan op zoek gaan. We gaan pas iets doen, als we proberen af te stemmen. Moeten we ingrijpen of niet, moeten we iets doen of niet? Op de afdeling ook, hier loopt nu iemand rond die voortdurend in contact staat met de Amerikanen en met God en als God zegt die is niet te vertrouwen, dan klopt hij erop. Dat is al drie weken. En dan is de vraag: wat doet je? En wat is veilig? Wat is veilig voor het personeel? Wat kunnen zij verdragen? Maar we weten op AK, dat is niet goed, achteraf ziet hij daar geweldig van af. Dus elke dag, elk moment is de vraag: wat gaan we doen? Hoe gaan we dat doen? En proberen. En daar zijn dus geen antwoorden op, maar er is wel een attitude 'oké daar gaan we het mee doen en we zien wat er gebeurt'. En gisteren heeft die de verpleegkundige die nu op dienst staat ernstig geklopt. En dan zit je samen en dan denk je: 'wat ga je ermee doen?'. Dan zit je met die verpleegkundige samen en dan moet je inschatten 'is het oké dat je toch vraagt om ermee in contact te komen of niet?'. Maar dat is zoeken. Je

kunt ook zeggen tegen de verpleegkundige: 'Ga naar huis. Want wij gaan dat doen, maar het is niet oké dat wij nu van u vragen om dat te doen. Dus ga jij naar huis. Kruip in uw bed en wij gaan ervoor zorgen.' Maar dat doen, dat gebeurt op weinig plekken, denk ik. Hier hebben wij dat al een paar keer gedaan, en dat is werktijd. Dat die nu in zijn bed kruipt, dat is werktijd. En als zij zeggen 'ik wil hier wel werken' antwoorden wij 'neen, want als jij werkt, moet die op AK blijven en dat willen we niet'." (Arnie)

"...En iemand van ons zegt, ik zie dat niet meer zitten met die gast om die reden dat er daar iets is gebeurd. Dan wordt dat eerst samen besproken, wat dat er gebeurd is, maar dan wordt dat altijd gewoon door de gedeelde grond terug meegenomen. In de zin, die individu zet dan een stap achteruit. Het is niet de patiënt die weg moet. Als er een conflict is met iemand, dan gaat de hulpverlener achteruit. En de gedeelde grond draagt verder. En dan komt er desnoods iemand anders om het over te nemen. Dat is vaak wat de mensen van de psychiatrie vaak doen, daar is het vaak omgekeerd. Op momenten van conflicten gaat de patiënt weg. En dat is bij ons niet. En ook op het moment dat er agressie of dreiging is, ja dat is het probleem. Dat is de reden waarom mensen, vaak bij ons in de gevangenis zitten. Wij kunnen die ook niet wegsturen. En eerlijk gezegd omwille van hun probleem in het cachot steken, dat zien wij ook niet zitten. Als mensen naar isolatie moeten, dan is dat omwille van het regime dat ingrijpt. Maar dat is bijvoorbeeld iets wat dat wij nooit doen." (Anna)

"Of bijvoorbeeld conflicten, bijvoorbeeld drugs, er is drugs in de gevangenis. Er is drugs op de afdeling, nu bijzonder veel. Dat is daar. En als ze dat een keer vinden bij iemand, omwille van celfouille dat ze gedaan hebben, ja, dan komt er een tuchtmaatregel van de directie. Maar 't is niet dat wij ingrijpen of je moogt niet komen omdat je onder invloed of je mogelijk te veel gepakt hebt. Dat hoort er gewoon bij. Het is niet dat wij het drugsprobleem moeten oplossen op ons afdeling voordat we werken. Neen, dat is daar altijd. En wij zijn daar ook altijd. Dus je probeert daar van alles mee te doen, als dat nodig is, of als mensen dat willen. Of bijvoorbeeld iemand die ik altijd zie en ineens veel gebruikt en dat ik ook zeg van ja 'gast, als jij echt zo onder invloed zijt, dan weet ik niet hoe nuttig dat dat hier is. Ik vind dat niet zo aangenaam om gewoon verder te werken met u, met het parcours dat we al hebben gehad.' En dan zegt hij 'ja het is waar ik ben veel aan het gebruiken, weet je wat, doet dan om 16u in de namiddag, want dan ben ik toch meestal wel terug oké'. En dan proberen we dat wat op te schuiven. Of dan is er weer minder drugs en dan is er niets beschikbaar, en dan kan ik terug 's morgens. En zo verandert dat gewoon." (Anna)

Harry gaf in een vorig citaat te kennen dat een terugkoppeling naar het uniforme deel uitmaakt van een kader dat de collectieve grond bijeenhoudt. En dus stellen we ons nu luidop de vraag, hoe wordt het kader bijeengehouden wanneer er niet teruggekoppeld wordt naar het uniforme? Het antwoord is eigenlijk al aanwezig in een aangehaald citaat van Arnie: *"Maar om samen voor die arbeid te staan:*

oké we hebben het hier toch veilig te krijgen, hoe gaan we dat doen? Daar gaat het denk ik over, wat maakt dat alle regels voortdurend veranderlijk zijn, maar het principe niet.” De zoektocht naar een manier waarop het kader veilig is voor iedereen en de afbakening van het kader door iedereen wordt geaccepteerd, vormt het effectieve kader van de werking. Kortom, het principe van een voortdurende arbeid is deel van het kader! Dit wordt nog eens uitdrukkelijk verwoordt door Arnie. Daarenboven wordt het duidelijk dat mensen in het samenleven botsten en dat juist in dit botsen een kader wordt opgebouwd. In Anna’s voorbeeld uit de praktijk wordt duidelijk hoe afspraken ontstaan door samen te leven, wat maakt dat de afspraken niet vaststaan. Verder grijpen de ontmoetende zorgverleners meestal niet in van bovenaf, maar laten ze de dialoog open om samen met iedereen tot een gedeeld kader te komen. In de andere uitspraak van Anna blijkt dat de afspraken niet alleen vanuit een collectieve gedeelde grond tot stand komen, maar ook vanuit individuele grenzen. Dit is niet vreemd: overal waar de ontmoetende zorgverleners inzetten op een onvoorwaardelijke arbeid (i.e. de collectieve grond van een afdeling en de individuele grond van het contact), zullen afspraken ontstaan. Kortom het kader bestaat niet en wordt dus ook niet opgelegd. Integendeel, het kader ontstaat continu, door het samenleven samen te denken (hier meer over in het komende thema ‘samenleven’) en het contact te contact-eren.

“En bijvoorbeeld, we gaan niet op elkanders neus kloppen, dat is een duidelijke afbakening. Daar gaat het misschien over. Je hebt wel een kader nodig zodanig dat daarbinnen iets vrij spel kan krijgen. Maar als die ruimtes niet duidelijk zijn, dan zal je daar toch wel mee te doen hebben. Dan zullen patiënten daar toch een grens over gaan. En dat is vaak het eerste werk, hoe kunnen we toch tot een bepaald kader komen dat we samen kunnen accepteren om iets anders mogelijk te maken? Eerst moet er natuurlijk wel een kader kunnen bestaan waar het voor iedereen wat veilig is.” (Arnie)

“En hoe doe je dat dan?” (Interviewer)

“Door te botsen. Doordat die dingen doet dat je zegt ‘neen, dat kunnen we niet doen’ en dan moet je op zoek gaan, hoe kunnen we dat duidelijk maken. Hoe kan dat binnenkomen? Hoe kan dat binnenkomen dat wij iets niet kunnen doen voor hem als dit of dat gebeurt? Dan gaat het daar over.” (Arnie)

“En dan bijvoorbeeld, in de gespreksgroepen dat zo, allee eigenlijk in alle groepen, veranderen de afspraken constant. Van de week bijvoorbeeld, in de dramagroep en ze vonden dat één iemand van de vrouwen, en andere deelnemers vonden dat er een vouw was die te veel aandacht, te veel podium vroeg. Ik merk dan, een stagiaire die ook in een ziekenhuis werkt dat die heel snel de neiging heeft om dan te zeggen, ja moeten we die dan niet laten komen of iets anders met haar. Zo de neiging, van oei oei oei, wat moeten we doen, de neiging we moeten ingrijpen. Terwijl dat wij eigenlijk helemaal niet vaak ingrijpen. En dat wij dan eerder de neiging hebben om te zeggen, ja dat kan goed zijn, dat je dat vindt, hoe gaan

gewoon terug aan die vrouwen gegeven die dat vinden, aan iedereen trouwens. Die vrouw wiens probleem dat was, zagezegt, ook. Dus op die manier wordt die verantwoordelijkheid teruggegeven we dat dan oplossen? En dan soms wordt dat wel of niet opgelost. Maar op zich die vraag wordt. Ook niet op een agressieve manier, niet van 'je moet het zelf regelen, trek uw plan'. Maar je neemt dat serieus, je denkt van 'ja oké, hoe gaan we dat dan doen?'"
(Anna)

"En ook die afspraken, hangen af van wat dat de groep overeen komt, maar ook van wat dat de individuele grenzen zijn. Dus wie dat er is, maakt dat de grenzen anders liggen. Ze weten heel goed dat mijn grenzen anders zijn dan die van K. bijvoorbeeld. En dat dat anders is, dat moet ook niet gelijk zijn." (Anna)

De ontmoetende zorgverleners die onvoorwaardelijk in de arbeid blijven, halen hier verschillende voordelen van aan. Zo geeft Arnie aan dat het niet de taak is van de zorgverlener om alles te ontmijnen, aangezien het botsen en het mislopen, de voeding is voor de arbeid. Dit concretiseert hij met de tweede uitspraak. Anna geeft aan het gevaarlijker te vinden om iemand weg te halen bij een conflict dan het samen doorwerken van een conflict. Daarnaast vertelt ze dat in het conflict vaak de essentie van een problematiek boven water komt. Ze beschouwt het als een goede zaak om mensen zo te leren kennen en verder te doen. Dit kan teruggekoppeld worden aan de onvoorwaardelijke aanvaarding: wanneer in een conflict de essentie van een problematiek open en bloot komt te liggen en zorgverleners bereid zijn om door te werken, dan verdragen ze de problematiek en aanvaarden ze de persoon in kwestie.

"Het mislopen is de voeding van veel, van heel veel eigenlijk. En als het de taak van het team zou zijn om te zorgen dat het hier rustig is en alles te ontmijnen, dan ontnem je heel wat kansen voor mensen ook. Dus dat is onze taak niet. Wij moeten fundamenteel wel, als dingen echt niet tot rust komen, onze taak om iets te doen, maar er is een hele arbeid daartussen. En die moet je goed doen, denk ik." (Arnie)

"Het is essentieel dat het misloopt, want dan heb je iets om over te babbelen, want dat wil zeggen dat iemand een grens heeft overschreden. Dat wilt zeggen dat iemand heeft ervaren dat 'm een grens heeft. En daar kun je het over hebben. En dat is heel therapeutisch. Een psychoticus die geen contact meer heeft met zichzelf, die zegt 'ik ben bang van den diene', je zou kunnen zeggen 'die voelt een grens'. Die komt terug in contact met iets van zijn lichaam. Angst is een affectief iets. Je zou kunnen zeggen, dat is goud waard. Want daar kun je ook iets meedoen." (Arnie)

"Het is mijn ervaring dat het verstandigste niet is om conflicten niet door te werken. Zo conflict en dan iemand weghalen, want oei oei conflict. Ik vind dat veel gevaarlijker dan om

dingen gewoon te doorwerken. Want als het conflict gepasseerd is, kun je meestal gewoon verder doen.” (Anna)

“En in conflict zie je daar ineens de essentie van sommige zaken. En als je dan doorwerkt, dan kun je zeggen 'ja ma gast, nu gaan we niet meer walsen.' Allé, ook nog altijd walsen. Dan komen die dingen erbij. Dat is vaak een goeie zaak, dat je op die manier ook mensen leert kennen. En daarmee verder doet. Omdat je toch met mensen zo lang zit opgescheept zit, om het zo onrespectvol te zeggen. Maar dat is echt niet mijn bedoeling. Er is altijd een tijd na het conflict. Dus dat geeft ook veel mogelijkheden.” (Anna)

Samengevat, de onvoorwaardelijke acceptatie uit zich door geen wraak te nemen binnen het contact, maar de ander tegemoet te komen. Wraak kan begrepen worden als verzinking in de dualiteit en reacties te stellen in plaats van acties. Een tegemoetkoming is het stellen van een actie, aangezien de ontmoetende zorgverlener zo in de arbeid blijft. Het verwijzen naar instituties en de de-escalatie voorkomen dat ontmoetende zorgverleners in de dualiteit verzinken. Daarnaast worden ook grondregels als derde punt gehanteerd. Aangezien grondregels beroep doen op dat waar de problematiek van mensen in schuilt, kan het bijna niet anders dan dat ze overschreden zullen worden. Er zijn zorgverleners die op dat moment de arbeid onderbreken en er zijn zorgverleners die in de arbeid blijven. Zij die voortdurend in de arbeid blijven, doen dit door zich af te stemmen op de mensen, zowel op individueel als op collectief vlak. Uit deze afstemming ontstaat een kader (in plaats van dat het kader bestaat).

HET SAMENLEVEN, DE GEDEELDE GROND VOOR EN DOOR IEDEREEN

Doorheen verschillende thema's (bijvoorbeeld contact en veiligheid) werd er gealludeerd op dit thema. Hierin wordt gerapporteerd over wat de ontmoetende zorgverleners te zeggen hebben over de collectief gedeelde grond. Deze gedeelde grond betreft de samenleving en het klimaat binnen een instituut.

Zoals in het thema 'contact' naar voor werd geschoven, kan contact op individueel en collectief niveau worden gemaakt. Het collectieve niveau betreft een gedeelde grond (en deze keer niet zoals in het thema 'contact' tussen twee mensen maar) tussen een persoon en de omgeving. In de collectieve grond zit ook de samenleving inbegrepen. Deze collectieve grond, zo zeggen de ontmoetende zorgverleners, draagt de omgeving en is niet afhankelijk van de aan- of afwezigheid van één bepaald individu (bijvoorbeeld een zorgverlener). Daarnaast geven de ontmoetende zorgverleners te kennen dat iedereen verantwoordelijk is voor de gedeelde grond. Hierdoor kunnen mensen een actieve positie innemen, wat uitzonderlijk is binnen een instituut. Anna's uitspraak behelst al deze facetten. In Harry's citaat wordt duidelijk waarom zo'n gedeelde grond van waarde is: het ziekenhuis is niet louter geregeld naar gesprekken met een psycholoog of psychiater. Is dit wel

zo, dan verstomt het gebeuren bij diens afwezigheid. Noach beschrijft treffend hoe ook een school een samenleving kan worden waarbinnen mensen actief kunnen plaatsnemen. Daarna verwoordt hij de uitzonderlijkheid hiervan.

“Dat aspect van die gedeelde grond is wel heel belangrijk om dat dat gewoon de omgeving draagt. Ik bedoel wij dragen daaraan bij, de gasten dragen daar ook aan bij, de cipers dragen daar ook aan bij en onafhankelijk van onze aan- of afwezigheid blijft dat daar zijn. Terwijl anders als je er niet zijn, ja bon, dan is er niks. Dus er is een gedeeld aspect, een gedeelde grond, die door iedereen erkend wordt en door iedereen ook gesoigneerd wordt. Dus als wij er als individu niet zijn, dan is de andere verantwoordelijk voor diene gedeelde grond om die verder te dragen. Dat is wel belangrijk. Ook omdat daar het aspect is dat de gasten daar zelf verantwoordelijk voor kunnen zijn. In de zin van, dingen te organiseren enzo.” (Anna)

“Maar een ziekenhuis is geen wachtzaal, tussen de fantastische gesprekken door. Ge moet iets doen met de groep, je moet iets doen met een afdeling...” (Harry)

“Maar daarnaast hebben we de school eigenlijk opengetrokken en gaat de school over meer dan onderwijs alleen, is het een echte samenleving, waarbij er dus ook een actieve rol toebedeeld wordt aan de kinderen en waarbij zij zelf eigenlijk heel veel regie in handen hebben over hoe hun dagen er hier uitzien.” (Noach)

“Het allerbelangrijkste blijft wel dat voorzieningen, of het nu een school is, of een psychiatrie of een gewoon zorgcentrum of de universiteit, dit zijn eigenlijk allemaal voorzieningen, de mensen die er gebruik van maken krijgen allen een hele passieve positie toebedeeld. En het is eigenlijk dat wat je probeert te vermijden, van nee nee, de gebruiker is eigenlijk degene die de instituten creëert en die er echt gebruik van maakt. In plaats van daar te zitten en te ontvangen.” (Noach)

De verantwoordelijkheid die de mensen wordt gelaten, werd al deels omschreven in het vorige thema ‘veiligheid’. De ontmoetende zorgverleners grijpen zelden in van bovenaf, maar laten de dialoog open om samen met iedereen tot een gedeeld kader te komen. Hierin schuilt ieders verantwoordelijkheid om samen actief op zoek te gaan naar een leefbare omgeving voor iedereen. Ontmoetende zorgverleners geven aan dat de sfeer door de kleine dingen wordt gedefinieerd. In het dagelijkse leven getuigen de kleine dingen namelijk van het feit of dat de verantwoordelijkheid van het samenleven in gedeelde handen ligt of niet. In ‘de banaliteiten’ schuilt de bereidwilligheid van ontmoetende zorgverleners om samen de gedeelde grond uit te stippelen, wat een implicatie is van samen in de arbeid te staan. Arnie geeft voorbeelden van de doordeweekse praktische zaken die een klimaat bepalen, daarenboven wordt het duidelijk dat deze niet vaststaan. Het tweede citaat van Arnie eindigt met een treffende beschrijving van wat samenleven is, namelijk, als zorgverlener niet

alles op je ééntje beslissen. Harry vergelijkt de gedeelde grond met een veld, als zorgverlener hoef je niet altijd in te grijpen, maar je blijft wel op het veld lopen.

“Je hebt iets ontvankelijk. En dan zie je in wat daar gebeurt, wat je daarmee doet. Dus je vertrekt niet vanuit ‘dit is de regel en dat gaan we doen’. En het zijn dat soort kleine dingen die het klimaat definiëren. En dat is iets waar je als team samen heel bewust van moet zijn. Doen wij de deuren van de ijskast op slot of niet? Mogen mensen hier vrij rondlopen of niet? Als ze naar buiten willen hoe gaan we daarmee om? Hoe leggen we uit als we vinden dat iemand niet buiten kan? Dat gaat over al die kleine dingen.” (Arnie)

“...En dus zijn er momenten waar dat wij hier soms eens een ijskast op slot zullen doen, over het algemeen staat die open, maar soms zeggen we ‘ja oké nu gaat het echt niet’ en dan zeggen we tegen hun ‘oké we gaan dat doen, want die persoon we hebben de keuze ofwel sluiten we die op op z’n kamer, ofwel gunnen we die toch vrijheid, maar dan moeten we dit doen.’ En dan zeggen ze vaak ‘oké dat is goed’. Ons deur ook, soms zetten wij die gewoon open en, soms is die toe, als mensen zeggen ‘het is onveilig, je moet ze meer toedoen’. En dat is samenleven: we hebben een functie, we hebben een expertise, maar wij hoeven niet alles te beslissen. En dat is afwegen: wanneer moeten wij onze verantwoordelijkheid nemen, wanneer moeten we vanuit de professionaliteit voor iets staan. En wanneer moeten we zeggen ‘goh nee, de patiënten weten het beter als wij, wat er nu nodig is, want die lijden het.’ (Arnie)

“Je kan dat vergelijken met een veld... Je moet soms dingen braak laten liggen, soms bloeit er iets, soms niet. Maar je moet wel op je veld lopen. Want als je het maar laat gebeuren, dan ben je niet bezig met hoe je moet samenleven met elkaar.” (Harry)

Iedereen is mee verantwoordelijk voor de gedeelde grond. Wat zich volgens zorgverleners niet enkel manifesteert in het samen maken van afspraken, maar ook in een gedeelde zorg voor de collectieve grond. Doordat mensen ook zorgdragen voor de afdeling en samenleving, zijn ze erbij betrokken. In detail schetst Noach hoe dit in de praktijk plaatsvindt. Agatha’s uitspraak verheldert dat het stabiliserend werkt, wanneer mensen ergens iets betekenen. Daarenboven wordt beklemtoond dat ‘ergens iets betekenen’ niet wordt opgelegd, maar tot stand komt vanuit een uitnodigende vrijblijvendheid.

“Een van de manieren bijvoorbeeld om de kinderen een actieve positie te geven is, ze doen heel veel dingen om mee zorg te dragen voor de school. Dus, je zo kunnen zeggen. Er staan planten overal in de school, als die geen water krijgen, dan gaan die dood natuurlijk, dus wie wil de planten water geven? Wie wil voor de kippen zorgen? Wie wil voor de konijnen zorgen? Wie wil zorgen dat na het eten de stoelen op de tafels worden gezet zodanig dat de poetsvrouwen de refter kunnen kuisen? Allemaal schooltaken. Maar dat werkt maar als dat

iets waar het kind eigenlijk voor kiest. En dat het dus op die manier ook een soort statuut verwerft. 'Ah, ik kan hier eigenlijk echt iets doen en voor deze school.' En op die manier werkt het. Dus het werkt vaak heel goed als je zegt, ja, het is vaak bij kinderen waarvan je zegt: 'het gaat niet zo goed', dat er op die manier ook nagedacht wordt van niet zozeer wat moeten we nu doen om het probleem op te lossen. Wat kunnen we doen om dat kind terug meer te betrekken bij de schoolwerking? Dat kan bijvoorbeeld zijn door zo'n taak te zoeken waardoor het zich aangesproken voelt en het gevoel heeft... ah interessant. Zo werkt dat. En zo komen die taken ook tot stand.' (Noach)

"Doordat we niets verplichten dat we goed in de gaten houden, dat ah, iemand maalt hier al een halfjaar die bonen en dan zit die in de zetel op dat moment. Tjiens, wat is er gebeurd? Wat scheelt er? Ja, dat zie je toch echt wel gebeuren bij mensen, als ze zo die plekken hebben waar ze verwacht zijn, en waar ze iets kunnen betekenen, dat dat echt wel stabiliserend werkt ook en dat dat dan niet op het symptoom echt ingaat maar dat dat daarrond iets maakt zo, maar wel invloed heeft op..." (Agatha)

Een samenleving wordt gekarakteriseerd door een groep. Een groep biedt volgens ontmoetende zorgverleners meerdere opportuniteiten. Allereerst, en dit kwam ook al deels ter sprake in Agatha's vorige opmerking, werkt het therapeutisch om een plekje te hebben in een samenleving. Wat uitdrukkelijk wordt verwoord door Noach:

"Ik denk dat dat voor mij, voor de mensen tout court, dat die het gevoel moeten hebben van ergens toe te behoren, ergens thuis te zijn, ergens welkom te zijn. Er is inderdaad niets dat zo duidelijk voor een geruststelling en een verbetering bij een kind kan zorgen als voelen dat die zich hier een plaats heeft weten te vinden in een klas. Daar kan geen individuele therapie tegen op hoor." (Noach)

Daarnaast wordt een gedeelde grond door de ontmoetende zorgverleners als een belangrijk instrument beschouwd in de arbeid met psychotische mensen en mensen in crisis. Sommigen onder de ontmoetende hulpverleners vinden het vaak veiliger om met de collectieve grond te werken, wanneer iemand in crisis is. Arnie geeft aan dat het goed is om in een overdrachtsveld te werken wanneer er sprake is van een psychotische overdracht. Dit kan weer gelinkt worden aan het niet verglijden in de dualiteit, waardoor een persoon zich aan meerdere ankerpunten kan vasthouden. Anna legt uit waarom zij het meestal veiliger vindt (voor de omgeving en voor de persoon zelf) om in een groep te werken wanneer iemand in crisis is. Zij beschouwt de gedeelde grond als een dankbaar werkinstrument voor mensen in crisis ongeacht of ze psychotisch zijn of niet.

"Ik denk alleszins dat het goed is om een overdrachtsveld te hebben. Dat een overdracht, en zeker niet een psychotische overdracht tussen twee personen zit. Maar dat er een veld is, dat

dat verdeeld is. Dat maakt ook het ondraaglijke draaglijker. Omdat je het verdeelt en de persoon zelf het kan verdelen.” (Arnie)

"Als je elkaar kunt ontmoeten op een gedeelde grond, die duidelijk is, dan zit je ook veel minder direct in dat één op één... In de gevangenis bij de mensen die daar zitten, weet je dus dat je dingen kunt verwachten die misschien niet alledaags gaan zijn en die ook misschien wat agressiever gaan zijn dan op zondagavond in de yogaclub. Dus dat je daar rare, vreemde dingen en mensen in verschillende staten van bewustzijn tegenkomt en die ook erge dingen gedaan hebben. Niet iedereen, maar bon, toch ook wel mensen die echt wel veel ernstige zaken gedaan hebben. En die dat nog doen, nog altijd. Dus binnen die ontmoeting, vind ik dat wel veilig. Ik zal een voorbeeld geven, bijvoorbeeld iemand die in acute psychose is, dan gaan wij gemakkelijk iemand in crisis met een psychose, dan gaan we vertrouwen op de gedeelde grond om dat te doormaken, doorwerken en minder op het individueel contact. Dat is ook omgekeerd van wat er normaal gezien gebeurt. Normaal gezien iemand die in crisis gaat dan is dat 'oh, geen groepen meer, individueel'. Maar ik vind dat persoonlijk veel bedreigender. En voor de gasten ook. Want ineens krijg je veel minder bewegingsvrijheid en wordt alles binnen één verhaal gedragen en je riskeert dus ook, dat is eigenlijk veel intenser. En als de gedeelde grond oké is, dan zelfs in crisis kunnen mensen, andere gasten ook, ik bedoel dat is niet alleen wij, maar als iemand niet goed is en die is toch in de groep, dan verzorgt iedereen die gast. In de zin van dan is men begripvol en men probeert die wat te ontzien en je ziet dat je niet in die zijn weg gaat lopen, allee maar zolang dat die erbij kan zijn. Want die moet ook gewoon de dagen uitdoen. En dan wordt die eigenlijk, als mensen in crisis gaan, eigenlijk meer door de gedeelde grond gesoigneerd, de volgende dagen, dan individueel. Gewoon omdat dat veiliger is, omdat als iemand in crisis is en je komt in dat individueel contact, ja dan is het risico op agressie veel groter. Voor ons, maar dan is dat echt voor de setting, vind ik dat veiliger van die gedeelde grond te hebben. En je kunt zeggen 'ahja voor de psychose met de paranoia of erotomanie ofzo', en ja dat is waar dat is de initiële reden waarom in het begin gedaan hebben, of dat was het argument waarom we dat gedaan hebben. Maar eigenlijk geldt dat, nu na een paar jaar bedenk ik mij dat, dat eigenlijk voor iedereen geldt. Ook voor neurose. Ik vind dat dat goed werkt, in crisis voor eigenlijk veel mensen.” (Anna)

In het samenleven met anderen wordt men geraakt. Er zijn wrijvingen en botsingen. Wanneer deze wrijvingen en botsingen worden beschouwd als grenservaringen, bieden ze een kans om samen tot een constructie te komen. Kortom men is vaker getoucheerd in het samenleven, wat openingen laat om een arbeid aan te gaan. Arnie brengt aan het licht hoe dit er in de praktijk uitziet.

“Het is wel zo, een groep biedt veel meer ontmoetingen, biedt veel meer wrijvingen. Waardoor er makkelijker dingen ontstaan. In die zin is dat zeker wel belangrijk.” (Arnie)

“Er wordt vaker gebotst, dus zijn er misschien meer kansen tot arbeid?” (Interviewer)

“In de systeemtheorie spreken ze over grenservaringen. En dan de noodzaak van grensonderhandelingen. Dat is ook bij gezinnen zo. Als er een grenservaring is, is het belangrijk om een grensonderhandeling te doen en wat vaak niet goed is om te doen bijvoorbeeld als ouder is zeggen ‘ik ben hier de baas’. Want dat is het subject-miskennend of dodend. Een grensonderhandeling wilt zeggen: je probeert in een ontmoeting tot iets van een begrip of een constructie te komen. Het feit dat je in groep leeft, je hebt veel meer ervaringen en je ervaart voortdurend grenzen. Je ervaart voortdurend het anders-zijn van de anderen en dat biedt heel veel kansen. Iets wat affecteert, het gaat over affect. Het gaat over psychopathie. Het gaat over de pathos. Het lijden, het raken. En als je mensen ontmoet, dingen raken. En daarmee kun je iets doen, dat gebeurt. Dat vind ik zelf ook een belangrijk woord: de pathos. Het lijden en dat wat raakt. En dat moet ook een plaats kunnen krijgen. En daar heb je ook mensen voor nodig. Dat dat kan gebeuren. Want op uzelf gebeurt er niet veel. Er gebeurt wel veel, maar ik bedoel, anderen evoceren voortdurend van alles in ons.” (Arnie)

“Maar ook in de ontmoeting met de ander, ook dat is een wrijving. En die wrijving is beveiligend. Het heeft ook iets bakerend. Het feit van er is een grens. Ik stop hier en daar begint de ander. Want die ander is anders dan ik, want ik denk hier anders over. Dat is een wrijving en dat heeft ook iets beveiligend. Want het is heel beangstigend van open te liggen. En een groep biedt voortdurend conflicten dat het openliggen terug kunnen toe krijgen. En in het conflict merken van ‘neen die hoort uw gedachten niet’. Dat biedt altijd een kans om bepaalde ervaringen ook anders te gaan labelen ofzo. Het leven moet geleefd worden. En het is in de botsing van het leven dat de dingen zullen duidelijk worden.” (Arnie)

Het klimaat werd al besproken als dat wat in de kleine dingen schuilgaat, aangezien deze kunnen getuigen van een arbeid die samen wordt verricht. De doordeweekse zaken laten zich dus niet fixeren tot een standaard. Wat echter niet wegneemt dat er ook standaard dingen worden aangeboden op een afdeling. (Dit overlapt met wat er door Noach werd gezegd over structuur in het thema ‘instituut’.) Arnie beschrijft de structuur die wordt aangeboden op een afdeling als de ritmiek. De ritmiek biedt mensen aanknopingspunten met de afdeling aan.

“Ritmiek is misschien zoets als de ademhaling van de afdeling. De ritmiek is, evenals in de muziek, iets dat orde aanbrengt in de veelheid. Het gaat dan over hoe je shiften organiseert, wie komt wanneer, het programma, hoe je het verschil qua dagen markeert, hoe je de seizoenen binnenbrengt,... De psychoticus is het ritme eigen aan het leven, de natuur vaak kwijt. En het opnieuw aanknopen met het ritme stabiliseert of maakt het stabiliseren meer mogelijk. We hebben bijvoorbeeld aandacht voor de liturgische kalender via aankleding van de afdeling, we werken met de seizoenen. Onze dagopeningen,... markeren allemaal een ritmiek. Zo is bijvoorbeeld ook het dag- nachtritme belangrijk en investeren we in iemand die ’s nachts probeert een nachtsfeer te creëren. Vele psychotici hebben een omgekeerd dag-

nachtritme of zelfs een compleet afwezig ritme. Door een sfeer te creëren, eerder dan te verplichten, proberen we mensen opnieuw met die natuurlijke ritmiek te laten aanknopen.”
(Arnie)

Samengevat, in de gedeelde grond van een samenleving hebben mensen een actieve rol. Dit uit zich in een verantwoordelijkheid om samen de afdeling leefbaar te houden voor iedereen, wat resulteert in het zoeken naar afspraken en het in handen nemen van praktische taken. Een plek vinden binnen een samenleving is therapeutisch. Daarnaast helpt de gedeelde grond om niet verzeild te geraken in de dualiteit en om mensen in crisis op te vangen. Botsingen en wrijvingen zijn schering en inslag binnen het samenleven, dit opent de kansen op een arbeid. De structuur binnen de gedeelde grond kan begrepen worden als de ritmiek, een bron van aanknopingspunten met de gedeelde grond.

DE VOLGEHOUDEN OPENHEID, NIET BEGRIJPEN WIE NIET BEGRIJPEN KAN

Het voortdurend verwelkomen, het onafgebroken afstemmen, de onvoorwaardelijke acceptatie, dit alles behoeft volgens ontmoetende hulpverleners een openheid voor de eigenheid van de ander. Dit thema loodst de lezer door deze structurele onbevangenheid. Hierbij starten we langs de ingebouwde openheid van een instituut en daarna volgt de volgehouden openheid van de zorgverlener.

Volgens ontmoetende zorgverleners kan de ander maar echt ontmoet worden, wanneer die in zijn anders-zijn (i.e. in zijn bijzondere eigenheid) wordt aanvaard (vandaar dat dit thema is verbonden met ‘onvoorwaardelijke acceptatie’). Deze aanvaarding bestaat eruit om een plek open te laten voor dat anders-zijn. Zo’n open plek bevindt zich zowel in de ruimte van het instituut als in het contact (vandaar dat dit thema verbonden werd met ‘instituut’ als contact’). Arnie legt dit uit aan de hand van het concept alteriteit.

“Ik ben geneigd iets te stellen over het begrip van de alteriteit van Levinas. Dat gaat over de capaciteit als afdeling, als team, als persoon om de ander in zijn anders-zijn te ontmoeten. Dat is iets anders dan de ander te ontmoeten vanuit een eigen referentiekader. Je kunt de ander ontmoeten vanuit het idee die is psychotisch en die begint dingen te vertellen en je denkt, ‘maja die is psychotisch en die heeft geen ziekte-inzicht’. Dan capteer je alles wat gezegd wordt en wat gebeurt in die ontmoeting vanuit een bepaald oordeel. Met de alterniteit probeert men het oordeel op te schorten, je bent natuurlijk nooit vrij van oordeel, maar je probeert de ander er te laten zijn en daar een ontmoeting mee te krijgen en je probeert dus in die ontmoeting contact te krijgen met wie is die andere, waarom is die hier, waarom is die hier op die manier, waarom is die hier op die ontredderde manier. En daar probeer je een contact mee te krijgen, wat een andere vorm van ontmoeting is toch. Het anders-zijn van een andere proberen een plek te geven. En ik denk, je kunt enkel maar iemand

ontmoeten als je erin lukt een ruimte te creëren en die ruimte dat kan fysiek zijn, dat kan een afdeling zijn. Maar die ruimte heeft ook iets van een ruimte in uzelf en een ruimte tussen elkaar waarin de ander er kan zijn.” (Arnie)

De ingebouwde openheid van een instituut hangt samen met de institutionele finaliteit. Wanneer vanuit het instituut geen eindbestemming wordt opgelegd, kunnen ontmoetende zorgverleners makkelijker iemand ontmoeten. Er wordt namelijk niet vertrokken van een bepaald referentiekader met richtlijnen, maar louter van de persoon die daar op dat moment is. Anna geeft aan dat binnen haar werkcontext geen institutionele finaliteit geldt, wat wil zeggen: het beleid legt geen bestemming op. In het tweede citaat vertelt ze dat door de leegte van de institutionele finaliteit, al de rest er kan zijn. Daarna nuanceert ze het gegeven van de leegte met de derde uitspraak: de institutionele finaliteit mag wel leeg zijn, dit neemt niet weg dat men wel een therapeutische finaliteit voor ogen heeft.

“Er is geen institutionele finaliteit. In de zin van: je moet ergens naartoe. Dat is natuurlijk anders dan in de psychiatrie. In een psychiatrie heb je opname of een crisisafdeling en vandaar uit een behandeling en dan meestal naar de rehab enzo. En dan is het idee, je wordt beter of minder in crisis, al naargelang wat het ziekenhuis daarvan maakt. En dan kan je dus doorstromen van het één naar het ander, of naar buitengaan, of terugkomen. Er zijn veel variaties op hoe je dat kunt doen tegenwoordig. Maar dat hebben wij niet. Ze zijn daar ineens, ze verschijnen daar. Ze zijn ook soms gewoon in ene keer weg.” (Anna)

“We zijn aangewezen om rond die ontmoeting te werken omdat er gewoon niets anders is. Je zou kunnen zeggen dat is een mankement, of dat is kweenie hoe erg ofzo, maar dat is eigenlijk niet. Het is juist omdat die finaliteit daar niet is, dat al de rest er kan.” (Anna)

“Maar het is wel dat die ontmoetende functie, zoals jij dat dan noemt, dat wij die wel gebruiken binnen een therapeutische finaliteit. In de zin van je kunt wel zeggen er is geen finaliteit, maar er is eigenlijk wel een soort finaliteit: of dat houden we ons toch voor ogen, in de zin dat het hopelijk door de dingen die we doen, en door de manier waarop we het doen dat het toch misschien wel oké mag gaan met de mensen. Het is niet de bedoeling dat dat we niet proberen in te grijpen op momenten dat het heel slecht gaat. Ik bedoel we zijn wel bezig met de zorg voor mensen. Ook al zou ik dat niet benoemen als een behandeling zoals dat in een ziekenhuis is. Ik vind wel dat die ontmoetende functie bij ons tenminste dat dat een deel is van wat je zou kunnen noemen een therapeutische finaliteit. En het is de enige die dat we hebben.” (Anna)

De institutionele finaliteit overlapt gedeeltelijk met het heersende discours binnen een instituut. Een medisch discours zal vaak samen hangen met een afgebakende finaliteit wat zich uit in protocollen en beheersing. Zo'n discours staat haaks op de onvoorwaardelijke acceptatie en de ontmoeting

waarin plaats wordt gelaten voor de ander zijn anders-zijn. Deze open plaats voor het anders-zijn wordt dan overschaduwd door het beleid. Samuelschetst hoe men ook binnen instituten, waar wordt gewerkt volgens de Institutionele Psychotherapie, niet altijd ontsnapt aan dit medische discours vanwege het financieringsmechanisme van de overheid. Het wordt duidelijk dat er dan een patstelling ontstaat tussen het ontmoetende en medische discours, wat zich tot in de klinische realiteit laat voelen. Noach toont hij aan hoe een stoornis-denken (gevoed door een medisch discours) vaak in tegenspraak is met de onvoorwaardelijke acceptatie van ander (zijn anders-zijn). In Anna's voorbeeld merken we hoe in de praktijk plaats wordt gelaten voor de ander z'n anders-zijn door geen medisch discours te hanteren. Wanneer een psychotisch symptoom weg is, legt Anna haar oor te luisteren bij de persoon zelf in plaats van ervan uit te gaan dat het 'beter' gaat met iemand omdat hij 'genezen' is. Hij vertelt zelfmoord te overwegen, nu de manie over is. Waar een medisch discours de stelling zou voorschotelen dat het beter gaat met iemand van zodra een symptoom weg is, gaat men vanuit de ontmoeting luisteren naar wat die persoon zelf te zeggen heeft. Dit voorbeeld illustreert duidelijk dat men de ander zijn anders-zijn makkelijker kan ontvangen als men niet vertrekt vanuit een medisch referentiekader.

“Er lopen hier verschillende lijnen door elkaar. Je hebt een institutioneel therapeutische lijn die wat functioneert volgens de geest van wat we tot nu toe hebben gezegd, maar er staat daar min of meer haaks een andere lijn die daar evenzeer is en dat is die van het ziekenhuis, het beleid, de medische staff, de psychiaters. De psychiaters hoeven daar niet mee samen te vallen, maar dat is wel een functie die op een manier die niet te ontkennen is of die niet tussen haakjes te zetten is, die wel doorspeelt. En dat is de lijn die daar vaak haaks op staat en dat is die van de beheersbaarheid, van de controle, van de efficiëntie, van de protocols, van de beperkte tijdsduur, van de getrapte zorg, van de gemakkelijke oversteek tussen binnen en buiten enzovoort. Dat is een realiteit waar we misschien 20 jaar geleden veel minder rekening mee moesten houden, maar die hoe langer hoe meer dat een ziekenhuis is opgeschoven richting iets dat gerund wordt volgens een bedrijfslogica waar dat ook de investeringen die worden erin worden gemaakt van overheidswege gelegitimeerd moeten worden. Dus wij worden beoordeeld op hoe dat wij bezig zijn en hoe dat wij bezig zijn dat wordt gekwantificeerd. Dus je ziet, dat hangt samen met het geld dat het instituut krijgt. Je werkt eigenlijk midden in een spanningsverhouding en die twee logica's die zo moeilijk te verenigen zijn, dat dat zich tot in de meest concrete klinische realiteit toont. Gebruikt de patiënt drugs, dan gaan we daar de functie van nagaan, dan gaan we luisteren naar wat dat betekent dat die persoon dat doet. Maar anderzijds kan de psychiater ook zeggen 'ja ma ja daar moet ook een medisch gevolg aan komen, we moeten die persoon daar ook op controleren enzovoort'. Soms denk ik ook niet dat dat altijd slecht is, maar uiteraard is dat iets dat vaak haaks staat op een vertrouwensband. Je hebt daar echt absurde uitwassen van dat iemand zijn gebruik toegeeft en dat hij dan toch nog onderworpen worden aan een test.

Zulke dingen. Ja, dat dat naast elkaar bestaat, is denk ik voor een stuk onvermijdelijk. Het is ook onze taak, denk ik, om ervoor te zorgen dat de therapeutische werking niet te veel overhelt naar dat medisch controlerend beheersen, dat er ook nog een andere stem weerklinkt. Maar dat je ermee moet werken is onvermijdelijk, want je hebt beleidslijnen, je hebt zaken die je moet waar maken. Je zit in een onherleidbare spanningsverhouding te werken, eigenlijk. En dat is overigens in alle openbare diensten zo, in het onderwijs is dat net hetzelfde, zit je ook met vervreemdende evaluatie mechanismen, die uiteindelijk contraproductief zijn, maar waarmee dat je het moet doen. Dus waar je een stuk van uw rendement voor moet opofferen om die kant tevreden te stellen en in de ruimte die nog overblijft uw eigenlijke werk doet. Dat is een realiteit waar je niet aan ontsnapt, dat is zo. Dat neemt niet weg dat we nog wel een ruimte hebben om ons ding te doen. Dat er ook wel een ruimte is.” (Samuel)

“Dat is eigenlijk altijd het probleem... van het moment dat je een soort stoornis-denken of deficiëntie-denken of probleemoplossend denken hebt, zet je altijd de deficiëntie of de stoornis of het probleem centraal waarbij het toch altijd weer gaat over eigenlijk is er iets mis of problematisch bij u dat aangepakt moet worden. En voor het gros van de kinderen en de mensen die daarmee te maken hebben, enfin, dat geldt eigenlijk voor ons allemaal, kan dat altijd een soort afwijzing zijn. Eigenlijk de mens wie ge zijt kan niet zomaar geaccepteerd worden, eigenlijk zou je eerst anders moeten zijn voordat je geaccepteerd kan worden.” (Noach)

“En wij hebben ook een ander idee over of het goed gaat met mensen. Bijvoorbeeld, als ik nu terug denk aan die man, een schizofrene man, en die in een full-blown psychose zit, die paranoia. Die een maand, 2 maand, 3 maand als je alles rekent, je zou kunnen zeggen daarna als je het kunt hebben samen met hem over 'ik heb een psychose gehad' ah het gaat beter, hij is eruit. Maar eigenlijk gaat dat niet beter. Want de gesprekken die ik nu met hem heb, gaan over wil ik het nog wel doen. Ik bedoel die man is niet zo psychotisch niet meer, maar wat dat die nu vertelt of waar dat die nu mee zit, is: 'Ga ik zelfmoord plegen of niet? Want mijn problematiek is de voorbije 10 jaar alleen maar erger geworden, mijn situatie ook. Want ik ben overal al geweest en altijd loopt het mis omwille van agressie en zware agressie.' En ik bedoel het is echt verschrikkelijk om te zien. En er gebeuren ook erge dingen. En hij komt daaruit en de reactie van sommige collega's, allee niet van ons team, maar van andere mensen, ah maar nu gaat het goed. Maar ik vind helemaal niet dat het goed gaat. Het idee van die psychose is dan weg, het symptoom is weg, dus hij is genezen. Maar nu, het komt nu. En dan zegt hij 'het ding dat het leefbaar houdt is de acute psychose en de manie, omdat ik mij dan voel leven. Of drugs omdat dat ja toch tenminste iets in mijn lijf teweegbrengt. Ik ben alles kwijt en mijn prognose is slecht en ik kan nergens meer terecht.' Dus veel mensen bij ons

stellen zich de vraag 'ga ik het nog wel doen?'. Dat is een punt waarop veel mensen zeggen, ja hij is genezen. Dat zijn preciaire momenten. Wij zullen vanuit onze werking nooit zeggen op zo'n moment 't gaat beter, of het is goed met u'. Neen, meestal niet hoor. Dus dat idee over weinig symptomen, dan is het beter. Ik heb nooit in de psychiatrie gewerkt, K. komt van straathoekwerk, H. is leraar. Wij hebben geen medisch discours. Dus dat hebben wij ook niet dat idee over gezond en ongezond, of ziek of zo, die taal hebben wij ook niet. Wat dat denk ik ook wel een goede zaak is voor de werking. Dat dat er niet is. En plus krijgen wij dat niet van boven, van het beleid. Ja dat is een goede aanvulling, dat dat medisch discours niet aanwezig is, ook niet in onze talen hoe dat wij werken met mensen." (Anna)

Naast een medisch discours kan ook een moreel discours de plek van de ander z'n anders-zijn bezetten. Harry schetst hoe een moreel vertoog de ontmoeting kortsluit en vertelt dat intervisies bruikbare instrumenten zijn om zich van dit discours bewust te worden.

"Ja, dat moreel vertoog dat sluipt binnen. En ge moet ook toelaten dat ja, mensen zijn vuil, ze stinken, ge ziet dingen die niet koosjer zijn, ze gebruiken, op den duur krijg je een concept van die gast, ja hij is ons weer aan het manipuleren. Dat zijn dingen die in de psychiatrie vallen. En als je dan een sfeer hebt van vaak als wij het woord manipuleren in onze mond nemen dan is er tegen overdrachtelijk die aan het gaan is, dat zegt iets over ons. Niet over die andere. Want wij voelen ons bespeeld, maar eigenlijk zijn we iets aan het kortsluiten. We zien iets niet of we staan niet meer open. En als je elkaar daar wat alert op maakt helpt dat. Ben je nu teveel aan het invullen of in intervisies ik vind dat we hier teveel niet schoon meer aan het spreken zijn over de mensen bijvoorbeeld." (Harry)

Om oog te blijven hebben voor de ander z'n anders-zijn, worden teamvergadering ingelast. Binnen een teamvergadering kan het eigen referentiekader worden opengeboken door te luisteren naar de ervaringen van collega's. Daarnaast is nieuw volk binnen het instituut (zoals bijvoorbeeld stagiaires) een dankbaar gegeven om herinnerd te worden aan de ander z'n anders-zijn, i.e. dat wat zich niet laat vastzetten in het beeld dat men heeft van iemand. Het nut van teamvergaderingen komt aan bod in het eerste citaat van Agatha en het voordeel van 'een frisse wind aan mensen' in het tweede.

"Je merkt dat hier ook wel dikwijls als je zo'n een simpele overdracht doet, dat iedereen sowieso overlopen wordt, dat je soms heel verschillende verhalen krijgt van 'ahja, die was wat stil', 'ah oh bij wij heeft die zitten babbelen en we hebben zitten lachen'. Dat dat ook wel kan, van 'ah ja, tsjiens, is dat iets in die ontmoeting? Heb ik mij niet open gesteld?'. Voor mijn part dient daar de teamvergadering voor." (Agatha)

"Het is heel tof om stagiaires te hebben hier. Of ander mensen, of andere patiënten ook, dat er ook een beetje beweging zit in wie dat er hier is. Omdat die dan ook toch anders kijken zeker, er zijn hier echt mensen met wie ik al 20 jaar mee werk. Om dan te blijven daar iets

anders van te zien, dan is het wel tof dat er eens iemand anders ne keer iets over zegt. En daar dan een heel ander contact mee krijgt bijvoorbeeld, dat je denkt van 'oh tjiens, ik ben er nog nooit toe gekomen om die mee te krijgen naar de markt ofzo bijvoorbeeld, en dan komt er hier zo'n stagiaire binnengehuppeld en die is daarmee weg zeg! Wat heeft die gedaan? Wat is er daar gebeurd?'" (Agatha)

Ontmoetende zorgverleners geven te kennen dat ze zich behoeden voor de institutionalisering om de openheid van een instituut te vrijwaren. Elke werking heeft de neiging te institutionaliseren, zich te verharderen tot iets vaststaand. Wanneer dit gebeurt, vernauwt het stramien van de werking, de plaats van de ander z'n anders-zijn. De nood op controle blijkt overigens vaak de onderhuidse en impliciete reden waarom de zaken institutionaliseren: het vastzetten van dingen biedt een houvast voor de werking, maar het zet daarmee ook de mensen binnen een instituut vast in een passieve rol. Ontmoetende hulpverleners zeggen dit tegen te gaan door elke dag opnieuw te beginnen. Anna beklemtoont geen plaats te maken voor iemand anders, zij houdt enkel een plaats vrij door het institutioneel regime zoveel mogelijk buiten te houden. In dit inzicht wemelt de alteriteit: wie een plaats maakt, installeert een ruimte voor de ander. Wie een plaats vrijwaart, erkent de ander in zijn anders-zijn. Noach vertelt dat elke werking de neiging heeft om te institutionaliseren en dat men daarom voortdurend opnieuw moet beginnen. Hij illustreert dit met een het voorbeeld van de schooltaken (eerder vermeld in het thema 'samenleven'): deze werkten wanneer ze in het leven werden geroepen om leerlingen te betrekken bij het gebeuren, maar verliezen hun nut van zodra ze zich verankeren tot een lijstje. Harry schetst hoe de nood op controle binnen een organisatie tot vervreemdende toestanden kan leiden. Hij geeft aan dat zo'n dingen continu binnensluipen en dat men de strijd hiermee moet aangaan.

"Ik maak die plaats niet hé. Ik ben daar gewoon ook. Het is niet dat ik die plaats voor al die gasten maak. Het is niet dat wij die plaats maken. Die plaats is daar. En wij zijn daar ook. En wij zorgen natuurlijk wel dat die plaats daar kan zijn, door veel ellebogenwerk. Je moet die ruimte open laten in de gevangenis. Want als je dat niet doet, neemt het regime dat gewoon over. Ik weet niet of in de psychiatrie dat ook zo is, maar dat is in de gevangenis wel. Als je zelf niet die ruimte openhoudt dan neemt de gevangenis dat over en dan verdwijnt dat. Dus dat is wel iets wat je moet doen om dat te kunnen laten zijn. Maar het is niet dat we dat beginnen stofferen ofzo, dat niet." (Anna)

"Alles heeft de neiging om voortdurend te institutionaliseren. Te verworden tot een vaststaand iets, zelfs de atelierwerking, zelfs de Freinet werking. Alles heeft voortdurend de neiging om te verworden tot iets dat vaststaat. Dus je moet voortdurend opnieuw beginnen." (Noach)

“Op het moment dat we dat [de schooltaken] uitvonden werkte dat heel goed. Je had dus kinderen die heel enthousiast van alles deden. En dan heb je het nieuwe schooljaar. En dan heb je dus dat lijstje.. je hebt de planten, de kippen, de konijnen, de stoelen, .. de ditte, de datte... En dan wordt dat plots zo'n soort to do-lijst. Ok, we hebben iemand nodig die dit jaar de planten water gaat water geven. En plots, in plaats van iets dat gecreëerd wordt samen met de kinderen, is het plots iets dat moet gebeuren. En plots werkt het niet meer. Dus je moet bij wijze van spreken altijd opnieuw proberen een stuk uitwissen zodanig dat het altijd opnieuw tot stand kan komen. Dat is de moeilijkheid in dat werk, dat het de neiging heeft van iets vast te worden waardoor het ophoudt van te werken.” (Noach)

“Op een bepaald moment werden hier broodjes verkocht voor het personeel en als men dan als patiënt een broodje wil, kregen ze het antwoord... ‘Ja maar ge gaat dat eerst moeten afspreken met de verpleegkundige en die moeten dan maar een seintje geven.’ Dus alles wordt altijd maar boven hun hoofd beslist. En dat gaat dan, ‘maar ja, zijn dat goeie betalers, gaan we daar geen miserie mee hebben?’ Ja, dat zijn verschillende elementen die binnensluipen in organisaties... Je wil dingen opvolgen, je wil problemen vermijden. Laat ons transparant zijn, dat zijn dingen die insluipen en dat gebeurt continue... En dat moet je aangaan.” (Harry)

Zoals in het begin werd vermeld, hoort er niet alleen een ruimte gelaten te worden voor het anders-zijn van de ander binnen het instituut, maar ook binnen het contact. Langs de kant van de zorgverlener komt dit neer op een onderhouden ontvankelijkheid, aangezien men de ander ontvangt in zijn anders-zijn. Arnie maakt de metafoor met musiceren: zichzelf overgeven aan wat er opwelt, kan begrepen worden als ontvankelijk zijn. Met Harry zijn citaat wordt duidelijk dat de ontvankelijkheid wordt afgestompt door praktische beslommeringen. Daarnaast beklemtoont hij de broosheid van de ontvankelijkheid, aangezien men makkelijk terugvalt op het grijpbare. Anna geeft dan weer aan dat op metafysisch vlak de ontvankelijkheid om een eigen arbeid vraagt.

“Ik weet niet of je veel kennis nodig hebt, maar je moet wel een bepaalde arbeid hebben, of de intuïtie u wat eigen maken. Ik heb zelf altijd heel veel aan het beeld van de muzikant. Je moet van alles kunnen, technieken beheersen. Maar op het moment dat je in de ontmoeting treedt, moet je alles ook wel kunnen loslaten. En zelfs als je met een techniek bezig zijn, je moet die ineens kunnen loslaten en met het andere beginnen. Want je vertolkt iets, je geeft u over aan wat er opwelt en wat er opwelt daar heb je geen controle over. Er welt iets bij u op, er welt iets bij de ander op. Dat is de ontmoeting. Er gebeurt iets bij de twee. Je bent alle twee andere figuren en in wat daar samenkomt, daar doe je iets mee.” (Arnie)

“Ge staat open, je bent ontvankelijk, je laat dingen binnenkomen, je laat je raken. Dat is heel gemakkelijk gezegd, maar heel moeilijk gedaan. Laat maar komen, we gaan zien wat de dag

brengt, waar dat het ons toe leidt, we gaan dat niet vooraf invullen. Helaas wordt dat soms wat kortgesloten door, ja, omdat je weet van om 10u moet ik nog dat doen, en binnen een halfuur komt die..." (Harry)

"Dat is iets heel broos, zo'n ontmoetingen of daar open voor staan. Dat wordt rap weer gesloten, want het is soms veel veiliger om terug te vallen op grijp - of tastbare dingen zo... 'Ja, ik heb dat goed gedaan, want ik heb een gesprek gehad'... Ge hoort stagiaires dat vaak zeggen... 'Ik heb drie gesprekken gehad, dus ik heb iets gedaan'. Maar daarover gaat het niet eigenlijk, maar bon, dat moet je leren..." (Harry)

"Maar wat dat ik wel ondertussen weet van mijzelf: als ik met iemand werk in manie, dat punt waarop de manie verdwijnt en je vaak een depressief beeld of de catatonie tegenkomt. Iemand in dat beeld zien schuiven, in dat tegenovergestelde van een manie, de exuberantie, het leven en de complete waanzin soms en dan naar een beeld van catatonie afglijden. Dat vind ik echt verschrikkelijk om te zien. Je ziet precies het leven uit iemand, niet volledig weggaan, maar toch. En dan vraag je u af, wat blijft er dan over? Als dat gebeurt dan zit ik ook twee keer zoveel in analyse dan anders. Dan moet ik mijn eigen ook verzorgen, om daar ook tegen te kunnen. Het is niet dat ik altijd ben van oh ontvankelijk, geen probleem, laat maar komen, ik voel niets. neen. En iedereen heeft zo z'n eigen dingen." (Anna)

Ontmoetende zorgverleners vertellen dat een ontvankelijkheid (voor de ander in zijn anders-zijn) samengaat met een verwondering en een niet-weten. Samuel verwoordt mooi hoe de ontmoeting hand in hand gaat met de verwondering. Noach vertelt dat het niet-weten een precaire zaak is. Hij bouwt hier in de volgende uitspraak op verder: met het weten kan ook een contact 'institutionaliseren', waardoor iemand vast komt te zitten.

"Een ontmoeting is eigenlijk iets dat een heropleving is, is iets dat misschien een soort verwondering aanscherpt. Een soort naïviteit opnieuw mogelijk maakt. Waardoor dat je de zaken anders bekijkt." (Samuel)

"Dat is een beetje raar uitgedrukt en dat is niet zo gangbaar in deze tijden, is elke eerste vorm, elke eerste fase van elke behandeling eigenlijk niet het behandelen maar het, altijd opnieuw, ontvangen. Wat natuurlijk gepaard gaat aan de kant van de therapeut met een toch echt volgehouden niet-weten, in een volgehouden openheid... Wat allemaal moeilijke dingen zijn. Want ja, je kan dat wel weten dat het gaat over een niet-weten maar na een minuut weet je toch,... Ben je weer vertrokken." (Noach)

"Maar dat is net hetzelfde als op kleine schaal in een therapie, als je iemand veel ziet, moet je natuurlijk elke sessie opnieuw alles kunnen een beetje terug losmaken. Van het moment dat je begint te denken 'ah ik weet al wie dat is en hoe dat dat werkt, en wat er moet gebeuren',

hebben de dingen weer de neiging van zich te institutionaliseren. En vaak wil dat natuurlijk zeggen dat iemand zijn plaats daarin vast komt te zitten. Dat is ook niet per definitie slecht. Maar het is toch vaak niet meer... het leven gaat eruit weg. En dan voel je wel na verloop van tijd, het is tijd om opnieuw te beginnen. Zowel elke sessie opnieuw in een individuele therapie, maar eigenlijk, eigenlijk zou je moeten zeggen: de school moet elke dag opnieuw opgebouwd worden.” (Noach)

Allemaal goed en wel, maar hoe ziet die ontvankelijkheid en dat niet-weten er in de praktijk uit? Voor het interview met Arnie begint, komt een man binnenlopen. Hij wilt het interview graag bijwonen. Arnie glimlacht en luistert. Tijdens het interview komt hij terug op deze gebeurtenis:

“Bijvoorbeeld daarjuist, de man die hier binnenkomt. Hoe je daarmee omgaat, bepaalt heel veel over de sfeer dat we met elkaar omgaan. Ik zou kunnen hebbengezegd ‘neen dat gaat niet, er is een bepaalde regel’ of ‘dat is niet de bedoeling’ of ik zou mij kunnen positioneren ten opzichte van hem. Of ik kan zeggen ‘oké goed, ik wil eens luisteren naar waarom dat die erbij wilt zijn en dan hebben we het erover en dan zien we wel wat we daarmee doen en of ik dan wel ga zeggen neen dat kan niet of wel’. Je zou kunnen zeggen wat ik daar dan probeer te doen is een sfeer van een ontvankelijkheid te creëren. Want ik weet niet, ik denk spontaan zelf van dat lijkt mij niet zo’n goed idee, maar goed misschien ben ik daar fout in. Dus je schort iets op. Je hebt iets ontvankelijk. En dan zie je in wat daar gebeurt, wat je daarmee doet.” (Arnie)

Op een ander moment wordt het interview met Arnie onderbroken door een telefoontje. Hij krijgt te horen dat er iemand is gaan lopen, zijn onverwilde antwoord daarop betuigt van een natuurlijke ontvankelijkheid:

“Ik vind het op zich wel sympathiek dat ze zelf naar huis is gegaan. Dat durft ze dan weer wel. Dan heeft ze zich toch getrotseerd in de wereld. Dus dat is op zich wel goed, vind ik. Maar ik zou daar geen strijd rond maken...” (Arnie)

Geen verontwaardiging, geen boosheid, geen paniek. Arnie’s natuurlijke respons is om vanuit de ander zijn anders-zijn te luisteren naar wat er is gebeurd. Het is iemand die al zes jaar opgesloten zit met wanen, gelukt om op haar eentje de wereld te trotseren. Meteen ziet hij de schoonheid ervan in. Hij is ontvankelijk voor wat er gebeurt en hij is ontvankelijk voor de ander. Wanneer ik hem zeg dat ik vind dat de ontmoetende attitude uit zijn telefoontje sprak, antwoordt hij met:

“Ja, het is een attitude hé. En wat weten wij nu wat goed is? Wij hebben ook maar een idee, het is ook maar dat. En dat is een meisje die de waan heeft dat ze elk moment vermoord gaat worden door een ex, die haar effectief ooit mishandeld heeft. En die durft niet op een open afdeling te zijn, maar die zit al 6 jaar opgesloten. Dat is ook geen doen. Dat is niet slecht dat

die nu thuis zit. En dat is onze houding eigenlijk altijd hé. Iemand is gaan lopen en dan bellen ze 'oei oei' en dan zeggen wij 'ja moeten we niet wat zien, misschien is het goed. Misschien is het beter thuis. Zullen wij anders eens naar haar thuis komen, misschien lukt het daar beter dan hier.' Dan komen wij eens langs en dan zullen wij daar een koffie drinken. Daar zit ook het opschorten van het weten in. Wij weten van alles, maar wij weten toch niet wat op het moment het beste is. Laten we zien hé." (Arnie)

Uit deze momentopname blijkt ook een ander onderdeel van de ontvankelijkheid: ontvankelijk zijn voor een ander betekent vaak niets doen. Het vraagt een betrokkenheid om de ander in zijn anders-zijn te laten verschijnen en dit niet te overstemmen met een het eigen doen. Arnie wijdt hierover uit in het volgende citaat.

"Iemand is gaan lopen, wat doe je daarmee? Niks hé. Je moet pas iets doen, als je iets moet doen. Niks doen, is de belangrijkste interventie van de geestelijke gezondheidszorg. De meest onderschatte, de minst besproken, maar de belangrijkste. Je moet niets doen. Het is pas als je denkt dat je niet anders kunt, dan iets te doen, dat je denkt de kans is heel groot dat wat we gaan doen dat dat goed is, dat je dan pas iets moet doen. En zolang dat niet is, moet je niets doen. En dat is iets heel concreet vind ik. En doen wij altijd als mensen hier gaan lopen, ook van gecolloqueerde mensen, waarvan je zogezegd de plicht hebt om ervoor te zorgen en familie belt om te zeggen ze zitten thuis, dan zullen we niet zeggen 'stuur iemand want ze komen terug'. Dan zullen wij zeggen 'En hoe is het ermee? Wat denken jullie?'. En als ze zeggen dat het eigenlijk wel goed gaat, dan moeten ze voor ons niet terugkomen. Maar ook dat is bang kunnen zijn, want je bent wel verantwoordelijk. En als je dat beslist, dan moet je het uitleggen. En in die zin is er wel een professionaliteit, je moet wel wat bevragen en wat proberen in te schatten 'is dit oké?'. Want je moogt ook niet onverschillig zijn. Want dan laat je iemand vallen, 'eigenlijk interesseert het ons niet'. Dat is het ook niet." (Arnie)

De opschorting van het weten die de ontvankelijkheid vereist, is geen anti-theorie of de ontkenning van de kennis. Het betreft een attitude van openstaan, een affectief andersoortig weten waarin men de ongeregeldeheid van het moment en de ander met open armen verwelkomt. Noach verwoordt het als volgt:

"Het is geen anti-theorie, nee nee, je moet de theorie, vind ik, verwerven. En nadat je de theorie hebt geleerd, toch altijd op nieuw leren spreken in uw eigen woorden." (Noach)

"Dus je moet je zo goed voorbereiden dat je klaar zijn voor alles waar je u nooit op hebt kunnen voorbereiden. Uw theorie moet zo goed zijn dat er elke dag van alles gebeurt waar uw theorie geen antwoord op heeft. Als je hier 's morgens binnen komt weet je niet hoe je dag er zal... Je moet wel geloven in de dag die komt, maar je weet niet wat er gaat komen."

Zoals dat je als therapeut moet klaar zijn om met iemand die binnen komt elk gesprek aan te gaan maar je weet niet welk gesprek er zal komen.” (Noach)

Samengevat, de ruimte voor de ander z'n anders-zijn kan overmand worden door een institutionele finaliteit, een medisch discours en een moreel discours. Binnen een instituut kunnen acties ondernomen worden om oog te blijven hebben voor de ander zijn anders-zijn, namelijk door teamvergaderingen in te lassen en 'een beweging aan mensen' te voorzien. Daarnaast heeft elke werking de neiging om te institutionaliseren, wat de ontmoeting dreigt uit te sluiten. Men moet hier behoedzaam voor zijn door te proberen elke dag opnieuw te beginnen. Niet alleen binnen een instituut institutionaliseren de zaken, maar ook binnen een contact. Om de ander zijn anders-zijn te erkennen, doen de ontmoetende hulpverleners beroep op een gekoesterde verwondering, een volgehouden openheid en een onderhouden ontvankelijkheid.

AUTHENTIEK IN FUNCTIE, IK BEN WIE IK BEN EN IK BEN ZORGVERLENER

Wat beschouwen ontmoetende hulpverleners als hun job? En hoe vullen ze deze in? We onderzoeken het in het komende thema.

Uit alle gesprekken met de zorgverleners onthullen zich twee essentiële plichten binnen de functie van ontmoetende zorgverlener. Allereerst heeft men het veilig te houden (vandaar de koppeling aan het thema veiligheid). In het thema 'veiligheid' werd al besproken wat ontmoetende zorgverleners doen om het veilig te houden. Hoewel binnen dit thema enkele verschillen opdoken (terugkoppeling naar het uniforme en verderzetten van de arbeid), blijkt nu dat allen het als een kern binnen hun beroep beschouwen. Dit wordt geïllustreerd met onderstaande voorbeelden.

“Als het een toneel is waarop je moet kunnen verschijnen als persoon en alles wat er in u zit en uw driftmatigheid, het is wel aan u om te zorgen dat het veilig is om op dat toneel te staan. En dat jij wel bepaalt: ‘en dit is nodig om het veilig te houden’. Dat is wel een taak die je hebt als therapeut.” (Arnie)

“Volwassenen en kinderen zijn niet gelijk, zijn wel gelijkwaardig. Het is nu ook niet... Je hebt ook wel een rol als volwassene te spelen. Je moet ook wel een soort, je hebt toch ook een regisserende rol die je moet opnemen... Je moet niet alles altijd teruggooien op basis van een soort ideologie... Jij bent hier ook... Wij zijn gelijk enzo, dat is soms een vergiftigd cadeau hoor voor kinderen. Soms is het voor een kind ook wel heel geruststellend dat een volwassene beslist wat er gebeurt. Natuurlijk onder voorwaarden dat de manier waarop die volwassene beslist dat dat wel een juiste manier is om te beslissen. Dus dat het opnieuw, dat hij dat doet in overeenstemming met de geest van de schoolwerking bijvoorbeeld, en met het volle

respect voor het kind. Dat het niet iets is van: 'ik ben u nu zodanig beu dat ik hier ga zeggen wat jij moet doen'." (Noach)

Ten tweede geven ontmoetende zorgverleners aan dat hun functie bestaat uit het verdragen (het thema is daarom ook verbonden met 'onvoorwaardelijke acceptatie'). Anna vertelt dat het haar job is om te verdragen en dat het daarom minder persoonlijk wordt. Wat niet wegneemt dat het soms wel persoonlijk wordt, maar dan nog blijft het de job van de zorgverlener om te verdragen. Door het verdragen, blijven ontmoetende zorgverleners de arbeid aangaan. Ook de paragraaf van Arnie kan hierbinnen gekaderd worden: door het verdragen van de eigen angst, blijven de ontmoetende zorgverleners in de arbeid. Het verdragen, verwoordt Anna in het tweede citaat als een beschikbaarheid om daar te zijn en een ruimte aan te bieden en als een ontvankelijk blijven voor de mensen. Ze geeft aan dat hiermee automatisch een nabijheid/afstand zit ingebouwd. Harry is van mening dat zorgverleners de ethische plicht hebben om mensen niet lastig te vallen met de 'eigen broel' en somt instrumenten op die hierbij kunnen helpen.

"Het idee is, hoe verdraag je dat? Dat is uw job om dat te verdragen, om daarmee te werken. En dat is het eerste, zo verdraag je dat om dat niet persoonlijk, maar soms wordt dat wel persoonlijk en dan naargelang wat het is kun je daar ook nog veel kanten mee op. Er zijn geen richtlijnen over de dingen des leven, dat moet je gewoon zien uit te werken met de mensen die er zijn. En ik bedoel, zo doen we dat. En dat lukt wel." (Anna)

"En mijn werk is één langgerekte poging om bang te kunnen zijn. En het is me opgevallen dat ik dat niet kon, ik was bang maar ik kon dat niet bang zijn. En dat leert mij om bang te zijn maar om toch in het contact te blijven. Om niet naar een beheersing te grijpen. Om niet naar een narcistisch iets te grijpen, waarin ik uit de gelijkwaardigheid stap. Want we zijn al niet gelijk, dat zijn we niet. Een patiënt is niet gelijk aan mij. De maatschappij is niet gelijk. Er zit geen gelijkheid, wel een gelijkwaardigheid. Maar als je bang bent ga je heel makkelijk die gelijkwaardigheid uit en de ongelijkheid installeren. En iets doen met de anderen, die te reduceren tot iets. Maar dat zijn eigenlijk dingen om iets op afstand te houden. Het anders-zijn van de ander op afstand te houden. En dus de arbeid om bang te kunnen zijn, helpt daar ook wel in." (Arnie)

"De nabijheid en de afstand die zit in mijn attitude en hoe dat ik mij opstel ten aanzien van mensen. Het is niet dat ik mij constant aan het afvragen ben, hoe is dat met de afstand/nabijheid. Neen, ik neem een positie in op de manier waarop ik daar ben. Dus daar zit een zekere afstand en nabijheid hoort daarbij. Vanzelfsprekend in die positie. Het voordeel van de setting is natuurlijk, niemand kan weg. Wij kunnen zelfs niet nadat er incidenten zijn, mensen wegsturen. Je blijft altijd op een bepaalde manier nabij. Wat dat wel is, is dat je ontvankelijk blijft voor vragen die komen. Of hier bijvoorbeeld in de praktijk. Soms zeggen

mensen, 'ik kom niet meer.' En dan drie jaar later toch wel weer terug. Naar aanleiding van iets. Een vraag of een verlangen. Een beschikbaarheid, een soort beschikbaarheid om daar te zijn, die ruimte aan te bieden om dat te doen. En als mensen dus willen weggaan, ja dan is dat hun goed recht. Als je met mij gewerkt hebt, kun je altijd terugkomen. Ik denk dat dat te maken heeft dat ik gewoon werk met veel mensen die terugkomen. Dat is ook persoonlijk, ik geef wel voorrang aan mensen waar dat ik al mee gewerkt heb en die terugkomen. Maar ik ga ook niet achter mensen zitten. Als ze weg zijn, zijn ze weg. En als ze terugkomen is omdat ze zelf willen terugkomen. En ik zeg ook altijd dat ze welkom zijn, als mensen weggaan, zeg ik altijd 'je bent altijd welkom. Je weet waar dat ik zit.' Maar ik ga zelf niet achter mensen achterlopen, en dat is omdat ik zoveel met psychose werk.” (Anna)

“En ge hebt, denk ik ook, een ethische plicht, maar daarvoor heb je instrumenten, supervisie, analyses, werk, ontmoetingen met andere collega's, iemand die u af en toe wat schoppen onder uw kont geeft, om ook te maken dat je met uwen eigen broel een ander niet ambeteert.” (Harry)

Authentiek zijn en in functie staan sluiten elkaar niet uit. De functie van zorgverleners geeft een kader waarbinnen ze zichzelf opstellen in het contact. Het kan gezien worden als een hoedanigheid die een houvast biedt. Binnen het kader van deze hoedanigheid zichzelf kunnen zijn, dat is authenticiteit. Uit de paragraaf van Anna blijkt dat haar aanwezigheid ‘bekaderd’ is en dat ze binnen dat kader is ze wie ze is. Noach geeft aan dat een bepaald kader maar kan werken als een persoon hierin zichzelf kan zijn.

“Mijn aanwezigheid in die ontmoeting, is niet heel vrij. Die bestaat vanuit mijn functie. Ik ben niet hoe dat ik buiten mijn functie ben in die ontmoeting. Ik ben veel van mijn eigen in die ontmoeting. Want ik kan mijn eigen ook niet zo goed wegsteken. Dat komt er nu wel een beetje bij. Ik ben veel van eigen in de ontmoeting, maar ik ben wel niet gewoon mijn eigen altijd. Het feit dat ik dat werk doe, vraagt wel dat je op een bepaalde manier in die ontmoeting zit. En dat aspect, ik ben geen fan van de term tegenoverdracht want voor mij is overdracht alles dus ook wat dat je in de literatuur als tegenoverdracht zou beschrijven, daar ben ik niet zo'n fan van om dat mee terug binnen te brengen. Je moet verdragen maar je moet niet alles afreageren. Dat is niet de bedoeling. Het gaat over dienstbaarheid. Ik ga gaan werken, dat is mijn functie om dat daar te gaan doen. Dus ik ben dienstbaar ten aanzien van die mensen en van de plaats en van wat dat er is. En het is niet de bedoeling dat ik mij daar zit af te reageren op alles en iedereen omdat ik ambras heb gemaakt of omdat ik niet geslapen heb, of allee veel ergere dingen, maar dat is het niet. Dat is niet waarvoor ik betaald wordt. En als het nuttig is soms, dan gebeurt het. Maar dat is echt uitzonderlijk.” (Anna)

“Het is niet ideologisch dat het werkt. Het heeft echt te maken met... je kan hier... het kan hier maar werken voor de kinderen als hier mensen werken die zo willen werken. Maar dat is niet omdat dat hier een beter behandelplan is dat dat hier beter werkt. Moesten hier plots vijf mensen binnenkomen die denken wat is dat hier allemaal ? Dat zie ik allemaal niet zitten... dat behandelplan en heel die filosofie zou nog altijd dezelfde blijven en of niet het zou gewoon in mekaar storten. Dus het moet toch een soort van incorporatie krijgen, de filosofie mag niet iets zijn dat aan iemand opgelegd wordt, het moet ook iets zijn dat uit iemand komt.” (Noach)

Authenticiteit blijkt overigens een belangrijk element binnen de ontmoeting. Aangezien ontmoetende zorgverleners toch ook gewoon mensen zijn, lukt het hen niet altijd om alles te verdragen. Vanuit een authenticiteit kunnen ze het gewoon zeggen tegen de mensen wanneer ze iets niet (meer) verdragen. Er volgen drie voorbeelden uit de praktijk. Het valt op dat in de drie illustraties de eigen grenzen helder worden aangegeven “ik kan nu niet” of “ik wil nu nog niet”. Dit valt terug te koppelen aan het thema’s ‘veiligheid’ en ‘onvoorwaardelijke acceptatie’: begrenzingen ontstaat vanuit de opbouw aan een gedeelde grond. Wanneer zorgverleners grenzen aangeven (door te zeggen dat ze de arbeid even niet aankunnen), getuigt dit juist van een aanhoudende arbeid.

“Zeggen van ‘sorry maar dit kan ik nu niet’ dat is oké. Maar dan moet je het wel zelf voelen. Ik heb vandaag nauwelijks kunnen slapen, hier is nu een patiënt die is manisch-depressief, psychotisch maar die is heel agressief in zijn claimend zijn, in het afdwingen van contact. Dus ik was hier nog niet binnen en die staat aan mijn deur. En dan zeg ik dat tegen hem, dan zeg ik ‘sorry, ik heb vannacht niet geslapen, vandaag kan ik het niet jong. Sorry ik ben ook maar een mens’. En dan zegt hij ‘Ah oké’ en dan laat die mij doen. Ik heb er deze week ook al genoeg gesprekken mee gehad, dus ik heb die positie ook verdiend.” (Arnie)

“Dat lukt niet altijd hé. Want soms is er een keer iets waardoor dat je dat efkes niet meer kunt verdragen. Soms kun je dat zelfs gewoon zeggen, alleee als er iets is, tegen hen. Meestal kun je dat eigenlijk gewoon zeggen tegen de gasten zelf: ‘Ik kan er niet meer naar luisteren’.” (Anna)

“Een klassiek voorbeeld, als iemand echt agressief wordt naar iemand van ons of evengoed naar andere gasten of naar mij een keer iemand, dan echt kwaad, dat ik schrik had. En bedreigend en vuisten tegen de muur naast mij zo. Ja, dan moeten ze de volgende dag effe niet afkomen. Als ze dan de volgende dag ‘ja weettewel gisteren’ dan zeg ik ‘gast, echt waar, volgende week, maar ik wil u nu nog niet zien.’ Dat ik ook gekalmeerd ben. Dat iedereen wat kalmer is, dan lukt dat wel, misschien de week daarna. En meestal is dat zo.” (Anna)

Als werkinstrument laat authenticiteit zich niet enkel gelden wanneer zorgverleners iets niet kunnen verdragen, het komt in het algemeen van pas. Willen ontmoetende zorgverleners een plaats

vrijwaren waarbinnen mensen in hun eigenheid kunnen verschijnen, dan geldt dat sowieso bij uitbreiding voor zichzelf. Aangezien de arbeid eruit bestaat om in contact te treden, horen ontmoetende zorgverleners dit zelf ook te doen. In de eerste passage blijkt wederom hoe het verschijnen in contact met authenticiteit, neerkomt op een aanhoudende arbeid. Door Noach wordt dit uitdrukkelijk uitgelegd. Hierna verruimt hij de blik en geeft hij te kennen dat zorgverleners zich enkel maar authentiek kunnen opstellen als ze zelf niet in een keurslijf worden gedwongen door instanties van hoger af. Met Harry's woorden wordt duidelijk hoe zorgverleners in de praktijk zelf ook aanhaken bij de ateliers.

“Authentiek wil niet zeggen dat je transparant zijn, maar dat je aanvoelt, wanneer is het goed om transparant te zijn, wanneer niet. Maar dat je wel authentiek kunt zijn in het contact. En dat je dat kunt benoemen van ‘nu moet ik toch ook effe aan de rem trekken’. Want dat zorgt ook voor veiligheid. Dat zeggen we ook tegen onze verpleging, ‘benoem het als je bang bent. Doe niet alsof je niet bang bent, als je het zijt. Zeg dat dan: ‘Als jij zo rondloopt dat maakt mij bang, jij loopt hier altijd met gebalde vuisten rondjes te lopen en te stompen, dat maakt mij wat bang. Is het oké dat ik u aanspreek?’ Benoem dat.’ Want dan zegt hij vaak ‘ow, ik wil u niet bang maken, het gaat niet over u hé. Het gaat over, de Amerikanen zijn bezig hé.’ Ik zou durven zeggen, zelf ook als ander te verschijnen aan de anderen. Dat heeft er ook iets van... Hier moet je ook in uw anders-zijn kunnen verschijnen. Dat zeggen we ook tegen het personeel ‘wees wie dat je bent’. Als je van metal houdt en we zitten hier te koken en jij doet mee, zet dan uw metal muziek op. Als er iemand gepassioneerd is over kantklossen, dan zeggen wij ‘pak het mee en kantklost hier’. Zijt wie dat ge zijt. Want het is in uw anders-zijn dat zij durven komen aanhaken en dat dat iets doet. Maar dat maakt ook dat zij dat ook gaan durven doen. Dus het is ook iets dat langs twee kanten werkt.” (Arnie)

“Dat wil natuurlijk in ons geval zeggen, als wij willen dat de kinderen hier hun eigenheid mogen bewaren, kan het niet anders dan dat de volwassenen die hier komen werken op dezelfde manier het gevoel moeten hebben dat ook zij hun eigenheid kunnen bewaren. Dus het heeft ook te maken met de verhouding, met de zogenaamde hiërarchische verhouding in een voorziening. Als natuurlijk een team in een keurslijf gedwongen wordt door het niveau boven hen, dan is het natuurlijk niet mogelijk. Dus alles is een afspiegeling van alles hoor. Dus, als wij willen waarmaken dat kinderen hier op hun eigen manier hun weg kunnen zoeken dan geldt dat eigenlijk bij uitbreiding voor iedereen. Zowel wie hier werkt, als wie hier naar school komt heeft hier eigenlijk op net dezelfde manier het gevoel kunnen hebben dat die hier op zijn eigen manier kan komen en zijn ding doen.” (Noach)

“Ja, ik ben toch psycholoog, ik zie mensen in een bureau, maar ik zie mensen ook helemaal niet in een bureau, ik zie ze ook in de gangen, ik ben ook een kookatelier aan het verzorgen, ik ga soms mee zweten in de sport, ja, ge zijt dus niet de typische bureaupsychooloog en de

dokter is ook niet alleen maar de mens die pillen voorschrijft. Daar spelen wij ook heel erg mee, maar dat maakt ook iets mogelijk of dat opent iets.” (Harry)

Samengevat, de functie van ontmoetende zorgverlener houdt twee hoofdtaken in: het veilig houden en het verdragen. Binnen deze hoedanigheid kunnen zorgverleners authentiek zijn. Allereerst biedt de authenticiteit zorgverleners de kans om het te openlijk zeggen wanneer het niet (meer) lukt om iets te verdragen. Hiermee kunnen ze het eigen onvermogen juist gebruiken binnen de arbeid van de afstemming: ze geven hun grenzen helder aan en blijven zo zoeken naar een dragelijke gedeelde grond voor iedereen. Door authentiek te zijn, kan de ontmoetende zorgverlener met zijn eigenheid in contact treden, wat een grondvoorwaarde als men tot een gedeelde grond probeert te komen.

DE THEMATISCHE KAART IN WOORDEN

Ter verduidelijking van de onderlinge verbanden tussen de thema's, wordt de thematische kaart (hieronder nog eens weergegeven) bondig in woorden verklaard.

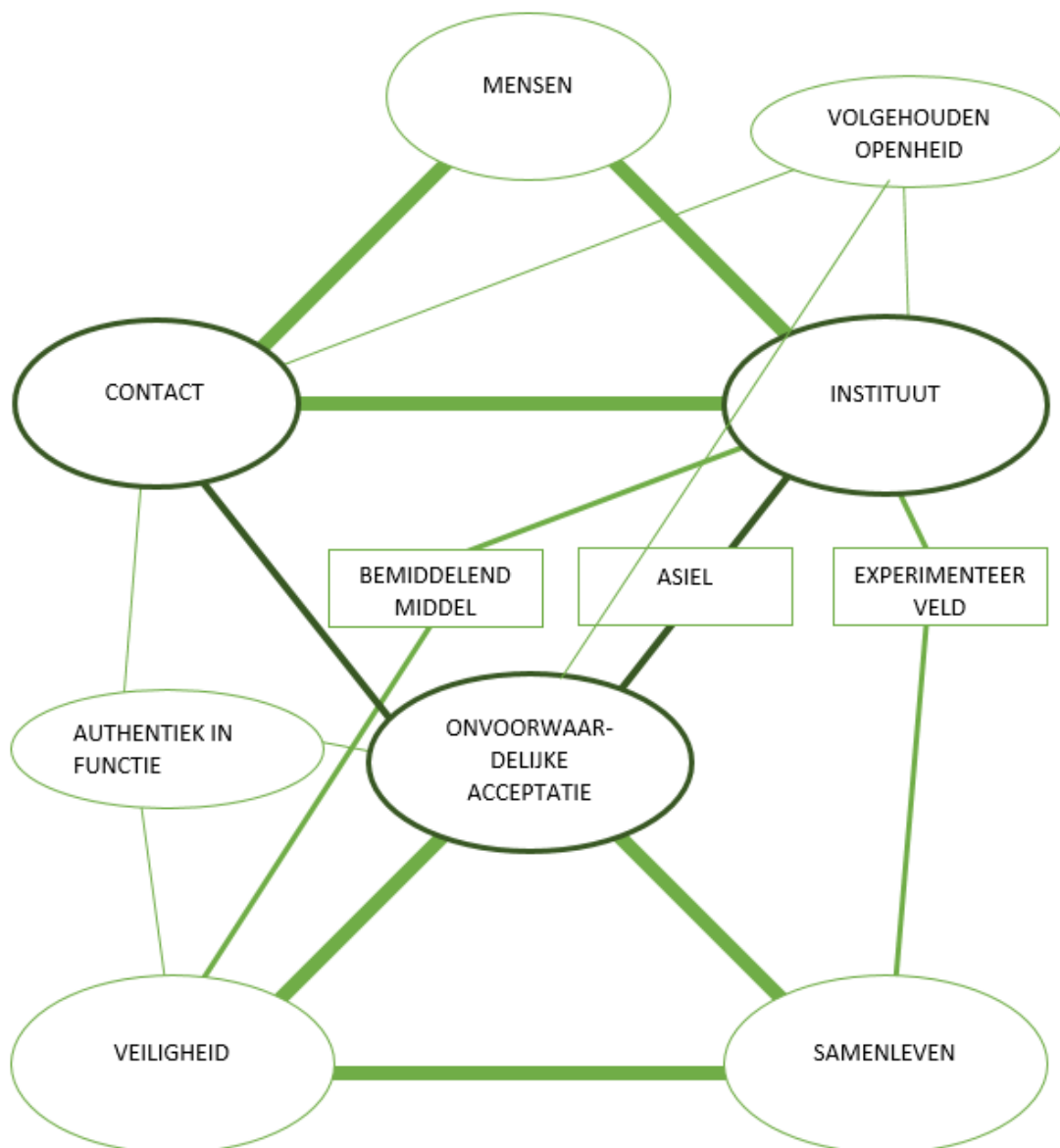
Ontmoetende zorgverleners ontvangen mensen die gehavend zijn in de dimensie van het contact. Hierdoor beschouwen ze het contact niet als een evidentie, maar als iets wat om een arbeid vraagt. Langs de kant van de ontmoetende zorgverlener bestaat deze arbeid uit een voortdurende afstemming, oftewel een aanhoudend ontvangst. De afstemming om tot iets gedeelds te geraken, gebeurt langs het gebeuren. Dit gebeuren wordt door het instituut georganiseerd. Het instituut dient zodanig geregeld te worden dat het zich aanpast aan een persoon én dat het een structuur aanreikt waar een persoon zich vrij tot kan verhouden. Doorgaans worden er ateliers, activiteiten, uitstappen en vergaderingen aangeboden. Deze instituties bemiddelen het contact uit de dualiteit, wat een beveiliging installeert. Daarnaast ontplooit het instituut zich tot een asiel. Hier luidt de belofte van de onvoorwaardelijke arbeid om in contact te treden. De asielfunctie kapselt de onvoorwaardelijke acceptatie in. Ten derde beschouwen ontmoetende zorgverleners het instituut als een experimenteerveld, waarin mensen via de instituties experimenteren met de manieren waarop ze in contact treden. Dit hangt samen met het samenleven binnen een instituut.

De onvoorwaardelijke acceptatie is de voedingsbodem voor de organisatie binnen een instituut en voor de benadering van het contact door ontmoetende zorgverleners. De problematiek ligt binnen het contact en het contact is iets wat zich afspeelt tussen mensen onderling en tussen mens en omgeving. De problematiek wordt bijgevolg aanvaard als iets van het iedereen (patiënt, zorgverlener en instituut) en via het geïnstitutionaliseerde gebeuren proberen ontmoetende zorgverleners een weg te banen naar iets gedeelds. Deze onvoorwaardelijke acceptatie is niet zo luchthartig als het klinkt en vergt veel verdraagzaamheid.

Vanuit de onvoorwaardelijke acceptatie blijft men zoeken naar grenzen die een veiligheid bieden waardoor iedereen er op zijn manier kan zijn binnen de gedeelde grond van het contact en van de samenleving. De begrenzing komt dus voortdurend tot stand in de collectieve grond van de samenleving en in het individueel contact.

Ontmoetende zorgverleners zijn authentiek binnen dit individueel contact en kunnen aangeven wanneer een persoonlijke grens wordt overschreden. Juist doordat ontmoetende zorgverleners in hun eigenheid kunnen verschijnen, kan een gedeelde grond worden opgebouwd. De belangrijkste functies binnen het beroep van ontmoetende zorgverlener zijn het waarborgen van de veiligheid en verdraagzaam zijn.

Om iemand onvoorwaardelijke te aanvaarden is een open plaats nodig voor diens onbevattelijke eigenheid, zowel binnen het instituut als binnen het contact. Deze volgehouden openheid bekomen ontmoetende zorgverleners door iedere dag opnieuw te beginnen en aandachtig te zijn voor de vervreemdende neigingen binnen het instituut en binnen het contact.

CONCLUSIE EN DISCUSSIE

In deze masterproef wordt onderzocht hoe Institutionele Psychotherapie in de praktijk plaatsvindt. Om hier een antwoord op te kunnen bieden werd een kwalitatieve studie opgezet waarin ontmoetende hulpverleners werden bevroegd over hun inzichten en ondervindingen aangaande de dagelijkse praktijk binnen een instituut. Hun antwoorden werden aan de hand van een thematische analyse verwerkt en zodoende in een thematische kaart gesmolten. Vanuit de bekomen resultaten zullen de drie deelvragen beknopt worden besproken en daarna aan elkaar worden geregen om een antwoord te verschaffen op de overkoepelende onderzoeksvraag.

De eerste deelvraag behandelt het instituut binnen de Institutionele Psychotherapeutische praktijk. Het instituut organiseert het klimaat van ontmoetingen, wat erop neerkomt dat het instituut zo wordt ingericht dat er van alles kan gebeuren. Deze bedrijvigheid komt tot stand door middel van instituties. Zo zijn er dagopeningen, ateliers, activiteit, uitstappen en vergaderingen. Daarnaast worden er ook individuele contactmomenten ingelast. Ontmoetende zorgverleners organiseren het instituut op zo'n wijze dat de structuur dingen aanbiedt, het gebeuren laat gebeuren, en mensen zichzelf hierin vrij kunnen plaatsen. De aanwezigheid van mensen binnen de instituties is bijgevolg niet verplicht. Met zo'n inrichting van het instituut, worden drie functies verwezenlijkt. Al deze functies staan in betrekking tot het contact, aangezien het instituut wordt georganiseerd om contact mogelijk te maken. Allereerst biedt de werking van het instituut een derde punt: ontmoetende hulpverleners grijpen het instituut aan als omleidingspunt om binnen het contact niet in een dualiteit te verzanden. Dit gebeurt op twee niveaus. In de algemene werking capteren de ontmoetende zorgverleners hun weten en verlangen, waardoor het niet aan de mensen zelf wordt geadresseerd. Daarnaast dienen de instituties binnen de werking ook als mediërende instantie: langs het gebeuren, geïnstalleerd door de instituties (i.e. de ateliers, activiteiten en vergaderingen) verloopt het contact. De tweede institutionele functie is die van een asiel. Een asiel wordt beschouwd als een plaats waar ontmoetende zorgverleners beloven mensen blijvend te ontvangen, wat in de praktijk betekent: onophoudend oog en oor hebben voor de noden van mensen. Dit getuigt van een onvoorwaardelijke aanvaarding van iemand. De laatste en derde functie is die van experimenteerveld. Het experiment waartoe het instituut zich leent, is het maken van contact. Ontmoetende zorgverleners geven aan dat dit zowel in individueel (één op één) als in collectief verband gebeurt. Het collectieve ontplooit zich in het samenleven van mensen en in de gemeenschappelijke instituties. De instituties bemiddelen dus niet enkel een contact, al doende worden ook handvaten aangeboden waarmee mensen kunnen experimenteren met verschillende uitdrukkingvormen. Dat een instituut dient als een laboratorium voor contact, laat zich ook merken in de effectieve ruimtes van een instituut. Deze belichamen namelijk meerdere hoedanigheden.

De tweede deelvraag betreft de hoedanigheid van ontmoetende zorgverleners en hoe zij zich opstellen in de praktijk. Ontmoetende zorgverleners geven aan mensen voortdurend te ontvangen, wat wordt begrepen als een aanhoudende afstemming op mensen. Deze ontvankelijkheid gaat gepaard met veel verdraagzaamheid: men moet zowel de persoon met zijn problematiek verdragen als de eigen angst. Hiermee wordt meteen de eerste taak van een ontmoetende zorgverlener duidelijk: een dienstbaarheid aan de dag leggen om een ruimte te vrijwaren binnen zichzelf en binnen het instituut voor een persoon, ongeacht wie die persoon is en wat die persoon doet. De ontmoetende zorgverleners bewaken deze ruimte met een volgehouden openheid, een gekoesterde verwondering en een onderhouden ontvankelijkheid. In de praktijk komt het erop neer dat ontmoetende zorgverleners trachten elke dag opnieuw te beginnen: openstaan voor wie iemand nu is (en iemand dus niet verstenen in wie die gisteren was of in het beeld dat men van die persoon heeft opgebouwd). Dit neemt niet weg dat doorheen de tijd en doorheen het gebeuren, een gedeelde grond ontstaat van meegemaakte momenten en dat deze gedeelde grond gekoesterd wordt.³ Naast de ontvankelijkheid, is de andere hoofdtaak van ontmoetende zorgverleners instaan voor de veiligheid van iedereen. Ontmoetende zorgverleners bewerkstelligen dit door uit de dualiteit te blijven. Hiervoor hanteren ze verschillende instrumenten: de instituties (hierboven al besproken), hun eigen aanwezigheid (de-escalatie) en de verwijzing naar grondregels. Wanneer een grondregel overschreden wordt, zijn er ontmoetende zorgverleners die een terugkoppeling maken naar het uniforme met een tijdelijke verwijdering en er zijn ontmoetende zorgverleners die in de arbeid blijven. De twee plichten (verdraagzaamheid en veiligheid) komen meerdere malen aanbod in interviews met de woorden: niet gelijk, wel gelijkwaardig. De gelijkwaardigheid beklemtoont de onvoorwaardelijke aanvaarding: iedereen heeft evenveel bestaansrecht in wie die is. Toch zijn zorgverlener en patiënt niet gelijk: de zorgverlener staat in het contact met een hoedanigheid (i.e. de veiligheid garanderen en zich onvoorwaardelijk afstemmen). Binnen het contact is de aanwezigheid van een zorgverlener, afgebakend door hun hoedanigheid, authentiek. Authenticiteit is namelijk een noodzaak om contact te kunnen maken en biedt de beveiliging om binnen het contact de eigen grenzen aan te geven. Kortom, de arbeid van de ontmoetende zorgverleners bestaat eruit om in contact te treden. Dit doen ze door in hun hoedanigheid hun eigenheid te bewaren en door de plaats van de ander leeg te laten zodat die in zijn eigenheid kan verschijnen.

De derde deelvraag be vraagt het samenleven binnen de Institutionele Psychotherapeutische praktijk. Een samenleving speelt zich af op de collectieve grond. Deze gedeelde grond refereert aan de dimensie van het contact, namelijk het contact tussen een persoon en zijn omgeving. Wederom benaderen de ontmoetende zorgverleners deze gedeelde grond met een voortdurende arbeid van

³ Een zijpad van de onderzoeker: ook de gedeelde grond van het contact kan beschouwd worden als een structuur. De eerder opgebouwde gedeelde grond kan een houvast bieden, oftewel een beveiligend aanknopingspunt. In plaats van afbreuk te doen aan de bewegingsvrijheid van een persoon, is de gedeelde grond een middel om zich blijvend af te stemmen op elkaar.

afstemming. Mensen nemen een actieve positie in binnen deze collectieve grond. Allereerst hebben ze de verantwoordelijkheid om tot afspraken te komen die het samenleven voor iedereen leefbaar houdt. Daarnaast zijn ze betrokken bij de zorg voor de collectieve grond door taken op zich te nemen. Ontmoetende zorgverleners halen meerdere voordelen aan van de collectieve grond. Allereerst werkt het therapeutisch om een plek te vinden binnen een samenleving.⁴ Daarnaast is het een dankbaar werkinstrument om in contact te blijven met psychotische mensen en mensen in crisis zonder in de dualiteit te verzinken. In het samenleven worden mensen namelijk geraakt, wat openingen biedt tot een arbeid om in contact te komen. Zo voorziet de samenleving continu kansen op een arbeid ongeacht de aan- of afwezigheid van bepaalde individuen. De sfeer binnen een samenleving wordt bepaald door de kleine dingen, de banaliteiten, die binnen een doorsnee werking gereguleerd worden door protocol of gewoonte. Deze alledaagse banaliteiten zijn namelijk de getuigenissen van het feit of de arbeid van het samenleven en het afstemmen effectief wordt aangegaan. Deze doordeweekse zaken laten zich dan ook niet standaardiseren. Hiernaast wordt wel binnen een afdeling een standaard structuur aangeboden. Deze structuur is geen vereiste, maar wel een handvat om tot een aansluiting te komen. De structuur binnen de samenleving wordt door ontmoetende zorgverleners benoemd als de ritmiek, i.e. inrichting van de ochtendmomenten, de regeling van de instituties, ...

De drie deelvragen worden aan elkaar geknoopt om een overkoepelend antwoord te bieden op de onderzoeksvraag over de praktijk van Institutionele Psychotherapie. Ontmoetende zorgverleners zetten in op het maken van contact. Dit contact omvat twee dimensies: de individueel gedeelde grond tussen een persoon en een zorgverlener én de collectief gedeelde grond tussen een persoon en de omgeving. Om tot een contact te komen (op één van de twee dimensies of op beide dimensies) is een arbeid nodig, namelijk een voortdurend verwelkomen, een aanhoudende afstemming, een onderhouden ontvangen van de ander. Met de ateliers, activiteiten, ochtendmomenten, uitstappen en vergaderingen wordt het instituut zo georganiseerd dat deze arbeid kan plaatsvinden en dat contact kan worden bekomen. Dit noopt tot het aanbod van een structuur (i.e. de installatie van een houvast) om zo de bewegingsvrijheid van mensen te vrijwaren. In deze beweging kan iemand verschijnen als wie die is en daarenboven aanvaard worden in wie die is. Deze onvoorwaardelijke aanvaarding ligt aan het fundament van de hoedanigheid van het instituut, de zorgverlener en de samenleving. Wat ons brengt bij het besluit: in de praktijk bestaat Institutionele Psychotherapie eruit mensen onvoorwaardelijk te aanvaarden.

⁴ Noot van de onderzoeker: door iets te betekenen binnen de collectieve grond, kunnen mensen zichzelf betekenen.

Betreft de bredere context van de bekomen resultaten, verwijst de onderzoeker U met plezier naar 'de inleiding', waarin de bakens van de Institutionele Psychotherapie één voor één worden overlopen. (Voilà, zo zijn de cirkel en de masterproef rond.)

De doelstelling van deze studie is om de lezer te onthalen binnen het denkkader van de Institutionele Psychotherapie dat voortdurend ontstaat in de arbeid van alledag. De hoop was om via de inkijk in de praktijk, de lezer te ontvangen binnen dit onbevattelijke want nooit stilstaande denkkader. Of het onderzoek daarin is geslaagd, dat kunt enkel U weten. Bent U geraakt?

Binnen het onderzoeksveld van de Institutionele Psychotherapeutische praktijk ontbreken nog studies naar de ondervindingen van mensen voor wie de instituten worden opgericht. Aangezien het een praktijk betreft waarin men zich voortdurend hoort aan te passen aan de ze mensen, kan de leemte binnen het onderzoeksveld als een groot gebrek worden beschouwd. Een kwantificering van dit model lijkt de onderzoeker geen gepast traject voor toekomstig onderzoek. De Institutionele Psychotherapie is een denkkader dat zijn kracht put uit het feit dat het zich niet laat vastzetten in een kwantificeerbaar model. Hoogstens en nauwelijks laat het zich beschrijven in een masterproef.

Deze studie kent zijn gebreken. Het eerste gebrek schuilt in de ontwrichting van de woorden van de ontmoetende zorgverleners. Binnen elk gesprek met een ontmoetende zorgverlener, dook een eigen narratief op. Elk narratief kende een andere stroom met een andere taal, andere klemtonen en andere verbanden. Het was lastig om iedere stroom, klinisch in stukken te hakken om met de brokstukken een overkoepelende narratief te bricoleren. Toch is er uiteindelijk een stroom gevolgd, een samenhangend en logisch narratief. Laat ons wel wezen, dit coherente denkpatroon is niet dé waarheid van de Institutionele Psychotherapie. Wel is het een waarheid, een waarheid gedestilleerd uit een ontmoeting met zes ontmoetende zorgverleners, de wetenschap en mijzelf als onderzoeker. Binnen deze waarheid, vond ik het van immens belang om zo veel mogelijk de oorspronkelijke woorden te laten spreken. Ik beschouw het als mijn ethische plicht tegenover de ontmoetende zorgverleners, tegenover de Institutionele Psychotherapie, tegenover de wetenschap, om het overkoepelende narratief voornamelijk te laten opborrelen uit hun taal. Daarom werd er binnen deze masterproef nauwgezet, letterlijk en exhaustief geciteerd.

Een tweede gebrek binnen deze studie is dat enkel verbale data kon worden verwerkt, terwijl ook non-verbale gegevens veelzeggend zijn. Aangezien ik in ieder instituut ben ontvangen, kon ik telkens de sfeer opsnuiven en kon het toeval de vrije loop gaan. Om wat mij hierbij is opgevallen toch beknopt weer te geven, wordt deze paragraaf ingelast. Zo werd ik, toen ik aankwam op de school van Noach, verwelkomd door een jongen die me vroeg wat ik kwam doen. Toen ik hem vertelde op zoek te zijn naar Noach van Ararat, nam hij het initiatief mij de weg te wijzen. Hoewel we omringd waren door volwassenen, was er niemand die deze ontmoeting verstoorde door in te grijpen, niemand die het gesprek overhevelde naar 'iets tussen volwassenen'. Wanneer Noach spreekt over kinderen die

een actieve rol innemen, dan gaat het (onder andere) over dit moment. Iets kleins op het eerste zicht, maar er schuilt een wereld van betekenis in. Noach was niet te vinden op zijn bureau, en dus zette ik mijn zoektocht verder. Onder mijn voeten opende de school zich als een huis van ontmoetingen. In de schooltuin passeerde ik kippen en na wat door te wandelen botste ik op een jongen en een man die ijverig met hout bezig waren. Wanneer ik hen vroeg of ze Noach hadden gezien, nam de jongen het woord. Het besef begon te dagen dat dit niet louter een school voor kinderen was, maar vooral ééntje door kinderen. Wat later kwam ik terecht in de keuken waar zowel kinderen als volwassenen aan het werk waren. Ik verwonderde me over de ongedwongenheid van de school, die me meteen tot een ontdekkingsstocht uitnodigde. Hoewel ik misschien niet thuishoorde op deze plek, was ik er wel meteen thuis. Niemand die mij vragend aankeek of mijn ontdekkingsstocht onderbrak: zij waren er en ik was er, en dat was goed zo. Ook op Arnie zijn werkplaats had ik hetzelfde voor: wanneer ik hem niet vond en al zoekend op de dool ging, was er niemand die mij argwanend vroeg wat ik daar deed. Wanneer ik mensen de weg vroeg, wist ik niet of het patiënten of zorgverleners waren die mij een antwoordden. Daarnaast herinner ik me nog levendig hoe ik op mijn eerste stagedag in de gevangenis in de dagzaal stond en Anna snel nog iets uit haar bureau moest halen. Ze zei me dat de gevangenen zouden gaan binnenstromen en lachte dat dit normaal was. Vervolgens liet ze me alleen achter. Mijn eerste ontmoetingen met 'de gasten' was niet onder een controlerend oog van een stagementor, maar was zoals ontmoetingen horen te zijn in de onbevangenheid van een moment. Met deze voorbeelden hoop ik aan te geven dat de Institutionele Psychotherapie zich meteen laat voelen, in de kleine dingen, in de vanzelfsprekendheden, in de attitudes van mensen. Meer dan dat deze zaken in woorden worden gewrongen, worden ze geleefd. Ook de inrichting van een instituut spreekt meer dan woorden. Midden in Noachs bureau staat een grote zandtafel te pronken, en daarnaast in hoeken en kantjes: een tafel met potloden, speelgoed, kinderboeken,... Als Noach het heeft over een kind dat zelf zijn omgeving kan maken, dan heeft hij het over de zandtafel die daar verwelkomend staat om een gebeuren te laten gebeuren. Zelfs in de dagzaal van de gevangenis, zijn de ontmoetende zorgverleners erin geslaagd om een uitnodigend aanbod te voorzien: een pingpongtafel, een biljarttafel, een spelletjeskast, een zelfgemaakte spelletjesbak en een hometrainer. Tijdens het eerste kennismakingsgesprek met K., voor ik aan mijn stage in de gevangenis begon, wist ik dat het goed zat nog voor er één woord werd gewisseld. Toen ik binnenkwam in zijn bureau, kon ik niet naast de meterslange ingekaderde poster van 'Natural Born Killers' kijken. En zo werd ik vanaf de eerste seconde ontvangen in mijn eigen omgeving. Wanneer in een instituut kantjes en hoekjes bestaan en ontstaan, loert de ontmoeting om de hoek.

Het andere gebrek van de studie, is de studie op zich. De ontmoeting herbergt in haar essentie de naïviteit van aandacht, de versmelting van begrip en onbegrip. Deze ontstaat enkel bij de gratie van toeval, en bij het verdragen van de onmogelijkheid te beheersen. Een masterproef beschouw ik als een verwoede poging wel te beheersen. De apotheose van een universitaire opleiding Psychologie aan de Ugent is het indammen van de realiteit tot een kant-en-klare behapbare portie waarin het

toeval wordt verbannen naar het Oord van Ongepast. Het doet me denken aan wat Verhoeven (1967) schreef: *“Het zou heel goed kunnen zijn dat niet alles wat zo keurig georganiseerd en zo duidelijk van doelstellingen voorzien is, ook werkelijk betekenis heeft en dat dingen in onze cultuur meestal absurder zijn naargelang zij perfecter georganiseerd en geïnstitutionaliseerd zijn. Dan kan de verwondering, die tot denken leidt, zich ook als onbehagen aandienen. Algemene ontwikkeling heeft niets te betekenen. En dat is nog zacht uitgedrukt. Nauwkeuriger geformuleerd zouden we moeten zeggen dat algemene ontwikkeling niet alleen geen positieve betekenis heeft, of zomaar onschuldigheid helemaal niets betekent, maar dat het een enorme negatieve kracht is. Algemene ontwikkeling is namelijk het scherm waarmee de middelmatigheid op haar plaats wordt gehouden en voor een inval vanuit de realiteit behoed wordt. Zij maakt vicieuze cirkels van de vanzelfsprekendheid dicht en beschermt die dichtheid. Zij is een schijn van oppervlakkige kennis.”*

Een masterproef beschut mensen voor een inval vanuit de realiteit: het reglement (van welgeteld veertien pagina's) duldt geen barsten waaruit een frisse wind frivool de boel kan opschudden. Het metselt de opening tot het onverwachtse potdicht. En zo draait het excuus van dit reglement, namelijk de wetenschap, rond haar eigen as. Hierin schuilt de onverdraagzaamheid van de universiteit (en in het verlengde van de wetenschap) tegenover een wereld buiten de eigen wereld. De ontmoeting tussen het zo-zijn en het anders-zijn wordt onverbiddelijk de rug toegekeerd. Dit hoeft op zich geen probleem te zijn. Wel bleek het voor mij een probleem, wanneer ik over ontmoeting wou schrijven. En toch, ben ik binnen de strikte regelgeving van deze masterproef (geboren uit de geslotenheid van de wetenschap) erin geslaagd te ontmoeten. Dat heb ik te danken aan de zorgverleners, die mij stuk voor stuk tijdens een wereldwijde pandemie in levende lijve hebben ontvangen (wat volgens mij meer dan boekdelen of thematische analyses spreekt). Dankzij hen schuilt er zelfs iets van een ontmoeting in deze thesis, die ik al bij al ben gaan beschouwen als een voortvloeiende uit de antithese van de ontmoeting. Ook de wonderbaarlijke mensen van Vleugel Flipperflapper moeten nu vernoemd worden (ieder onbevangen moment is een wonder en dus mag het een wonder heten dat zij onbevangen momenten zelfs op de meest bevangen plaats laten doorgaan). Door hen leeft de ontmoeting (hoewel deze bewusteloos is geslagen) in deze thesis, al is het maar omdat ze mij zijn blijven ontvangen. Enkel zo, omdat er plek was waar ik kon zijn en mensen waren die mij ontmoetten, is het mij uiteindelijk toch gelukt om het universitaire instituut tegemoet te komen in zijn beoogde finaliteit. Ook dat mag een wonder heten (hoewel hier geen sprake is van onbevangenheid). Tot slot nodig ik de lezer uit tot een kijkje in mijn addendum, zodat U mij nu ook kunt ontmoeten.

REFERENTIELIJST

- Bagemihl, B. (1999). *Biological exuberance: Animal homosexuality and natural diversity*. Macmillan.
- Billiet, J., & Waege, H. (2010). *Een samenleving onderzocht: methoden van socialwetenschappelijk onderzoek*. Antwerpen: De Boeck.
- Billiet, L. (1996). *Het gebroken oor: Lacan voor de kliniek van de psychose*. Gent: Idesca.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101. doi: 10.1191/1478088706qp063oa
- De Bisschop, J. (2009). Ruimte scheppen voor de ontmoeting: Het onmogelijke ontmoeten. *Psychoanalytische Perspectieven*, 27(1-2), 9-33.
- De Block, A., & Adriaens, P. (2012). Evolutietheorie, functies en het ziekteconcept. In D. Denys & G. Meynen (Eds.) *Handboek psychiatrie en filosofie* (pp. 31-51). Utrecht: De Tijdstroom
- De Kock, L. (2021, 23 juli). Geesteszieken belanden weer vaker in gevangenis. *De Standaard*.
- Decorte, T., & Zaitch, D. (2010). *Kwalitatieve methoden en technieken en de criminologie*. Leuven: Acco
- Denys, A. (2014-2015). *Institutionele psychotherapie in Vlaanderen in tijden van kwaliteitszorg. Een kwalitatief onderzoek*. [Masterproef, Ugent]. Libugent.
https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/216/500/RUG01-002216500_2015_0001_AC.pdf
- Donckers, J. (2016). Over het niet behandelen van gedrags-en andere problemen: institutionele pedagogiek. *Verstandelijke beperking en psychoanalyse: Echo's van verlangen*, 21, 67-75.
- Donckers, J. (2017). Werk dat 'niet te doen' is: een reflectie. *TOKK*, 42(4), 207-214.
- Dooyeweerd, H. (1953-1958). *A new critique of theoretical thought: Vol. I-IV*. Amsterdam/Parijs/Philadelphia: Presbyterian & Reformed Publishing Company
- Goethe, J. W. (1833). *Maximen und reflexionen*. Jazzybee Verlag.
- Guattari, F. (2003). *Psychanalyse et transversalité. Essais d'analyse institutionnelle*. Parijs: Éditions de la Découverte.
- Guattari, F. (1973, 7 mei). *Interview du Nouvel Observateur*.

- Howitt, D., & Cramer, D. (2007). *Methoden en technieken in de psychologie*. Amsterdam: Pearson Education.
- Howitt, D. (2010). *Introduction to Qualitative Methods in Psychology*. England: Pearson Education limited Edition.
- Joos, S. (2019). *De psychiatrie wordt een resort voor mild depressieve mensen*.
<https://sociaal.net/verhaal/langdurige-psychiatrische-zorg/>
- Kabinet van Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (2010). *Beleidsplan geestelijke gezondheidszorg Vlaanderen*. <https://www.jovandeurzen.be/storage/ringleader/jovandeurzen/beleidsplan-geestelijke-gezondheidszorg-vlaanderen.pdf>
- Lacan, J. (1956). Situation de la psychanalyse et formation du psychanalyste en 1956. *Les Études philosophiques*, 11(4), 567-584.
- Lacan, J. (1966). D'une question préliminaire à tout traitement possible de la psychose. *Écrits*, 531-583.
- Lacan, J. (1973). *Le Séminaire, livre XI, Les quatre concepts fondamentaux de la psychanalyse*. Parijs: Seuil.
- Lacan, J. (1986 [1959-1960]). *Le Séminaire VII: L'éthique de la psychoanalyse*. Parijs: Seuil.
- Ledoux, M. (2004). *Waar zijn we toch mee bezig: institutionele psychotherapie in weerstand en dialoog met de kwaliteitspsychiatrie*. Kessel-Lo: Literarte.
- Ledoux, M. (2019). Omgaan met institutionele psychotherapie. *Psychoanalytische perspectieven*, 37(2), 769-778.
- Marecek, J. (2003). Dancing through minefields: Toward a qualitative stance in psychology. In P. M. Camic, J. E. Rhodes, & L. Yardley (Eds.), *Qualitative research in psychology: Expanding perspectives in methodology and design* (pp. 49-69). American Psychological Association. doi: 10.1037/10595-004
- Meyrick, J. (2006). What is good qualitative research? A first step towards a comprehensive approach to judging rigour/quality. *Journal of Health Psychology*, 11 (5), 799-808. doi: 10.1177/1359105306066643
- Oury, J. (1980). *Onze heures du soir à La Borde*. Parijs: Galilée.

- Oury, J. (1996). *Bestaat er een theorie van de institutie?*. <http://docplayer.nl/39147430-Bestaat-er-een-theorie-van-de-institutie.html>
- Oury, J. (2001). *Psychothérapie institutionnelle*. Lecques: Editions champ social.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods* (2nd ed.). Newbury Park, California: Sage.
- Rimaux, E., Bal, S., De Vree, G., Hillen, W., Janssens, G., Leonard, T., Van Dun, L., & Wynter, S. (2009). Het dagelijkse werken in een tehuis voor niet-werkenden: Een constant zoekproces. *Psychoanalytische Perspectieven*, 27 (1-2), 107-120.
- Smith, J.A. (1995). *Semi-Structured Interviewing and Qualitative Analysis. Rethinking Methods in Psychology*. Thousand Oaks, California: Sage Publications Inc
- Stiles, W. B. (1993). Quality control in Qualitative Research. *Clinical Psychology Review*, 13(6), 593-618. doi: 10.1016/0272-7358(93)90048-Q
- Van Hecke, J., Joos, L., Daems, J., Matthysen, V., & De Bruyne, S. (2011). Reorganisatie van de Belgische ggz; betere zorg voor mensen met een ernstige psychiatrische aandoening?. *Tijdschrift voor psychiatrie*, 53(12), 917-926.
- Van IJzendoorn, M. (1988). De navolgbaarheid van kwalitatief onderzoek I: methodologische uitgangspunten. *Nederlands tijdschrift voor opvoeding, vorming en onderwijs*, 4(5), 280-288.
- Verbergt, M. (2021, 23 juli). Geesteszieken belanden weervaker in gevangenis. *De Standaard*
- Verhoeven, C. W. M. (1967). *Inleiding tot de verwondering*. Bilthoven: Ambo.
- .Verniest, R., Laenen, A., Daems, A., Kohn, L., Vandermeersch, G., & Fabri, V. (2008). Langverblijvende psychiatrische patiënten in T-bedden/Les séjours psychiatriques de longue durée en lits T (Rep. No. KCE Reports 84A). *Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg/Centre fédéral d'expertise des soins de santé*.
- WHO (2005). *European ministerial conference on mental health*. Helsinki, Finland.
- Zenoni, A. (2010). *Comment s'orienter dans le transfert?*. Toulouse: l'autre pratique clinique.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

FACULTEIT PSYCHOLOGIE EN
PEDAGOGISCHE WETENSCHAPPEN

VAKGROEP

PSYCHOANALYSE

ONDERZOEK

MASTERPROEF OVER
INSTITUTIONELE PSYCHOTHERAPIE

INFORMED CONSENT

Ik, ondergetekende, verklaar hierbij dat ik, als participant aan een onderzoek aan de Vakgroep psychoanalyse onder leiding van Luna Terkessidis van de Universiteit Gent,

- (1) de uitleg over de aard van de vragen en de taken die tijdens dit onderzoek zullen worden aangeboden, heb gekregen en dat mij de mogelijkheid werd geboden om bijkomende informatie te verkrijgen;
- (2) totaal uit vrije wil deelneem aan het wetenschappelijk onderzoek;
- (3) de toestemming geef aan de onderzoekers om mijn resultaten op anonieme wijze te bewaren, te verwerken en te rapporteren;
- (4) op de hoogte ben van de mogelijkheid om mijn deelname aan het onderzoek op ieder moment stop te zetten en dit zonder opgave van reden;
- (5) weet dat niet deelnemen of mijn deelname aan het onderzoek stopzetten op geen enkele manier negatieve gevolgen heeft voor mij;
- (6) weet dat ik op aanvraag een samenvatting van de onderzoeksbevindingen kan krijgen nadat de studie is afgerond en de resultaten bekend zijn;
- (7) geef toestemming dat mijn data gebruikt wordt voor verder analyse door andere onderzoekers na volledige anonimisering;
- (8) weet dat UGent de verantwoordelijke eenheid is m.b.t. persoonsgegevens verzameld tijdens het onderzoek. Ik weet dat de data protection officer me meer informatie kan verschaffen over de bescherming van mijn persoonlijke informatie. Contact: Hanne Elsen (privacy@ugent.be).

Gelezen en goedgekeurd op (datum),

Handtekening van de participant

Naam van de verantwoordelijke onderzoeker

UNIVERSITEIT
GENT

ADDENDUM – HET GETUIGSCHRIFT VAN ONTMOETINGEN

AANDE BAK IN DE BAK

Wat ik heb opgestoken gedurende mijn stage op de psychiatrische vleugel in de gevangenis:

- dat een psycholoog die met woorden smijt, zijn zin verliest
- dat het rechtssysteem in België meer dan eens faalt
- dat het beste willen, niet het beste is
- dat niemand te gek zou mogen geacht worden voor therapie
- dat velen te gek worden geacht voor therapie
- dat meeveren, iets is wat ik wil leren
- de kostbaarheid van het hier en nu
- dat waar verslaafden zijn, drugs zijn
- dat de zoektocht naar de waarheid tot niets leidt
- dat zowel koffie als een visie een goed bindmiddel is
- dat ik mijn oordeel vaak kan uitstellen als het anderen betreft
- dat ik mijn oordeel moet leren uitstellen als het mezelf betreft
- dat aan falen, proberen vooraf ging
- si no hay ahora, siempre hay mañana
- de kracht van verbazing
- dat ik te veel denk
- dat paradoxen niet paradoxaal hoeven zijn
- dat wie luistert, zich naast de beluisterde begeeft om naar diens beleving te kijken
- dat wie luistert, zich niet boven de beluisterde stelt
- dat erotomanie niet verzonnen is door zweverige psychoanalytici
- dat een hulpvraag een zeldzame luxe is
- dat actief luisteren ook inhoudt de juiste vragen te stellen
- dat als ik mensen vertrouw, ik al één reden minder heb om ze te wantrouwen
- de gewichtigheid van het woord
- dat zelfbeheersing het besef is niet samen te vallen met je gevoelens
- dat dit besef bij mij nog kan groeien
- dat er psychologen en therapeuten zijn naar wie ik opkijk
- dat de leegte van de melancholie des te leger is na de zwelling van de manie
- dat iedere mens op zijn/haar hoogst eigen manier mislukt is
- dat ik in de gevangenis een filter had. Deze hield buiten buiten. Helaas bleef binnen niet altijd binnen.
- dat taartjes een houvast kunnen zijn
- dat mensen met psychose moeilijk een ritme dat niet hun eigen is, kunnen volgen
- dat ik moet oppassen met mijn blik
- dat het veilig is om naar een derde punt te verwijzen
- dat wie uit een psychiatrie wilt best een vuurtje stookt en wie uit het FPC wilt best een gijzeling onderneemt
- dat zot zijn wel zeer kan doen
- dat cipiers het afgelopen jaar veel hebben gestaakt

- (doing) less is (doing) more
- dat ik nog te veel doe
- dat alle zorg begint bij zelfzorg
- dat psycholoog zijn, gekkenwerk is
- dat er weinig geluisterd wordt
- dat er nog minder begrepen wordt
- dat dit ik dit eenzaam vind
- de sterkte van het tekort
- dat ik sneller met mijn mond vol tanden sta, dan ik dacht
- dat dit gelukkig beterde na verloop van tijd
- dat de eigen gevoelens, gebruikt kunnen worden binnen gesprekken
- de bevrijding van er te mogen zijn (niet meer en niet minder)
- dat wie spreekt vervreemdt en wie zwijgt vervreemd
- dat werken aan de voorwaarden om therapie te kunnen voeren, ook therapeutisch is
- dat vertrouwen niet iets is wat mij met mijn mandaat van psycholoog de schoot wordt ingeworpen
- dat vertrouwen iets is wat ik met mondjesmaat kan verwerven
- de verrijking van het niet-weten
- dat in het contact, mijn gedrag het enige is wat ik kan controleren
- dat mijn gedrag in functie staat van de ander
- dat in eenvoud meestal de grootste moeilijkheid schuilt
- dat mensen contact laten weigeren, ook een belangrijke vorm van en opening tot contact is
- dat ik mijn lichaamstaal nog te veel laat spreken
- dat ik best vanuit het werkveld naar de literatuur kijk en niet omgekeerd
- dat contact niet opgeven, ook een vorm van contact kan zijn. De aanhouder heeft contact.

Het was me een waar genoegen om stage te lopen op Vleugel Flipperflapper, daar waar mensen mensen zijn en niemand te zot is voor woorden.

“We proberen niet, hopen niet, we kijken.

Luc Tuymans – The Conversation

*We kijken elkaar aan en we zeggen:
 Kom leg uw pijn maar hier bij mij,
 het zal geen grammetje helpen,
 kom leg uw hoofd maar in mijn schoot,
 dat ik u aai, dat ik u zeg,
 dat ge van geluk moogt spreken
 dat ge niets betekent.
 Kom dichterbij kom, ik heb u niets te bieden.
 Kom vertel mij uw verhaal,
 ik beloof ik zal er niets van snappen.”*
 Wim Helsen

ERGENS OP EEN MUUR IN GENT

LUAY

Luay zei me dat het belangrijk is om te weten wie je bent. Ik antwoordde dat ik dat niet goed kon en vroeg hem wie hij was. Hij vertelde me, vandaag ben ik iemand die gesport heeft, iemand die zich heeft laten vaccineren. Vandaag ben ik ook iemand die een koffie is gaan drinken in de Koffeine en vandaag ben ik iemand die verward is.

Op dat moment was ik iemand die geraakt was.

*“van ergens tussen de sterren
van ergens uit de eeuwen
van ergens uit de geluiden,
- daar kom ik vandaan
en sedertdien gebeur ik.”*

Jeroen Brouwers

Luay zegt zich altijd veilig te voelen. Wat is veiligheid dan, vraag ik. Weten dat er ieder moment van alles kan gebeuren. Dingen waar je je nooit op kunt voorbereiden. De wereld is onvoorspelbaar. Je kunt nooit weten wat er gaat gebeuren. En omdat ik weet dat er van alles kan gebeuren, dingen waarop ik me nooit kan voorbereiden, ieder moment, daarom ben ik niet bang dat er dingen gaan gebeuren. Een waakzaamheid, vraag ik. Neen, een onbewuste alertheid.

“It revealed to us that we had no control over events, and as we confronted our powerlessness, we came to see this powerlessness as a kind of spiritual freedom.”

Nick Cave

EEN GETUIGENIS OF TWEE

“In de loop van die zes jaren opsluiting in de zogenaamde psychiatrische afdeling van de gevangenis heb ik, ruim geschat, hoop en al gedurende tien uren gesproken met psychiaters. Tijdens die zuinige en meestal zeer oppervlakkige gesprekken hebben enkelen onder hen mij trachten te overtuigen dat mijn 'genezing', veel meer dan een kwestie van ontwenning en wilskracht, een kwestie van inzicht zou zijn, en ik ben het daar volledig mee eens. Alle wijsgeren leren dat kennis en inzicht de sleutels zijn voor het openen van vele sloten.

Gesteld dat zulk bevrijdend inzicht langzaam door het taaie omhulsel van mijn contramine zou gegroeid zijn en mijn verkeerd ingestelde optiek zou gecorrigeerd hebben (en dat blijft vooralsnog een open vraag) wat hebben dan zes jaren gedwongen vereenzaming; wat heeft het deprimerend gezelschap van misdadigers en debielen; wat heeft de vernedering van de houten lepels, het tuchtregime, de tralies, de pot met excrementen, de censuur, het lijfonderzoek en de afstompende beknotting van elke persoonlijkheidsontplooiing dan wezenlijk tot het rijpen van dat inzicht bijgedragen? Wat voor zin heeft het een onwillige schoolknaap met een liniaal op zijn kneukels te kloppen om hem aan het verstand te brengen dat hij de taalregels moet leren ten bate van zijn persoonlijke ontwikkeling, en niet voor het genoegen van de onderwijzer? Het is mogelijk dat de weerbarstige knaap uiteindelijk, uit angst voor het liniaal, met gekneusde kneukels en tranen in de ogen, de taalregels zoals dorre historische data uit het hoofd gaat leren, maar wat baat het zijn taalgevoel als bijdrage tot zijn persoonlijke ontwikkeling? Bestaat niet veeleer de kans dat hij in een gevoel van verzet en opstandigheid, die natuurlijke reflexen zijn op moedwillig veroorzaakte pijn, voor de rest van zijn dagen de onderwijzer, op de koop toe de grammatica en misschien zelfs de taal gaat haten?

Is elke vorm van dwang per definitie niet flagrant in strijd met inzicht, dat een bezinksel is van vrij en eerlijk zelfonderzoek?”

Roger Van De Velde - Recht op antwoord

“Ik wil niet voor een tweede keer naar een gekkenhuis en daarna twee jaar lang huilend en bibberend van angst in mijn eigen huis zitten.”

Maarten Biesheuvel - Verhalen uit het gekkenhuis

NO1 IS FREE WHEN OTHERS ARE OPRESSED, *DE VLAG, HET MEISJE EN JC*

DE ONTMOETING MET EEN ONTMOETER

“Het voelt goed om ontvankelijk te zijn - vaak ben ik dat ook niet, voor bijna niets, en dan weer voor bijna alles. Vroeger had ik soms dit aan de hand: Wanneer ik een bloem mooi vond, dan had ik die het liefst aan mijn hart gedrukt of opgegeten. Ik was te zinnelijk, ik zou haast zeggen te 'hebberig' ingesteld. Ik zeg 'vroeger', maar dikwijls is dat nog zo. Het is niet gemakkelijk om én ontvankelijk te zijn en niet alles te willen hebben. (verder ben ik bijna afhoor, nauwelijks nog iets te verbeteren of toe te voegen).”

Uhu, ik beaam volmonds, het willen (hebben) en ontvankelijkheid eten elkaar op. Wie wilt, verkast de ontvankelijkheid naar verre vergeten oorden én wie ontvangt, is vogeltjevrij van wil. Ontvangen kent, denk ik, enkel maar uitersten, (bijna) alles of (bijna) niets. Een beetje ontvangen is hetzelfde als lauw water muntthee noemen. Mijn wil om ontvankelijk te zijn bergt de ontvankelijkheid vaak op in het eigen onvermogen. Net zoals mijn eindeloze gedachtegangen over de ontvankelijkheid, de weelderige en vrije vloed van het zijn meestal enkel maar bevuilen. In het verankerde willen, in het vastzettende denken, ben ik de vluchtigheid van het moment al gauw verloren. Een glibberig gedoetje, dat moment, wil ik het (be)grijpen dan is het weg. Laten bestaan, kan het moeilijkste zijn wat bestaat én toch is het, het enige wat is. Een dagelijkse strijd, voornamelijk (neen uitsluitend) tegen en met mezelf. Tot de strijd weg is, en ik ben. In vrede, als een kind zo onbevangen. (Verder ben ik nog uiterst mislukt. Niet erg, in mijn ogen is de mens tout court het mislukte wezen dat er is (of juist niet is) en daarom ook het lelijkste en schoonste tegelijk. Tegenstellingen zijn altijd één, en altijd iets van de mens, die ze maakt en is.)

Het schrijven naar jou is momenteel de ultieme ontsnapping uit het schrijven aan mijn masterproef. Wat trouwens langs geen kanten marcheert. Het liefst smijt ik al de protocollen en verwachtingen van zo'n thesis in een laaiend vuur om dan in een indianendans los te barsten. Laat de rook maar mijn masterproef zijn, vluchtig en onzeker, zoals de werkelijkheid dat ook is. Helaas delen de promotors mijn enthousiasme over het vuurfeest niet. Momenteel dans ik dus nog op mijn eentje rond een aangestoken lucifer.

“Wat ik begrijp uit wat je schrijft over je masterthesis, denk ik helemaal te begrijpen, ik bedoel op zielniveau, en het voelt essentieel en helend voor de wereld. Over de moeite die je hebt met 'de protocollen die ze opleggen voor een 'wetenschappelijke' masterproef', waarvan je zegt dat ze je beklemmen, helpt misschien dit perspectief:

Een deel van je werk is: wat jij ziet - de mogelijkheden, de vergissingen, de gevolgen daarvan, het effect van een andere, diepere benadering - een deel van je werk is dus: wat jij ziet, verkocht krijgen aan 'de wereld', waarin opvattingen leven die niet compatibel lijken met wat jij ziet. Dat betekent o.a. dat je heel precies en concreet leert formuleren. Dat kan helpen om mensen te doen kijken door jouw bril. Mensen die (nu nog) aan touwtjes trekken, die beslissen en budgetten toekennen en openingen maken. Als we ervan uitgaan dat die mensen het goed bedoelen en tegelijkertijd

vastzitten in manieren van kijken, dan kunnen we hen helpen om een ruimer zicht te krijgen op wat nodig is, en hoe, door hun taal te leren spreken. Jouw promotoren bieden je een kans om je hierin te bekwamen.

Dat is wat ik dacht, het is geen raad, is alleen maar een mogelijk perspectief dat misschien kan helpen om het beklemmende minder beklemmend te maken, minder gesloten. Omdat de omvang van wat je doet veel verder gaat, veel ruimer, dan alleen maar een 'masterproef' die dient om aan een diploma te geraken."

Dank je om je licht te werpen op mijn institutioneel geworstel. 't werd een beetje donker en benauwd. Een inzicht van buiten doorboort als een prille zonnestraal het monotone gemompel van mijn hermetische stilte. Ik geloof dat er ruimte zit in je inzicht, een ruimte om mezelf in te plaatsen. Alleen weet ik nog niet goed hoe een taal te schrijven waarin ik mezelf niet herken of misschien juist, waarin ik het gevoel heb mezelf te verloochenen. 't is dat ik het al te vaak al te moeilijk heb met mijn eigen taaltje, dat soms hakkigtakkig stukt en soms oeverloos stroomt. Laat staan dat ik mijn gedachtengangen en gevoelewoelen al kan offeren (aan het papier, aan een ander) in een doodgeklopt en van vreugde beroofd jargon of een half sektarisch zweefgetouw van klanken. Het Woord heeft mij nog te vaak liggen om mij echt te liggen. Nog een te woelig terrein om het zo onbevreesd toe te eigenen dat het niet meer eigen hoeft te zijn.

Ik ben ontsnapt naar de gevangenis. Omdat ik niet meer kon schrijven, namen ze me terug in huis. De psychoanarchisten en nonchalante siddhartha's die daar werken, gaven me een plek waar ik in de luwte weer kon luisteren naar mijn eigen instituut. Ze lieten me inzien dat ik wou ontmoet worden door de universiteit, maar dat ik de universiteit zal moeten ontmoeten in haar gewilde wet (de paradox, moeten ontmoeten, ach enkel in de paradox kan er iets van een waarheid schuilen juist omdat er iets van een leugen inzit). En dat enkel zo, in het ontmoeten van de universiteit, ik misschien ontmoet zal worden. Het is wat je me al zei, maar wat ik nog niet begreep.

"Glattes Eis

Ein Paradeis

Für den, der gut zu tanzen weiß."

Nietzsche

ERGENS OP EEN ANDERE MUUR IN GENT

elke

beweging

is

natuurlijk

alles kabbelend, wat me blij stelt, want het (en ik) zijn in beweging.
doelloos, richtingloos, en dus splend, verwonderd.

“Ik denk in poëzie,

*een taal
die ik me eigen maak,
zelfs wanneer het zich niet kan*

*neervlijen
op aards papier,
Ik wou dat ik nooit ging*

maar altijd was

*als iets vloeibaars
heden
vergezeld van verleden*

*als iets vloeibaars
een traan
omhelst*

*in de weidse
oceaan*

die ik altijd was”

*een regendruppel in een storm.
een traan van ontoereikendheid.*

een traan in de grote plas van alles. een traan in de immense poel van niets.

en ik stroom over de wang van vergetelheid.
en ik stroom over de wang van oneindigheid.

DE VERSTRENGELING, ALLES IS EEN VERTAKKING VAN DEZELFDE BOOM

"De grootste genade in deze wereld is, mijn inziens, het onvermogen van de menselijke geest om alles wat zich op aarde bevindt met elkaar in verband te brengen. Wij leven op een vriendelijk eiland van onwetendheid te midden van zwarte zeeën van oneindigheid."

H.P. Lovecraft

"De werkelijkheid kan me alleen maar krankzinnig maken." Maarten Biesheuvel

"Tout est dans tout, partout, tout le temps, et en même temps."

Marguerite Duras

"Alles ist einfacher, als

man denken kann, zugleich verschränkter, als zu begreifen ist."

Johann Wolfgang von Goethe

"One part is conceptualizing and ordering the world, and the other is accepting the world the way it is." Agnes Varda

"De wereld was een soepen het denken meestal een vork (: tot smakelijk eten leidde dat zelden)."

Harry Mulisch

PENELOPE, THE GIRL WITH A GAZE OF PURITY

"you know luna about the screw of your thesis i thought about something

*because when we intellectualize/scientifize too much about the language it becomes so abstract
you can loose yourself in it*

*but maybe what you need to accept this abstraction is a statement, something you really have faith
in*

and this feeling can fight any abstraction if it is really yours

so i would say that your core remains in your determination !

*you are so passionate luna I guess you also have to keep this passion of yours very close to your
pure heart !*

*to embrace the roleplay of the scientist words!!
and the writing will seem almost as a game !"*

i am struggling hard, but in a good way. i got to get out of my head, but my head has been my safe place for such a long time, it's hard. words are the wind blowing out of the loneliness of my head into the shared fields of paper. i seem to give words so much weight, they don't move anymore. most of all, i have to find my focus. and trust in the failure. i have to let go. i have to set myself free. reading from you gives me peace.

"The importance is maybe to trust words even tho they won't solve anything, rather giving another beautiful way to express yourself through this crazy world of ours. Creating shapes (even with words) is in a way resisting against the idea that only communication can bring us together."

ZOO VAN VERVREEMDING

Het gebeurt de laatste tijd veel dat wanneer ik naar mensen kijk, ik ze zie spartelen door het mens zijn heen. En met al dat gespartel rond mij, besef ik dat ik zelf het spartelen ben aan het opgeven. en gewoon wat meedrijf op een immense oceaan van chaos, dat of een golf overstelpt me, kopje onder. Helaas zetten zo'n momenten me niet aan om te spartelen, veeleer verdrink ik tot ik plots weer drijf.

Het protocol benauwt me, maar heel eerlijk, niet meer dan woorden dat ook doen. Het onderwerp van de thesis raakt me, en het vraagt veel van me om het in te dijken tot een aaneenschakeling van schoorvoetende mastodonten in een zoo van vervreemding.

Ach, misschien speel ik nog te graag, om schools te zijn. of misschien ben ik nog te schools om te spelen; Ik geloof in de waarheid van beide.

*“Tant que mes jambes me permettent de fuir,
tant que mes bras me permettent de combattre,
tant que l'expérience que j'ai du monde me permet de savoir ce
que je peux craindre ou désirer, nulle crainte: je puis agir.
Mais lorsque le monde des hommes me contraint à observer ses
lois, lorsque mon désir brise son front contre le monde des
interdits, lorsque mes mains et mes jambes se trouvent
emprisonnées dans les fers implacables des préjugés et des
cultures, alors je frissonne, je gémis et je pleure.
Espace, je t'ai perdu et je rentre en moi-même.
Je m'enferme au faite de mon clocher où, la tête dans les nuages,
je fabrique l'art, la science et la folie.”*

Henri Laborit

Michaël Borremans - The Badger's Song

“Ik droom vaak van het Dolfijnenhotel. In die dromen maak ik daar deel van uit. Ik bedoel, ik maak er letterlijk deel van uit, als een soort aanhoudende toestand. De dromen vertonen duidelijke continuïteit. De proporties van het Dolfijnenhotel zijn vertekend. Het ziet er langgerekt uit, zodat het eerder op een lange overdekte brug lijkt dan op een hotel. Die brug strekt zich uit van de oertijd tot het einde van het heelal. En daar maak ik dus deel van uit. Iemand laat er tranen vloeien.

Tranen			om			mij.
Het	hotel	heeft	mij	in	zich	opgenomen.”
Haruki	Murakami	-	Dans	Dans	Dans	Dans

OTTO

SALAAM TO ALL

welcome back to reality

*i hope your dreams will wake up to reality aswel
moge jouw dromen de mijne zijn
drink a glass of water and jump in the shower quick
some fruits? some sports today?*

...

*most importantly do what you feel,
act accordingly
and stay real.*

last week i got lost.

*i got lost in trying to help someone,
on the way his life became mine.*

i didn't know which path to follow anymore, his or mine.

*i was trying to stay on my concrete road of western privilege and luxury
but then some nymphs passed by*

*,or maybe call them the friends who renovated your life,
and showed me that getting lost is a way on its own.*

*that the concrete, straight path doesn't pay attention to trees, grass, ants and everything in-
between,*

that the moss in-between is as soft as an iranian carpet.

you would need a car to travel the concrete road anyway...

*that the fishes will always win from the cars, that the curtain is there to reflect the trees growing
out of the houses drowned in sundown on the window,*

*that you will find the image of a perfect city on a verloren, vlaamse door handle,
even if your life is framed by the most red bricks you can find.*

*proud
energy
lofzangen
bloemen
kussen
fanfares*

*voor zij die de muren van de thesis
met de vrije fantasie bestormde,
ze bekogelde met haar eigen onrust
waardoor ze zelf bijna viel.
maar ze stond, ze staat
al dansend, met haar ogen dicht,
in haar realiteit.*

trots
energie
gedraai
gezwaai
loof en lof
trompetten en violen
voor hij die de stadsgewelven
met zijn vingertoppen
streelt en bespeelt,
beweeglijk verzet hij zich
met zijn eigen aanwezigheid
waardoor hij zelf bijna viel.
maar hij stond, hij staat
al fronsend, al strijdend,
al liefhebbend
met zijn ogen op morgen
en zijn handen in het nu
de verwezenlijking
van een wereld
voor ons en iedereen

HUISHOUDEN VAN ONVOORWAARDELIJKHEID

Ik ben wie ik ben enkel en alleen door wie mij omringt, en elke dag word ik omringd door mensen die ik graag zie en die mij graag zien. Pol en Ilona zijn twee van de mooiste, vreemdste, liefste en uitzonderlijkste mensen die ik ken. Op een manier die vaak tegenovergesteld lijkt van elkaar, maar waarin dezelfde essentie van liefde huishoudt, staan ze in de wereld. Ilona als een kletterende waterval van gevoel, Pol als een zomerse bries van rationaliteit. Een madam van het woord, en een heer van het gebaar. Ilona suist een ondeugende wildheid. Stoutmoedig kijkt ze het leven vol in het gezicht, om te zeggen "jij bent aan de durvers,... en ik durf". Daar waar Pol een tedere redelijkheid waait. Om zachtmoedig de wereld te onthalen en geruststellend te knikken dat het goed is zoals het is. Het is mijn grootste geluk om zo'n schone mensen, die ik met heel mijn zijn bewonder om de mensen die zij zijn (met hun bizarrigheden, gewoontjes en kantjes), als ouders te hebben. Ouder-zijn is mislukken, net zoals kind-zijn dat is, want het mens-zijn is tout court mislukken. En het is hen gelukt om grandioos te mislukken, door met z'n tweetjes een nest van liefde te verzamelen, waarin mislukken kan, mag, moet en zal. Waarin mislukken nooit als falen voelt, omdat de zekerheid heerst, ik ben graag gezien en ik zie graag. Een daverend nest, een bijeenraapsel van goedjes en slechtjes, waar ik met alles wat ik ben, voor altijd dankbaar voor zal zijn.

Ik ben wie ik ben enkel door wie mij omringt, en elke dag word ik omringd door mensen die ik graag zie en die mij graag zien. Mo is het meest indrukwekkende exemplaar van een mens dat ik ooit al heb meegemaakt. Met een gelukzalige souplesse knoopt zij de ogenschijnlijke tegenstellingen van Ilona en Pol aan elkaar. Zij durft het leven door het in z'n volledigheid te ontvangen. Zij is gevoelig in haar rationaliteit, net zoals zij rationeel is in haar gevoeligheid. Was een ontmoeting een mens, dan geloof ik dat die de gestalte van mijn zus zou aannemen. Zij kan zich vol overgave aan anderen geven doordat zij zichzelf nooit verloochent. Het is enkel door haar, en haar voortdurende liefde, dat ik mezelf heb leren verwelkomen en nu ben wie ik ben. Geen mens die ik zo bewonder, en liefheb als mijn kleine zus, zo grootst in wie zij is en elke dag wordt.

Ik ben wie ik ben enkel door wie mij omringt, en elke dag word ik omringd door een huishouden van onvoorwaardelijke liefde.

LET'S C

"It calls to the compassionate act of witnessing — of seeing.

Love has something to do with the notion of being seen — the opposite of invisibility. The invisible, the unwitnessed, the unacknowledged, the isolated, the lonely — these are the unloved. Loving attention illuminates the unseen, escorting them from the frontiers of lovelessness into the observed world. To truly see someone — anyone — is an act that acknowledges and forgives our common and imperfect humanity. Love enacts a kind of vigilant perception — whether it is to a partner, a child, a co-worker, a neighbour, a fellow citizen, or any other person one may encounter in this life. Love says softly — I see you. I recognise you. You are human, as am I.

When we reduce each other to symbols or representations, rather than see each other as the complex, flawed human beings that we are, we engage in the very antithesis of mercy — heartlessness, condemnation and sanctimoniousness. Within this baleful clamour the luminous spirits of compassion retreat."

Nick Cave

0

een volle maan fonkelt
boven mijn woorden.
de schaduw geworpen, de luwte geschuwd.
in onze volmaking, zijn we verbrokken.

de brokstukken, de maansplinters. tranen van onze ontoereikendheid.
ladders naar de melkweg, en weg ben je.

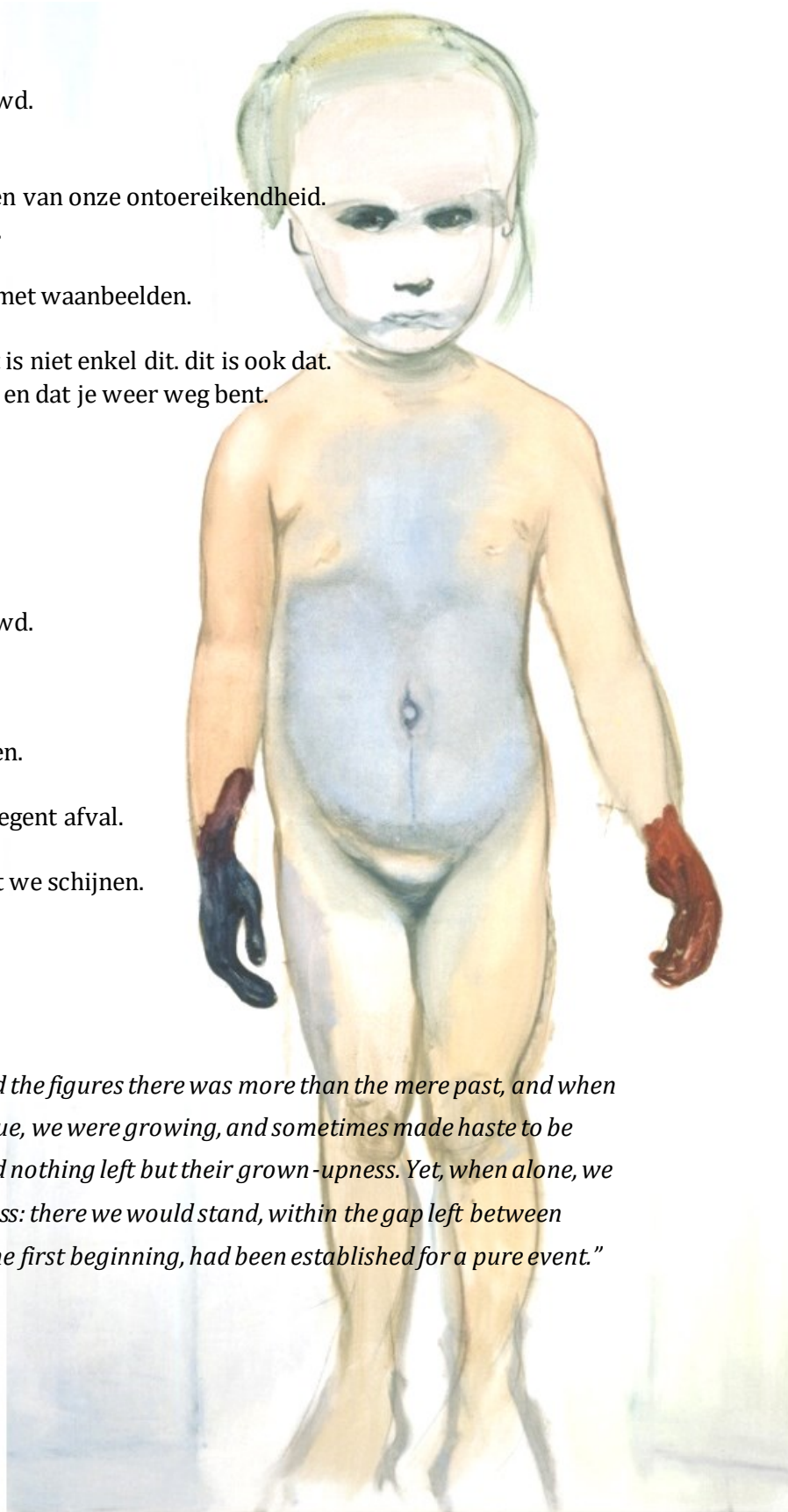
de kern ontkracht. de essentie belaagd. met waanbeelden.
met wanhoopspogingen.
want er moet meer zijn dan dit. want dit is niet enkel dit. dit is ook dat.
en dat, dat brengt me bij ditjes en datjes en dat je weer weg bent.

het kind sterft nooit.
het kind overleeft nooit.
verdwaald. en. verdwaasd.
in z'n slobberende maatpak.

de schaduw geworpen, de luwte geschuwd.
in onze volmaking, zijn we verbrokken.
de schijn sijpelt door
de maan spat uiteen.
letters aan diggelen en flarden aan zinnen.

de brokstukken, de maansplinters. het regent afval.
we zijn gedoemd. we zijn mislukt.
niet getreurd, het is in de mislukking dat we schijnen.
en o, o, o, wat schijn we schoon.

"O hours of childhood, hours when behind the figures there was more than the mere past, and when what lay before us was not the future! True, we were growing, and sometimes made haste to be grown up, half for the sake of those who'd nothing left but their grown-upness. Yet, when alone, we entertained ourselves with everlastingness: there we would stand, within the gap left between world and toy, upon a spot which, from the first beginning, had been established for a pure event."
Rainer Maria Rilke

Marlene Dumas

KAREL

Beste mevrouw Terkessidis

Dag Luna

Liefste Lunsie

Liggend in een stoeletje, luisterend naar de liefdessonnetten van de vogeltjes en het harmonisch getril van de krekels, hoor, nee zie, nee voel, ik jouw naam en jouw lach en jouw zijn met de wind meefladderen. ik denk aan jou, en heb zeer veel zin om jou een briefte schrijven.

de lichtheid van het leven hier bezadelt mij met een pseudo poetische pen, dus vergeef mij voor het vrij frivol geflipperflapper van mijn woorden. ik hoop dat je er de speelse kindsheid (die ik hier in zijn volste recht achterna hol) in herkent. of nee, ik weet dat je die herkent, want bij jou zie ik die het liefst en het zuiverst van iedereen.

vandaag is een klein legertje van ons richting firenze vertrokken, maar casper, esther en ik zijn hier gebleven - de voorkeur aan de zaligheid van de Toscaanse traagheid des levens gevend. vanochtend, rollend, bollend, en glijdend, door de groene golven die de Toscaanse heuvels vormen, zijn wij naar Castiglione Fiorentino gegaan. esther en casper met de fiets, ik met het skateboard. een beetje gehuppel en geslenter, een foccacia en espresso later, hebben we nog wat gevoetbald onderaan de stadsmuur. tijdens een drankpauze vroeg Esther aan casper of hij iets kon lassen voor haar. een schommel. wel voegde ze er nog aan toe dat dat pas was voor als ze 'groot' was. ik moest glimlachen, want het stemde mij uiterst gelukkig omringd te zijn door mensen die zo sierlijk huppelen tussen het rationele en het kindse. tussen het bedachtzame en de verbazingwekkende verwondering.

eens terug in de villa, waar ik nu deze brief neerpen, wil ik een boek lezen, maar ik weet niet goed het welke. ik ben deze reis al in vijf boeken begonnen denk ik. twee ervan prikkelen mij het meest. de ene noemt, hou je vast, 'voer voor psychologen'. het is een boek geschreven door Harry Mulisch in 1961 (30 jaar voor de ontdekking van de hemel), met zeer veel auto-biografische fragmenten (wat een gek kereltje zeg). vrij humoristisch, maar blijkbaar ook een baanbrekend werk in de pedagogie - ik ben benieuwd. het andere heet, en heb je misschien al gelezen, de Steppewolf van Herman Hesse. een prachtig gekgestoord boek met een van de zotste persoonsbeschrijvingen die ik al ooit gelezen heb. maar helaas, vrij zwaar. het gaat over een melancholische en eenzame man, een teruggetrokken intellectueel die weinig plezier aan zijn bestaan leeft. misschien niet iets wat ik wil lezen hier, waar het bestaan mij zo plezierig toezingt.

Harry Heller leest een zin van Novalis voor: "de meeste mensen willen niet eerder zwemmen dan ze het kunnen." en hij licht toe; "is dat niet geestig? natuurlijk willen ze niet zwemmen! ze zijn voor de grond geboren, niet voor het water. en natuurlijk willen ze niet denken; ze zijn geschapen om te leven, niet om te denken! ja, en wie denkt, wie het denken tot hoofdzaak maakt, die kan het daar

ver in brengen, maar hij heeft wel de grond verruild voor het water en op een keer zal hij erin verdrinken."

ik heb het deel van jouw thesis dat je hebt doorgestuurd gelezen. de woorden vooraf vond ik uiteraard het mooist, ze raakten mij hard, en na twee zinnen (ja de ontmoeting die raakt ook), herkende, en voelde, ik er direct jouw betoverende passie in. maar ook de inleiding boeide mij, en maakte mij zelfs stiekem een beetje trots. de pracht waarmee je het mooie en eerlijke aan het strakke stramien van de thesis hebt geweven. buigen, maar niet plooiën. de ontmoeting ontspint zich in de draad tussen de woorden. maar straks ga ik jou nog eens bellen, en dan kunnen we daar al dan niet over verder spreken. of ik jou ga zeggen dat ik zojuist deze brief heb geschreven, weet ik niet. dat zul je pas te weten komen binnen een week of zo.

*woorden met liefde geschreven,
van mij voor jou*

Je blaast lichtheid en plots wordt al het geanalyseer minder zwaar: de masterproef ontpopt zich tot een spel tussen mij en de wetenschap, wat het altijd al was, maar wat ik niet altijd voelde. Eerst hebben de we maandenlang verstoppertje gespeeld, ik ondergedoken in het oerwoud van mijn gedachtensloten en de wetenschap onverschillig slenterend over zijn vertrouwde en plat getrappelde paden. We hebben elkaar niet gevonden. Gelukkig is het me ternauwernood gelukt om uit de krochten van het denken te klauteren, en zijn we met frisse tegenzin en goede moed aan een nieuw spel begonnen: tikkertje. soms in het hollen en hijgen, raken de wetenschap en ik elkaar even, zijn we door elkaar getikt, en er ontstaat iets dat enkel maar kon ontstaan omdat ik mee op de begane grond ben gaan lopen. de ontmoeting met de verguisde wetenschap, en daarin ook herkennen, het is een wereld, niet beter dan de mijne en nu (omdat het moet) terug even de mijne. ik laat me niet meer meeslepen door de wetenschap met z'n gebreken, ik laat me enkel nog raken en tikken. omdat ik weet, nog even, en ik raak voorgoed van je af. nog even en ik tik je omver, mijn gans gehele leven uit.

“Zie je wel zegt ze net zoals de zon zijn wij ook zo warm, en waar zij zoeken naar de zoveelste waarheid, zaligen wij ons met de eenvoud van de waanzin.”

Zie je wel zei hij zoals de maan zijn wij o zo licht in de duisternis, en waar zij zuchtig zinderen voor de zelfingenomen waarheid. zuiveren wij ons met de waanzin van de vele werelden. Zij zo zeker zullen zelfzucht zaaien. Wij walsen wezenloos wankelende waarheden.

“Engelukkig is elk antwoord dansen of water”

“Elk antwoord naast geen antwoord. Niet te vergeten, want geen antwoord is ongeveer elk antwoord.”

“Omdat iedereen iets zegt of niemand niets zegt? Of niemand iets zegt of iemand niets zegt”

Omdat wat gezegd nietszeggend is. Enkel gehoord door wat al gezien werd. Antwoorden is vragen om zelf gehoord te worden, zonder nog de vraag in vraag te stellen.”

“Maar wanneer écht geluisterd wordt... ontmoeten begrip, onbegrip, het nietszeggende en allesomvattende elkaar & zelfs wanneer we het nog steeds niet begrijpen, en met lege antwoorden terugkeren, hebben we tenminste begrepen dat we niets begrepen hebben.”

EVERY1 NEEDS A PLACE 2 B

Schoon volk bezet
het Caermersklooster
omdat mensen belangrijk zijn.

"Wij vragen een gedoogbeleid voor onze bezetting en willen de site het komende jaar openstellen om in co-creatie met de inwoners van Gent een gemeenschappelijke ruimte in de binnenstad vorm te geven waaraan ze zich kunnen verbinden. Een plek vormgegeven door de inwoners die toont waar de noden precies liggen.

Wij willen een stem zijn voor mensen waar niet naar geluisterd wordt en voor wie deze bezetting geen trend is en al zeker geen mogelijkheid, omdat ze machteloos moeten toekijken, veroordeeld tot een plaats in de marge van de maatschappij.

We zijn gericht op een duurzame, sociale wereld. Wij verlangen naar nieuwe vormen van samenwerking en dialoog met de Stad die zich Stad noemt. Wij willen nieuwe manieren om over burgerschap en gemeenschap na te denken.

Zelf zijn wij niet in de positie om de preciaire situatie van woningnood op te lossen. Wij kunnen geen wetten veranderen. Maar wij kunnen wel ons privilege gebruiken door het Pand te bezetten en daarmee een aanzet te geven tot een mentaliteitsverandering omtrent woonbeleid, samenleving en ruimtegebruik."

DE PANDEMISTEN

Mijn afscheidsbrief aan U(Gent)

Deze masterproef denken was karwei van lange en vooral ingehouden adem, waarmee het neerpennen ervan tot een terloopse zucht verbleekte.

Plots bevond ik me in het knarsende kadaver en de stoffige stelselmatigheid, dat ik met deze thesis

hoopte te verhelderen. Moedeloos doolde ik door de zoo van vervreemding, waar een beestachtige blindheid aan de dag werd gelegd voor de eigen tralies. Hoe te verwonderen in een cementen blokkendoos van letters en zingeving? Hoe te dansen in de versteende stilte?

Deze gehele onderneming bestond voor mij uit twee torenhoge hindernissen, die ik nu beschouw als waardevolle lessen. Ik heb geleerd te luisteren naar wat er verwacht wordt van mij en hier zo gedwee mogelijk in mee te gaan, hoewel mijn gevoel onverminderd en onverhinderd bleef klotsen dat ik hiermee de ontmoeting en mezelf verloochende. En zo ook heb ik beetje bij beetje geleerd los te laten. Loslaten dat het niet is volgens mijn vermogen, wil en gedachten dat deze thesis uiteindelijk zou gebeuren. Ik mag van geluk spreken, en bij deze doe ik dat ook, dat in mijn geval de patstelling tussen wie ik ben en wat ik moest, uitgevochten werd op het veilige slagveld van een masterproef. Het vergemakkelijkte het loslaten van mijn eigen vermaarde parcours, omdat het zich beperkte tot een universitair zijpadje in mijn leven. Dat geluk is niet iedereen beschoren die zich plots ingesloten voelt door een instituut. Een instituut waarin hoe meer gezocht wordt naar ruimtes om zichzelf in te plaatsen, hoe meer deze lijken te krimpen om uiteindelijk, floeps, te verdwijnen. (Lang leve het addendum!)

Binnen de perken zijn de mogelijkheden onbeperkt, deze zijn ontpopte zich tot mijn masterproef mantra. Meermaals ben ik het schrijven begonnen met het afratelen van deze leuze, niet ter herinnering, maar ter verzekering. Nu de thesis af is, kan ik eindelijk mijn illusionaire spreuk verbreken of op z'n minst verzwaren met het gewicht van de nuance. Allemaal goed en wel, maar of de mogelijkheden onbeperkt zijn binnen de perken, hangt in grote mate af van die perken. Namelijk, zijn de perken er om mensen op te sluiten in het eigen onvermogen om de chaos des levens te erkennen? Zijn de perken er zodat het logge instituut standvastig in de vergane glorie verankert? Of zijn de perken er om een houvast te bieden in de opslokkende oceaan van verstrengeling en verwarring, een boei in de enorme eenheid die zich aan ons manifesteert als een immense veelheid? Zijn de perken er om mensen de kans te geven om zichzelf en de wereld in de luwte tegen te komen? Kortom, is de omkadering ervoor een instituut of voor de mensen binnen dat instituut?

Vergeef me mijn onverbloemde vrijpostigheid, ik stel de vraag direct aan U(Gent): waarvoor dienen uw perken? Werden ze opgericht om zoveel mogelijk academici efficiënt op de arbeidsmarkt te loodsen? Om doeltreffend te kunnen beoordelen of mensen leerden wat ze volgens U(Gent) moesten leren? Of zijn ze er om mensen een plek te laten om te Durven Denken?

Voilà, de cirkel is rond, de ronde is een cirkel. Ik geef U(Gent) terug wat mij al die jaren met vette drukletters in het gezicht is geduwd. Ja, bij U(Gent) heb ik wel degelijk gedurfd te denken en zelden heb ik me zo verloren gevoeld.

Voor de laatste maal dank ik U(Gent) voor de lessen des levens, die ik voornamelijk ongewild heb doorleefd dan dat ze mij via boeken en colleges werden bijgebracht. Moge U(Gent) stilstaan bij de beweging en niet enkel bewegen in de stilstand.

Vriendelijk gegroet,
01511152